

- medicine koja odgovara privilegijama za koja podnose zahtjev;
- (3) pisanu izjavu da će AME izdavati uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti na temelju zahtjeva navedenih u ovom dijelu.
- (c) Kada AME obavlja zrakoplovno-medicinske preglede na više lokacija, mora da dostavi nadležnom organu odgovarajuće informacije koje se odnose na sve lokacije na kojima obavlja praksu.

ATCO.MED.C.010 Zahtjevi za izdavanje AME certifikata

Kandidati za AME certifikat sa privilegijama za produženje i obnovu uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti klase 3:

- (a) su potpuno kvalificirani i licencirani za medicinsku praksu i imaju diplomu ili dokaz o završenoj specijalizaciji;
- (b) imaju završene tečajeve osnovne i napredne obuke iz zrakoplovne medicine, uključujući posebne module za zrakoplovno-medicinsku procjenu kontrolora zračnog prometa i posebne uvjete u kontroli zračnog prometa;
- (c) dokazuju BHDCA da:
- (1) imaju odgovarajuće prostorije, procedure, dokumentaciju i funkcionalnu opremu za zrakoplovno-medicinske preglede; i
  - (2) imaju uspostavljene potrebne procedure i uvjete kako bi se poštovala liječnička tajna.

ATCO.MED.C.015 Tečajevi obuke iz zrakoplovne medicine

- (a) Tečajevi obuke iz zrakoplovne medicine odobrava nadležni organ države potpisnice ECAA Sporazuma u kojoj organizacija, koja je sprovodi obuku, ima svoje poslovno sjedište. Organizacija koja sprovodi obuku dokazuje da tečaj obuke sadrži ciljeve obuke za stjecanje potrebne stručnosti i da osobe, koje su zadužene za sprovođenje obuke, imaju odgovarajuće znanje i iskustvo.
- (b) Osim u slučaju obuke za osvježavanje znanja, tečajevi obuke se završavaju ispitom u pisanoj formi iz predmeta koji su obuhvaćeni sadržajem tečaja obuke.
- (c) Organizacija za obuku izdaje certifikat o završetku obuke kandidatu koji je položio ispit.

ATCO.MED.C.020 Izmjene AME certifikata

- (a) AME obavještavaju BHDCA o sljedećim okolnostima koje mogu da utječu na njihove certifikate:
- (1) kada je protiv AME pokrenut disciplinski postupak ili istraga od strane medicinskog regulatornog tijela;
  - (2) kada postoje promjene u uvjetima pod kojima je certifikat izdat, uključujući sadržaj izjava datih prilikom podnošenja zahtjeva;
  - (3) kada više ne ispunjava zahtjeve za izdavanje AME certifikata;
  - (4) kada je došlo do promjene lokacije na kojoj se obavlja zrakoplovno-medicinska praksa ili je promijenjena kontakt adresa.
- (b) Propust da se obavijesti BHDCA ima za posljedicu suspenziju ili oduzimanje privilegija dobijenih AME certifikatom, na temelju odluke BHDCA koja suspendira ili oduzima certifikat.

ATCO.MED.C.025 Važenje AME certifikata

AME certifikat se izdaje na period koji ne prekoračuje tri godine. Može da bude produžen pod uvjetom da imatelj:

- (a) i dalje ispunjava opće uvjete za medicinsku praksu i da je registriran sukladno državnom zakonu;
- (b) ima završenu obuku osvježavanja znanja iz zrakoplovne medicine i o radnim uvjetima kontrolora zračnog prometa tijekom prethodne tri godine;

- (c) ima najmanje 10 obavljenih zrakoplovno-medicinskih pregleda svake godine; Ovaj broj pregleda može da smanji samo BHDCA u opravdanim okolnostima;
- (d) i dalje ispunjava uvjete za izdavanje AME certifikata;
- (e) koristi AME privilegije sukladno ovom dijelu.

Na osnovu člana 16. i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09) и члана 14. став (1) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК О ДОЗВОЛАМА КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА, ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЗА ОБУКУ И ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКИМ ЦЕНТРИМА

Члан 1.

(Предмет)

- (1) Овим правилником се утврђују:
- a) услови за издавање, суспензију и одузимање дозвола контролора ваздушног саобраћаја и ученика контролора ваздушног саобраћаја, припадајућих овлаштења, додатних овлаштења, одобрења уз овлаштење и посебних овлаштења и привилегија и одговорности њихових ималаца;
  - b) услови за издавање, ограничење, суспензију и одузимање увјерења о здравственој способности за контролоре ваздушног саобраћаја и ученике контролоре ваздушног саобраћаја и привилегија и одговорности њихових ималаца;
  - c) услови за сертификацију ваздухопловно-медицинских испитивача и ваздухопловно-медицинских центара за контролоре ваздушног саобраћаја и ученике контролоре ваздушног саобраћаја;
  - d) услови за сертификацију организација за обуку контролора ваздушног саобраћаја;
  - e) услови за важење, продужење, обнову и кориштење ових дозвола, овлаштења, додатних и посебних овлаштења, одобрења уз овлаштења и сертификата.
- (2) Овај правилник се примјењује на:
- a) контролоре ваздушног саобраћаја и ученике контролоре ваздушног саобраћаја који обављају своје послове утврђене Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја ("Службени гласник БиХ", бр. 45/10);
  - b) лица и организације који су укључени у лиценцирање, обуку, тестирање, провјеру и здравствени преглед и процјену здравствене способности кандидата у складу са овим правилником.

Члан 2.

(Усклађеност са захтјевима и поступцима)

- (1) Ученици контролори ваздушног саобраћаја, контролори ваздушног саобраћаја и лица која су укључена у лиценцирање, обуку, тестирање, провјеру и здравствени преглед и процјену здравствене способности кандидата, који су наведени у члану 1. став (2) тач. а) и б), квалификовани су и лиценцирани у

- складу са одредбама Додатака I, III и IV од стране надлежног органа наведене у члану 6.
- (2) Организације наведене у члану 1. став (2). тачка (b) су квалификоване у складу са техничким захтјевима и поступцима који су утврђени у Анексима I, III и IV и сертификоване су од стране надлежног органа наведеног у члану 6.
  - (3) Издавање увјерења о здравственој способности особама наведеним у члану 1. став (2). тач. (a) и (b) је усклађено са техничким захтјевима и поступцима који су утврђени у Додацима III и IV.
  - (4) Контролори ваздушног саобраћаја, запослени код пружалаца услуга у ваздушној пловидби који пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у ваздушном простору територије на коју се примењује ЕСАА Споразум и који имају матично мјесто операција и регистровано представништво, уколико постоји, изван територије која подлијеже одредбама ЕСАА Споразума, лиценцирани у складу са ставом (1) уколико испуњавају оба сљедећа услова:
    - a) имају дозволу контролора ваздушног саобраћаја коју је издала трећа земља у складу са Анексом I Чикашке конвенције;
    - b) доказали су надлежном органу члана 6. овог правилника да су завршили обуку и успјешно положили испите и процјене који одговарају онима који се захтијевају у Дијелу АТСО, Поддио D, Одјелци 1-4, који су утврђени у Додатку I.
  - (5) Задаци и послови који се додјељују контролорима ваздушног саобраћаја који су наведени у тачки a) овог става не смију да прекораче привилегије из дозволе коју је издала трећа земља.
  - (6) Инструктори практичне обуке и процјењивачи запослени код организације за обуку, која се налази изван територије државе потписнице ЕСАА Споразума, квалификовани у складу са ставом (1) уколико испуњавају оба сљедећа услова:
    - a) имају дозволу контролора ваздушног саобраћаја коју је издала трећа земља у складу са Анексом I Чикашке конвенције са овлашћењем и, уколико је примјенљиво, додатним овлашћењем које одговара ономе за које су овлаштени да спроводе обуку или врше процјењивање;
    - b) докажу надлежном органу, који је наведен у члану 6, да су завршили обуку и успјешно положили испите и процјене еквивалентне онима који се захтијевају у Дијелу АТСО, Поддио D, Одјелак 5, који су утврђени у Додатку I.
  - (7) Привилегије наведене у тачки a) овог става су наведене у сертификату који издаје трећа земља и ограничене су на спровођење обуке и процјењивање за организације за обуку које се налазе изван територије држава потписница ЕСАА Споразума.

Члан 3.

(Пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја)

- (1) Услуге контроле ваздушног саобраћаја могу да пружају само контролори ваздушног саобраћаја који су квалификовани и лиценцирани у складу са овим правилником.
- (2) Сходно члану 1. став (3) Додатка I Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја, ВНДСА обезбјеђује, у мјери у којој је то могуће, да услуге које јавности пружа или ставља на располагање војно особље, наведене у члану 1. став (2) тачка c) Додатка I

Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја, пружају ниво безбједности, који је барем једнак нивоу који се захтијева основним захтјевима, како је дефинисано у Анексу Vb Додатка III Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.

- (3) Одредбе овог правилника се могу примјенити на војно особље које пружа услуге јавности.

Члан 4.

(Дефиниције)

- (1) За потребе овог правилника користе се сљедеће дефиниције:
  - a) **Алтернативни начини усклађивања:** означавају алтернативу у односу на постојећи АМС или нове начине за успостављање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја, за које није усвојен пратећи АМС ЕАSА-е;
  - b) **Циљ учинка:** означава јасну и недвосмислену изјаву о учинку који се очекује од полазника обуке, услове у којима се учинак одвија и стандарде који би полазник обуке требало да испуни;
  - c) **Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине** (Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation - BHDCА): Надлежни ваздухопловни орган Босне и Херцеговине;
  - d) **Додатно одобрење за јединицу:** означава одобрење унесено у дозволу, које чини дио дозволе и које означава ICAO локацијски индикатор и сектор, групу сектора или радна мјеста за која је имаоца дозволе стручан за рад;
  - e) **Дозвола:** означава документ издат и са уписаним овлашћењима у складу са овим правилником, који даје право његовом законитом имаоцу да користи привилегије у складу са овлашћењима и одобрењима уз овлашћење и посебним овлашћењима садржаним у њему;
  - f) **ЕСАА Споразум** (Multilateral Agreement on the Establishment of a European Common Aviation Area): Мултилатерални споразум између Европске заједнице и њених држава чланица, Републике Албаније, Босне и Херцеговине, Републике Бугарске, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Исланд, Републике Црне Горе, Краљевине Норвешке, Румуније, Републике Србије и Мисије привремене управе Уједињених нација на Косову (у складу са Резолуцијом Савјета безбједности UN 1244 од 10. јуна 1999) о успостављању Заједничког европског ваздухопловног подручја;
  - g) **ICAO локацијски индикатор:** означава четворословну ознаку која је формулисана у складу са правилима које је прописао ICAO у приручнику DOC 7910 у посљедњој ажурираној верзији, а која се додјељује локацији фиксне ваздухопловне станице;
  - h) **Испит:** означава формалан тест на основу ког се спроводи процјена знања и разумијевања лица;
  - i) **Јединица контроле ваздушног саобраћаја (ATC unit):** означава општи термин који значи различито, центар обласне контроле ваздушног саобраћаја, јединицу прилазне контроле

- ваздушног саобраћаја или аеродромску контролу ваздушног саобраћаја;
- j) **Курс обуке:** означава теоријску и/или практичну обуку која је развијена у структурно утврђеном оквиру и која се спроводи у дефинисаном временском периоду;
- k) **Надлежни орган:** означава тијело или тијела које је именovala или установила Босна и Херцеговина, као своја државна овлаштена тијела у складу са Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине, члан 16. став (1), и Правилником којим се успоставља оквир за стварање јединственог европског неба, члан 5. став (1) и чланом 4. Уредбе (ЕЗ) број 549/2004, која се налази у Додатку I овог правилника;
- l) **Неуобичајена ситуација:** означава околности које нису ни рутинске ни свакидашње и за које контролор ваздушног саобраћаја није развио аутоматске вјештине, укључујући ситуације деградације;
- m) **Обнављање:** означава поступак који се предузима након што овлаштење, додатно и посебно овлаштење или сертификат истекне, којим се обнављају привилегије везане за овлаштење, додатно и посебно овлаштење или сертификат за сљедећи наведени временски период, сходно испуњењу посебних захтјева;
- n) **Обука на радном мјесту (On-the-job Training - ОЈТ):** означава фазу обуке у јединици у току које се претходно стечене рутине и вјештине, повезане са радним мјестом, обједињују у пракси под надзором квалификованог инструктора за осposобљавање на радном мјесту у живом саобраћају;
- o) **Одобрење уз овлаштење:** означава одобрење унесено у дозволу које чини њен дио и означава посебне услове, привилегије или ограничења која се односе на одговарајуће овлаштење;
- p) **Организација за обуку:** означава организацију коју је надлежни орган сертифициовао да спроводи једну или више врста обука;
- r) **Прихватљиви начини усклађивања (Acceptable Means of Compliance - АМС):** означавају стандарде који нису обавезујући, које је усвојила EASA да би илустровала начине за успостављање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја;
- s) **Посебно овлаштење процјењивача:** означава одобрење које се уноси у дозволу и чини дио дозволе, означавајући стручност имаоца дозволе да спроводи процјену практичних вјештина ученика контролора ваздушног саобраћаја и контролора ваздушног саобраћаја;
- t) **Посебно језичко овлаштење:** означава изјаву која се уноси у дозволу и чини њен дио и која означава језичко знање имаоца дозволе;
- u) **Посебно овлаштење инструктора за осposобљавање на радном мјесту (On-the-job Training Instructor - ОЈТИ):** означава одобрење унесено у дозволу, које чини њен дио и означава стручност имаоца да спроводи обуку на радном мјесту и обуку на уређајима за обуку;
- v) **Посебно овлаштење инструктора за рад на уређају за обуку (Synthetic Training Device Instructor - STDI):** означава одобрење које се уноси у дозволу и чини дио дозволе, и означава стручност имаоца да спроводи обуку на уређајима за обуку;
- z) **Привремена неспособност:** означава привремено стање у ком се имаоцу дозволе не дозвољава кориштење привилегија из дозволе када овлаштења, одобрења уз овлаштења и посебна овлаштења и/или његово уверење о здравственој способности важе;
- aa) **Пружалац услуга у ваздушној пловидби:** Било које правно или физичко лице које пружа услуге у ваздушној пловидби за општи ваздушни саобраћај, укључујући и организацију која је поднијела захтјев за добијање сертификата за пружање тих услуга;
- bb) **Психоактивна супстанца:** означава алкохол, опиоиде, канабиониде, седативе и хипнотичка средства, кокаин, остале психостимулансе, халуциногене и испариве растворе, при чему се кофеин и дуван искључују;
- cc) **Процјењивање:** означава евалуацију практичних вјештина чији је резултат издавање дозволе, овлаштења и/или додатног и посебног овлаштења и њихово продужење и/или обнову, укључујући понашање и практичну примјену знања и разумијевање које покаже лице које је субјекат процјењивања;
- dd) **Продужење:** означава поступак који се предузима у току рока важења овлаштења, одобрења уз овлаштење и посебног овлаштења или сертификата који омогућава имаоцу да настави да користи привилегије везане за овлаштење, одобрење уз овлаштење и посебно овлаштење или сертификат у сљедећем наведеном временском периоду, сходно испуњењу посебних захтјева;
- ee) **Провјера:** означава процес на основу ког, кроз успјешно завршен курс обуке за додатно одобрење за јединицу које је повезано са овлаштењем или одобрењем уз овлаштење, имаоца дозволе може да започне да користи привилегије на основу овлаштења или одобрења уз овлаштење;
- ff) **Сектор:** означава дио контролисаног ваздушног простора и/или дио области информисања у лету/горње дијелове области информисања у лету;
- gg) **Симулатор:** означава уређај за обуку који представља важне карактеристике реалних оперативних окружења и репродукује оперативне услове у којима полазник обуке може директно да увјежбава задатке у реалном времену;
- hh) **Ситуација у случају опасности:** означава озбиљну и опасну ситуацију која захтијева хитне мјере;
- ii) **Уређај за обуку (Synthetic Training Device - STD):** означава сваки тип уређаја којим се симулирају оперативни услови, укључујући симулаторе и тренажере за дио задатка;
- jj) **Стрес услед критичне незгоде:** означава манифестацију неуобичајене и/или екстремне емотивне, физичке реакције и/или понашања код појединца након неочекиваног догађаја, удеса, незгоде или озбиљне незгоде;
- kk) **Тренажер за дио задатка (Part-task Trainer - РТТ):** означава уређај за обуку на ком се спроводи обука за посебне и одабране оперативне задатке, а

да се не захтијева од полазника обуке да вјежба све задатке који су обично повезани са потпуно оперативним окружењем;

- ll) **Упутство (Guidance Material - GM):** означава материјал који није обавезујући, који је израдила EASA, а који помаже у илустровању значења захтјева или спецификације и који се користи као подршка у тумачењу Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и AMC;
- mm) **Услуга контроле ваздушног саобраћаја (ATC service):** означава услугу која се пружа у сврху:
- 1) спречавања судара:
    - између ваздухоплова, и
    - на маневарској површини између ваздухоплова и препрека; и
  - 2) убрзавања и одржавања редовног протока ваздушног саобраћаја;
- nn) **Ванредна ситуација:** означава озбиљну и опасну ситуацију која захтијева хитне мјере;
- (2) **Скраћенице** које се примјењују у овом правилнику имају следеће значење:
- a) **ABES (Abnormal and Emergency Situations):** Неуобичајене и ванредне ситуације;
  - b) **АеМС (Aero-Medical center):** Ваздухопловно-медицински центар;
  - c) **AFTN (Air Traffic Flow Management):** Управљање током ваздушног саобраћаја;
  - d) **ALRS (Alerting Service):** Услуга узбуњивања;
  - e) **AME (Aero-medical Examiner):** Ваздухопловно-медицински испитивач;
  - f) **ASM (Air Space Management):** Управљање ваздушним простором;
  - g) **ATC (Air Traffic Control):** Контрола ваздушног саобраћаја;
  - h) **ATCO (Air Traffic Controller):** Контролор ваздушног саобраћаја;
  - i) **EASA (European Aviation Safety Agency):** Европска агенција за безбједност у ваздухопловству;
  - j) **ECG (Electrocardiogram):** Електрокардиограм;
  - k) **EEG (Electroencephalogram):** Електроенцефалограм;
  - l) **FIS (Flight Information Service):** Информисање ваздухоплова у лету;
  - m) **GMP (General Medical Practitioners):** Љекар специјалиста опште медицине;
  - n) **ICAO (International Civil Aviation Organisation):** Међународна организација за цивилно ваздухопловство;
  - o) **IFR (Instrument Flight Rules):** Правила за инструментално летење;
  - p) **PBN (Performance Based Navigation):** Навигација заснована на могућностима ваздухоплова;
  - r) **Pre-OJT (Pre On-the-job Training):** Почетно оспособљавање на радном мјесту;
  - s) **RTF (Radio Telephony):** Радио-телефонија;
  - t) **TRM (Team Resource Management):** Управљање тимским ресурсима;
  - u) **VFR (Visual Flight Rules):** Правила визуелног летења.

Члан 5.

(Надлежни орган)

- (1) ВНДСА је надлежни ваздухопловни орган за лиценцирање особа и сертификавање организација за пружање услуга обуке, чије се главно сједиште рада и,

ако имају, регистрована канцеларија, налази у Босни и Херцеговини, а које су предмет овог правилника.

- (2) ВНДСА је надлежни ваздухопловни орган за стручни и инспекцијски надзор особа и сертификованих организација из става (1).
- (3) У оквиру функционалног блока ваздушног простора или у случају прекограничног пружања услуга, надлежни органи се именују на основу споразума држава чланица на које се тај блок или случај односи.
- (4) ВНДСА је независна од пружалаца услуга у ваздушној пловидби и организација за обуку. Ова независност се остварује кроз одговарајуће раздвајање, најмање на функционалном нивоу, надлежних органа, с једне стране, и пружалаца услуга у ваздушној пловидби и организација за обуку, с друге стране. ВНДСА извршава своја овлашћења на непристрасан и транспарентан начин.
- (5) ВНДСА обезбјеђује неопходне способности за спровођење активности сертификације и стручног и инспекцијског надзора које обухвата њен програм сертификације и надзора, укључујући довољне ресурсе да се испуне захтјеви Додатка II Дио АТСО.АР. ВНДСА користи процјене које је урадила у складу са тачком АТСО.АР.Л.005(а) Додатка II како би доказала своје способности.
- (6) ВНДСА обезбјеђује да, у погледу особља које спроводи активности надзора и сертификације у складу с овим правилником, не постоји непосредно или посредно сукоб интереса, посебно када се ради о породичним или финансијским интересима особља које је у питању.

Члан 6.

(Надлежни орган за потребе Додатка I, III и IV)

- (1) За потребе Додатка I, надлежни орган је орган који је именovala или успоставила држава потписница ЕСАА Споразума којој лице подноси захтјев за издавање дозволе.
- (2) За потребе Додатка III и за надзор над захтјевима из Додатка I у погледу пружалаца услуга у ваздушној пловидби, надлежни орган је:
  - a) орган који је именovala или успоставила држава потписница ЕСАА Споразума, као њен надлежни орган за надзор, гдје подносилац захтјева има своје матично мјесто операција и регистровано представништво, уколико постоји, осим ако није другачије предвиђено у билатералним или мултилатералним споразумима између држава потписница ЕСАА Споразума или њихових надлежних органа;
  - b) ЕАSА, уколико подносилац захтјева има своје матично мјесто операција и регистровано представништво, уколико постоји, изван територије држава потписница ЕСАА Споразума.
- (3) За потребе Анекса IV, надлежни орган је:
  - a) за ваздухопловно-медицинске центре:
    - 1) орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума, у којој ваздухопловно-медицински центар има своје пословно сједиште;
    - 2) ЕАSА, када се ваздухопловно-медицински центар налази у трећој земљи;
  - b) за ваздухопловно-медицинске испитиваче (АМЕ):
    - 1) орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума, у којој ваздухопловно-медицински испитивач има своје сједиште рада;

- 2) уколико се сједиште рада ваздухопловно-медицинског испитивача налази у трећој земљи, орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума којој подносилац захтјева за ваздухопловно-медицинског испитивача подноси захтјев за издавање овлаштења.

Члан 7.

(Прелазне одредбе)

- (1) Дозволе, овлаштења и додатна и посебна овлаштења и одобрења уз овлаштења која су издата у складу са важећим одредбама Правилника о стручном оспособљавању, дозволама и овлаштењима контролора ваздушног саобраћаја, третираће се као да су издати у складу са овим правилником.
- (2) Увјерења о здравственој способности и сертификати за организације за обуку, ваздухопловно-медицинске испитиваче и ваздухопловно-медицинске центре, као и одобрења програма за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја и програма за одржавање нивоа обучености у јединици контроле ваздушног саобраћаја, који су издати у складу са важећим одредбама Правилника о стручном оспособљавању, дозволама и овлаштењима контролора ваздушног саобраћаја, третираће се као да су издати у складу са овим правилником.

Члан 8.

(Замјена дозвола, прилагођавање привилегија, курсева обуке и програма за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја)

- (1) Сви имаоци дозвола су у обавези да у року од годину дана од тренутка ступања на снагу овог правилника замијене дозволе наведене у члану 7. став (1) дозволама које су усклађене са обрасцем који је утврђен у Прилогу I Додатка II овог правилника.
- (2) Сви имаоци сертификата ваздухопловно-медицинских испитивача и сертификата ваздухопловно-медицинских центара који су наведени у члану 7. став (3) су у обавези да их замијене сертификатима који су усклађени са обрасцима који су утврђени у Прилогу 3 Додатка II овог правилника и у Додатку V Прилога VI - Дио АРА Правилника о летачком особљу, у року од годину дана од тренутка ступања на снагу овог правилника.
- (3) ВНДСА ће извршити конверзију привилегија испитивача и процјенивача за основно оспособљавање (Initial training) и испитивача стручности и процјенивача стручности за обуку у јединицама контроле ваздушног оспособљавања и континуирану обуку, који су одобрени од стране ВНДСА у складу са важећим одредбама Правилника о стручном оспособљавању, дозволама и овлаштењима контролора ваздушног саобраћаја у привилегије овлаштења процјенивача у складу са овим правилником, ако је применљиво, у року од годину дана од тренутка ступања на снагу овог правилника.
- (4) ВНДСА може да изврши конверзију привилегија инструктора за обуку на симулатору или уређајима за обуку у привилегије посебног овлаштења инструктора за обуку на уређају у складу са овим правилником, ако је применљиво, у року од годину дана од тренутка ступања на снагу овог правилника.
- (5) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби ће прилагодити своје програме за одржавање нивоа обучености у јединици контроле ваздушног саобраћаја

како би били усклађени са захтјевима овог правилника одмах по његовом ступању на снагу.

- (6) Организације за обуку контролора ваздушног саобраћаја ће прилагодити своје планове обуке како би били усклађени са захтјевима овог правилника најкасније у року од шест мјесеци од његовог ступања на снагу.
- (7) Сертификати о завршетку курсева обука које су, прије ступања на снагу овог правилника, започете у складу са Правилником о стручном оспособљавању, дозволама и овлаштењима контролора ваздушног саобраћаја, биће прихваћени за потребе издавања релевантних дозвола, овлаштења, додатних овлаштења и одобрења уз овлаштења у складу са овим правилником, под условом да су обука и процјенивање завршени најкасније годину дана од тренутка ступања на снагу овог правилника.

Члан 9.

(Престанак важења прописа)

Ступањем на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о стручном оспособљавању, дозволама и овлаштењима контролора ваздушног саобраћаја ("Службени гласник БиХ", број 16/04 и 9/16) и Правилник о условима и начину утврђивања здравствене способности ваздухопловног особља и условима које мора да испуњава здравствена установа и овлаштени лекар за обављање лекарских прегледа ваздухопловног особља ("Службени гласник БиХ", број 56/10) у дијелу који се односи на издавање категорије 3 здравствене способности особљу које обавља послове контроле ваздушног саобраћаја.

Члан 10.

(Ступање на снагу)

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 1-3-02-2-347-4/17

8. маја 2017. године
Бања Лука

Генерални директор
Борђе Ратковица, с. р.

ДОДАТАК I¹

Дио АТСО ЗАХТЈЕВИ ЗА ЛИЦЕНЦИРАЊЕ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Поддио А

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

АТСО.А.001 Предмет и обим

Овим дијелом, утврђеним у овом додатку, успостављају се захтјеви за издавање, одузимање и суспензију дозвола ученика контролора ваздушног саобраћаја и дозвола контролора ваздушног саобраћаја, припадајућих овлаштења и додатних и посебних овлаштења, као и услови њиховог важења и кориштења.

АТСО.А.005 Подношење захтјева за издавање дозвола, овлаштења, додатних и посебних овлаштења

- (a) Захтјев за издавање дозвола, овлаштења и додатних и посебних овлаштења се доставља ВНДСА у складу са процедуром коју је успоставила ВНДСА.
- (b) Захтјев за издавање нових овлаштења или додатних и посебних овлаштења, за продужење или обнову додатних и посебних овлаштења и за поновно издавање дозволе се доставља ВНДСА.

¹ Ознаке дијелова, поддијелова, поглавља и тачака дате су на латиничном писму због лакшег реферисања на исте.

- (c) Дозвола остаје власништво лица којем је издата, осим у случају када је BHDCA ставила дозволу ван снаге. Ималац дозволе потписује дозволу.
- (d) Дозвола садржи све релевантне информације које се односе на привилегије које се дају дозволом и усклађена је са захтјевима Прилога I Додатка II.

ATCO.A.010 Замјена дозвола

- (a) Ако ималац дозволе треба да користи привилегије из дозволе у држави потписници ЕСАА Споразума у којој надлежни орган није орган који је издао дозволу, ималац дозволе подноси захтјев за замјену дозволе за дозволу коју издаје надлежни орган државе потписнице ЕСАА Споразума у којој треба да се користе привилегије из дозволе, у складу са процедуром коју је успоставио тај орган, осим у случају када је предвиђено другачије у споразумима који су закључени између држава потписница ЕСАА Споразума. У ту сврху, дотични органи размјењују све релевантне информације које су неопходне, да би се извршила замјена дозвола у складу са процедурама које су наведене у ATCO.AR.V.001(c).
- (b) У циљу замјене дозволе и за кориштење привилегија из дозволе у држави потписници ЕСАА Споразума, која није држава која је издала дозволу, ималац дозволе испуњава језичке захтјеве који су наведени у ATCO.V.030, које је успоставила та држава.
- (c) Нова дозвола садржи овлаштења, додатна овлаштења, посебна овлаштења, одобрења уз овлаштења или додатна одобрења за јединицу, укључујући датум њиховог првог издавања и датум истека рока важења, уколико је примјенљиво.
- (d) Након пријема нове дозволе, ималац дозволе подноси захтјев који је наведен у ATCO.A.005 заједно са својом дозволом да би добио нова овлаштења, додатна овлаштења, посебна овлаштења дозволе, одобрења уз овлаштења или додатна одобрења за јединицу.
- (e) Након замјене, претходно издата дозвола се враћа органу који је издао дозволу.

ATCO.A.015 Кориштење привилегија из дозволе и привремена неспособност

- (a) Кориштење привилегија које су дате дозволом зависи од важења овлаштења, додатних и посебних овлаштења и увјерења о здравственој способности.
- (b) Имаоци дозволе не смију да користе привилегије из дозволе уколико постоји сумња у способност безбједног кориштења привилегија из дозволе и у таквим случајевима одмах обавјештавају надлежног пружаоца услуга у ваздушној пловидби о привременој неспособности за кориштење привилегија из дозволе.
- (c) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби могу да прогласе привремену неспособност имаоца дозволе уколико сумњају у способност имаоца дозволе да безбједно користи привилегије из дозволе.
- (d) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби израђују и примјењују објективне, транспарентне и недискриминаторне процедуре, како би омогућили имаоцима дозвола, који су дали изјаву о привременој неспособности, да користе привилегије из дозволе у складу са тачком (b), да прогласе привремену неспособност имаоца дозволе у складу са тачком (c), управљају оперативним утицајем случајева привремене неспособности и обавијесте BHDCA, како је дефинисано у тој процедури.

- (e) Процедуре наведене у тачки (d) су саставни дио Програма за одржавање нивоа обучености у складу са ATCO.V.025(a)(13).

ATCO.A.020 Одузимање и суспензија дозвола, овлаштења и додатних и посебних овлаштења

- (a) BHDCA може да суспендује или стави ван снаге дозволу, овлаштења и додатна и посебна овлаштења у складу са ATCO.AR.D.005 ако ималац дозволе не испуњава захтјеве овог дијела.
- (b) Ако је имаоцу дозволе дозвола стављена ван снаге, он одмах враћа дозволу у BHDCA, у складу са процедуром коју је успоставила BHDCA на основу ATCO.AR.D.005(a).
- (c) Са издавањем дозволе контролора ваздушног саобраћаја, дозвола ученика контролора ваздушног саобраћаја се ставља ван снаге и враћа надлежном органу који издаје дозволу контролора ваздушног саобраћаја.

Поддио В

ДОЗВОЛЕ, ОВЛАШТЕЊА И ДОДАТНА И ПОСЕБНА ОВЛАШТЕЊА

ATCO.V.001 Дозвола ученика контролора ваздушног саобраћаја

- (a) Имаоци дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја су овлаштени да пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у складу са овлаштењем и додатним овлаштењем и одобрењем уз овлаштење која су садржана у дозволи под надзором инструктора за стручно оспособљавање на радном мјесту и да се обучавају за одобрење уз овлаштење.
- (b) Подносиоци захтјева за издавање дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја морају да:
- (1) имају најмање 18 година старости;
  - (2) успешно заврше основно оспособљавање (initial training) у организацији за обуку која испуњава захтјеве утврђене у Додатку III (Дио ATCO.OR) која је релевантна за овлаштење и, уколико је примјенљиво, за одобрење уз овлаштење, као што је утврђено у Дијелу ATCO, Поддио D, Одјелјак 2;
  - (3) имају важеће увјерење о здравственој способности;
  - (4) докажу одговарајући ниво језичког знања у складу са захтјевима који су прописани у ATCO.V.030.
- (c) Дозвола ученика контролора ваздушног саобраћаја садржи посебно језичко овлаштење, односно овлаштења и најмање једно овлаштење и, уколико је примјенљиво, и једно одобрење уз овлаштење.
- (d) Иналац дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја, који није започео да користи привилегије из те дозволе у року од годину дана од датума њеног издавања или који је прекинуо кориштење привилегија из дозволе у периоду дужем од годину дана, може да започне или настави оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) за то овлаштење тек након извршене процјене његове претходне стручности, како би се утврдило да ли испуњава захтјеве који су релевантни за то овлаштење, коју спроводи организација за обуку која испуњава услове прописане у Додатку III (Дио ATCO.OR) и која је сертификована да спроводи основно оспособљавање (initial training) које је релевантно за то овлаштење и након што испуни захтјеве за обуком који произађу из ове процјене.

ATCO.B.005 Дозвола контролора ваздушног саобраћаја

- (a) Имаоци дозволе контролора ваздушног саобраћаја су овлаштени да пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у складу са овлаштењима и одобрењима уз овлаштења у дозволи и да користе привилегије на основу овлаштења садржаних у њој.
- (b) Привилегије из дозволе контролора ваздушног саобраћаја обухватају привилегије из дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја, како је утврђено у ATCO.B.001(a).
- (c) Подносиоци захтјева за прво издавање дозволе контролора ваздушног саобраћаја морају да:
- (1) имају дозволу ученика контролора ваздушног саобраћаја;
  - (2) имају завршен курс оспособљавања за посебно овлаштење за локацију и успјешно положене одговарајуће испите и извршене процјене у складу са захтјевима прописаним у Дијелу ATCO, Поддио D, Одјељак 3;
  - (3) имају важеће увјерење о здравственој способности;
  - (4) докажу одговарајући ниво језичког знања у складу са захтјевима који су прописани у ATCO.B.030.
- (d) Потврђивање важења дозволе контролора ваздушног саобраћаја се врши уписом једног или више овлаштења и релевантног додатног овлаштења, посебног овлаштења за локацију и посебног језичког овлаштења за која је успјешно завршена обука.
- (e) Ималац дозволе контролора ваздушног саобраћаја, који није започео да користи привилегије неког од овлаштења у року од годину дана од датума издавања, може да започне оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) за то овлаштење тек након извршене процјене његове претходне стручности, како би се утврдило да ли испуњава захтјеве релевантне за то овлаштење, коју спроводи организација за обуку која испуњава услове прописане у Додатку III (Дио ATCO.OR) и која је сертификована да спроводи основно оспособљавање (initial training) које је релевантно за то овлаштење и након што испуни захтјеве за обуком који произађу из ове процјене.

ATCO.B.010 Овлаштења контролора ваздушног саобраћаја (Air Traffic Controller Ratings)

- (a) Дозволе садрже једно или више сљедећих овлаштења која показују врсту услуге коју је ималац дозволе овлаштен да пружа:
- (1) овлаштење Аеродромске визуелне контроле (Aerodrome Control Visual, ADV), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја аеродромском саобраћају на аеродрому који нема објављене навигационе поступке за инструменталне доласке и одласке;
  - (2) овлаштење Аеродромске инструменталне контроле (Aerodrome Control Instrument, ADI), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја аеродромском саобраћају на аеродрому који има објављене навигационе поступке за инструменталне доласке и одласке и садржи најмање једно одобрење уз овлаштење које је описано у ATCO.B.015(a);
  - (3) овлаштење Прилазне процедуралне контроле (Approach Control Procedural, APP), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима у

доласку, одласку или прелету без кориштења опреме за надзор ваздушног саобраћаја;

- (4) овлаштење Прилазне надзорне контроле (Approach Control Surveillance, APS), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима у доласку, одласку или прелету уз кориштење опреме за надзор ваздушног саобраћаја;
  - (5) овлаштење Обласне процедуралне контроле (Area Control Procedural, ACP), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима без кориштења опреме за надзор ваздушног саобраћаја;
  - (6) овлаштење Обласне надзорне контроле (Area Control Surveillance, ACS), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима уз кориштење опреме за надзор ваздушног саобраћаја.
- (b) Ималац овлаштења који је прекинуо кориштење привилегија које су дате тим овлаштењем у периоду од четири или више узастопних година, може да започне оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) за то овлаштење тек након извршене процјене претходне стручности, да би се утврдило да ли и даље испуњава услове тог овлаштења, коју спроводи организација за обуку која испуњава захтјеве који су прописани у Додатку III (Дио ATCO.OR) и која је сертификована да спроводи обуку која је релевантна за то овлаштење, и након што испуни захтјеве за обуком који произађу из ове процјене.

ATCO.B.015 Одобрења уз овлаштење (Rating Endorsements)

- (a) Овлаштење аеродромске инструменталне контроле (ADI) садржи најмање једно од сљедећих одобрења уз овлаштење:
- (1) одобрење уз овлаштење Контроле у ваздуху (Air Control, AIR), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја у близини аеродрома и на полетно-слетној стази;
  - (2) одобрење уз овлаштење за Контролу кретања по маневарским површинама (Ground Movement Control, GMC), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу контроле кретања по маневарским површинама;
  - (3) одобрење уз овлаштење Торањске контроле (Tower Control, TWR), које означава да је ималац стручан да пружа услугу контроле ваздушног саобраћаја на аеродрому. Додатно овлаштење/одобрење уз овлаштење Торањске контроле (TWR) обухвата привилегије додатног овлаштења/одобрења уз овлаштење Контроле у ваздуху (AIR) и додатног овлаштења/одобрења уз овлаштење за Контролу кретања по маневарским површинама (GMC);
  - (4) одобрење уз овлаштење надзорне Контроле кретања по маневарским површинама (Ground Movement Surveillance, GMS), које се даје уз додатно овлаштење/одобрење уз овлаштење за Контролу кретања по маневарским површинама (GMC) или додатно овлаштење/одобрење уз овлаштење Торањске контроле (TWR), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа

- услугу контроле кретања по маневарским површинама уз помоћ система за вођење по маневарским површинама;
- (5) одобрење уз овлаштење Аеродромске радарске контроле (Aerodrome Radar Control, RAD), које се издаје уз додатно овлаштење/одобрење уз овлаштење Контроле у ваздуху (AIR) или додатно овлаштење/одобрење уз овлаштење Торањске контроле (TWR), и које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу аеродромске контроле ваздушног саобраћаја уз кориштење надзорног радара.
- (b) Овлаштење прилазне надзорне контроле (APS) може да садржи најмање једно од следећих одобрења уз овлаштење:
- (1) одобрење уз овлаштење за Прецизни прилазни радар (Precision Approach Radar, PAR), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу прецизних прилаза контролисаних са земље ваздухоплову у завршном прилазу на полетно-слетну стазу уз кориштење прецизног прилазног радара;
- (2) одобрење уз овлаштење за Надзорни прилазни радар (Surveillance Radar Approach, SRA), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услугу непрецизних прилаза контролисаних са земље за ваздухоплове у завршном прилазу на полетно-слетну стазу уз кориштење надзорног радара;
- (3) одобрење уз овлаштење за Терминалну контролу (Terminal Control, TCL), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја уз кориштење било ког надзорног уређаја за ваздухоплове који врше операције у завршној контролисаној области и/или сусједним секторима.
- (c) Овлаштење Обласне процедуралне контроле (ACP) може да садржи одобрење уз овлаштење за Океанску контролу (Oceanic Control, OCN), које означава да је ималац стручан да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима који врше операције у области океанске контроле.
- (d) Овлаштење Обласне надзорне контроле (ACS) може да садржи најмање једно од следећих одобрења уз овлаштење:
- (1) одобрење уз овлаштење за Терминалну контролу (TCL), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја уз кориштење било ког надзорног уређаја за ваздухоплове који врше операције у завршној контролисаној области и/или сусједним секторима;
- (2) одобрење уз овлаштење за Океанску контролу (OCN), које означава да је ималац дозволе стручан да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима који врше операције у области океанске контроле.
- (b) Подносиоци захтјева за посебно додатно одобрење за јединицу имају успјешно завршен курс оспособљавања за додатно одобрење за јединицу, у складу са захтјевима који су утврђени у Дијелу ATCO, Поддио D, Одјељак 3.
- (c) Подносиоци захтјева за додатно одобрење за јединицу након замјене дозволе која је наведена у ATCO.A.010, у складу са захтјевима који су утврђени у тачки (b), испуњавају захтјеве из ATCO.D.060(f).
- (d) За контролоре ваздушног саобраћаја који пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја ваздухопловима који обављају пробне летове, VHDCА може, уз захтјеве који су утврђени у тачки (b), утврдити додатне захтјеве које морају испунити.
- (e) Додатна одобрења за јединицу важе за период који је дефинисан у Програмима за одржавање нивоа обучености. Овај период важења не смије да траје дуже од три године.
- (f) Период важења додатних одобрења за јединицу код првог издавања и обнове започиње најкасније 30 дана од датума успјешно завршене процјене стручности.
- (g) Додатна одобрења за јединицу ће бити продужена уколико је:
- (1) подносилац захтјева користио привилегије из дозволе у минималном броју часова који је дефинисан у Програму за одржавање нивоа обучености;
- (2) подносилац захтјева завршио обуку освјежавања знања у току важења додатног одобрења за јединицу, у складу са Програмом за одржавање нивоа обучености;
- (3) стручност подносиоца захтјева процијенена у складу са Програмом за одржавање нивоа обучености најраније три мјесеца прије датума истека додатног одобрења за јединицу.
- (h) Уколико је поднијет захтјев за продужење и под условом да су испуњени захтјеви утврђени у тачки (g), додатна одобрења за јединицу се могу продужити у периоду од три месеца прије датума истека важења. У оваквим случајевима период важења се рачуна од датума истека додатног одобрења за јединицу.
- (i) Уколико се додатно одобрење за јединицу продужи прије рока који је дат у тачки (h), његов период важења започиње најкасније 30 дана од датума успјешно извршене процјене, под условом да су такође испуњени и захтјеви у тачки (g)(1) и (g)(2).
- (j) Уколико период важења додатног одобрења за јединицу истекне, за обнављање тог додатног одобрења ималац дозволе мора успјешно завршити курс оспособљавања за додатно одобрење за јединицу, у складу са захтјевима који су утврђени у Дијелу ATCO, Поддио D, Одјељак 3.

ATCO.V.025 Програм за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја

ATCO.V.020 Додатна одобрења за јединицу (Unit Endorsements)

- (a) На основу додатног одобрења за јединицу ималац дозволе има привилегију да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја на одређеном сектору, групи сектора и/или радним мјестима за које је одговорна јединица контроле ваздушног саобраћаја која пружа услуге у ваздушном саобраћају.
- (a) Пружалац услуга у ваздушној пловидби успоставља Програме за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја, које одобрава VHDCА. Ти програми обухватају најмање следеће елементе:
- (1) период важења додатног одобрења за јединицу у складу са ATCO.V.020(e);
- (2) максималан континуиран период у ком привилегије везане за додатно одобрење за јединицу нису кориштене у току његовог важења. Овај период не смије бити дужи од 90 календарских дана;

- (3) минималан број часова рада за кориштење привилегија везаних за додатно одобрење за јединицу у дефинисаном периоду, који не смије бити дужи од 12 мјесеци, за потребе захтјева у АТСО.В.020(г)(1). За инструкторе за стручно осposобљавање на радном мјесту (ОЈТ), који користе привилегије посебног овлаштења ОЈТ, вријеме спровођења осposобљавања признаје се до максимално 50% часова који су потребни за продужење додатног одобрења за јединицу;
  - (4) процедуре за случајеве када ималац дозволе не испуњава захтјеве прописане у тач. (а)(2) и (3);
  - (5) поступке за процјену стручности, укључујући процјену из предмета обуке за освјежавање знања у складу са АТСО.Д.080(6);
  - (6) поступке за спровођење испита из теоријског знања и разумијевања, које је неопходно за кориштење привилегија на основу овлаштења, додатних и посебних овлаштења и одобрења;
  - (7) поступке за утврђивање тема и подтема, циљева и метода континуираног осposобљавања;
  - (8) минимално трајање и учесталост обуке за освјежавање знања;
  - (9) поступке за спровођење испита из теоријског знања и/или процјене практичних вјештина, стечених током конверзијске обуке, укључујући пролазне оцјене за испите;
  - (10) поступке у случају неуспјешног резултата на испиту или у току процјене, укључујући поступке подношења жалбе;
  - (11) квалификације, улоге и одговорности особља за осposобљавање;
  - (12) процедуре којима се обезбјеђује да су инструктори практичне обуке вјежбали технике осposобљавања из процедура из којих намјеравају да спроводе обуку, у складу са АТСО.С.010(6)(3) и АТСО.С.030(6)(3);
  - (13) процедуре за проглашавање и управљање случајевима привремене неспособности за кориштење привилегија из дозволе, као и за обавјештавање ВНДСА у складу са АТСО.А.015(р);
  - (14) препознавање/идентификација података који треба да се чувају у евиденцији, а који се нарочито односе на континуирану обуку и процјене, у складу са АТСО.АР.В.015;
  - (15) поступак и разлоге за преиспитивање и измјене и допуне Програма за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја и њихово достављање у ВНДСА. Преиспитивање Програма за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја се спроводи најмање једном сваке три године.
- (b) Да би били усклађени са захтјевима који су прописани у тачки (а)(3), пружаоци услуга у ваздушној пловидби воде евиденцију о броју часова кориштења привилегија сваког имаоца дозволе по основу додатног одобрења за јединицу радећи на секторима, групи сектора и/или радним мјестима у АТС јединицама и на захтјев достављају податке у ВНДСА и имаоцу дозволе.
- (c) Код успостављања процедура наведених у тач. (а)(4) и (13), пружаоци услуга у ваздушној пловидби обезбјеђују примјену механизма који гарантују праведан третман имаоца дозвола у случајевима када се важење њихових посебних овлаштења/додатних одобрења не може продужити.

АТСО.В.030 Посебно језичко овлаштење

- (a) Контролори ваздушног саобраћаја и ученици контролори ваздушног саобраћаја не смију користити привилегије из дозволе ако немају важеће посебно језичко овлаштење из енглеског језика и, ако то у одређеним АТС јединицама из разлога безбједносних захтјева ВНДСА, из једног од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини, као што је објављено у Зборнику ваздухопловних информација Босне и Херцеговине. У посебном језичком овлаштењу се наводи језик или језици, ниво или нивои језичке стручности и рок или рокови важења.
- (b) Ниво језичког знања се утврђује у складу са скалом за процјену која је утврђена у Прилогу 1 Додатка I.
- (c) Подносилац захтјева за упис било ког посебног језичког овлаштења доказује у складу са скалом за процјену која је наведена у тачки (b) најмање оперативни ниво (ниво четири) језичког знања. У ту сврху, подносилац захтјева мора да:
  - (1) ефективно комуницира у искључиво говорној (телефонској/радио-телефонској) комуникацији и комуникацији лицем у лице;
  - (2) прецизно и јасно комуницира о уобичајеним, конкретним темама и темама везаним за посао;
  - (3) користи одговарајуће комуникационе стратегије за размјену порука и да препознаје и разрјешава неспоразуме у општем контексту или контексту везаном за посао;
  - (4) успјешно и са релативном лакоћом савладава језичке изазове настале појавом потешкоћа или неочекиваним обртом догађаја који се појављују у оквиру рутинских радних ситуација или комуникационог задатка са којим је на други начин упознат; и
  - (5) користи дијалект или акценат који је разумљив за ваздухопловну заједницу.
- (d) Изузетно од тачке (c), пружалац услуга у ваздушној пловидби може да захтијева напредни ниво (ниво пет) скале за процјену језичког знања која је прописана у Прилогу 1 Додатка I, у случају када оперативне околности појединачног овлаштења или додатног и посебног овлаштења и одобрења захтијевају виши ниво језичког знања из разлога безбједности. Овакав захтјев је недискриминаторан, пропорционалан, транспарентан и објективно оправдан од стране пружаоца услуга у ваздушној пловидби, који жели да примијени виши ниво језичког знања и одобрава га ВНДСА.
- (e) Језичко знање се доказује сертификатом који потврђује резултат процјене.
- (f) Изузетно од тачке (b), ниво језичког знања из једног од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини се утврђује као експертски ниво (ниво шест), под условом да су испуњени захтјеви утврђени у тачки (g).
- (g) Изузетно од тачке (e), језичко знање из једног од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини се доказује дипломом/увјерењем о завршеној средњој школи, под условом да се настава одвијала на једном од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини.

АТСО.В.035 Важење посебног језичког овлаштења

- (a) Период важења посебног језичког овлаштења, у зависности од нивоа који је утврђен у складу са Прилогом 1 Додатка II, је:
  - (1) за оперативни ниво (ниво четири), три године од датума процјене; или

- (2) за напредни ниво (ниво пет), шест година од датума процјене;
- (3) за експертски ниво (ниво шест):
  - (i) девет година од датума процјене, за енглески језик;
  - (ii) неограничено, за сваки други језик који је наведен у АТСО.В.030(а).
- (b) Период важења посебних језичких овлаштења код првог издавања и обнове започиње најкасније 30 дана од датума када је спроведена успјешна процјена језичког знања.
- (c) Посебна језичка овлаштења се могу продужити након успјешно завршене процјене језичког знања, која се спроводи у периоду од три мјесеца прије истека рока важења. У оваквим случајевима рок важења се рачуна од датума истека важења.
- (d) Уколико се посебно језичко овлаштење продужи прије периода који је наведен у тачки (c), период важења почиње најкасније 30 дана од дана када је спроведена успјешна процјена језичког знања.
- (e) Уколико рок важења посебног језичког овлаштења истекне, ималац дозволе мора успјешно завршити процјену језичког знања да би обновио то овлаштење.

АТСО.В.040 Процјена језичког знања

- (a) Доказивање језичког знања се врши кроз метод процјене одобрен од ВНДСА, који садржи:
  - (1) процес на основу ког се врши процјена;
  - (2) квалификацију процјењивача;
  - (3) процедуру подношења жалби.
- (b) Тијела за процјену језичке стручности су усклађена са захтјевима које је утврдила ВНДСА у складу са АТСО.А.А.010.

АТСО.В.045 Језичко оспособљавање

- (a) За одржавање потребног нивоа језичког знања контролора ваздушног саобраћаја, пружаоци услуга у ваздушној пловидби обезбјеђују језичко оспособљавање за:
  - (1) имаоце посебног језичког овлаштења на оперативном нивоу (ниво четири);
  - (2) имаоце дозволе који немају могућност да редовно примјењују своје вјештине како би одржавали своје језичке вјештине.
- (b) Језичко оспособљавање такође се може спроводити у облику континуиране обуке.

Поддио С

ЗАХТЈЕВИ ЗА ИНСТРУКТОРЕ И ПРОЦЈЕЊИВАЧЕ ОДЈЕЉАК 1

Инструктори

АТСО.С.001 Инструктори за теоријску обуку

- (a) Теоријску обуку спровode само одговарајуће квалификовани инструктори.
- (b) Инструктор за теоријску обуку је одговарајуће квалификован ако:
  - (1) има дозволу контролора ваздушног саобраћаја и/или има професионалне квалификације које одговарају предмету који предаје и/или је доказао да има одговарајуће знање и искуство организацији за обуку;
  - (2) је организацији за обуку доказао да посједује вјештине за спровођење теоријског оспособљавања.

АТСО.С.005 Инструктори за практично оспособљавање

Лице може да спроводи практично оспособљавање само ако има дозволу контролора ваздушног саобраћаја са посебним овлаштењем инструктора за стручно

оспособљавање на радном мјесту (у даљем тексту: ОЈТИ) или посебним овлаштењем инструктора за спровођење оспособљавања на уређају за обуку (у даљем тексту: STDI).

АТСО.С.010 Привилегије инструктора за стручно оспособљавање на радном мјесту (ОЈТИ)

- (a) Имаоци посебног овлаштења ОЈТИ имају привилегију да спровode практично оспособљавање и надзор над оперативним радним мјестима за које имају важеће посебно овлаштење за локацију / додатно одобрење за јединицу и на уређају за обуку у овлаштењима која имају.
- (b) Имаоци посебног овлаштења ОЈТИ могу да користе привилегије на основу посебног овлаштења само уколико су:
  - (1) користили привилегије по основу овлаштења у ком ће спроводити оспособљавање најмање двије године;
  - (2) најмање шест мјесеци непосредно прије спровођења оспособљавања користили привилегије важећег додатног одобрења за јединицу, по основу ког ће спроводити оспособљавање;
  - (3) вјезбали вјештине спровођења оспособљавања из процедура из којих треба да спровode оспособљавање.
- (c) Период од двије године, који је наведен у тачки (b)(1), ВНДСА може скратити на период не краћи од једне године када то захтијева организација за обуку.

АТСО.С.015 Подношење захтјева за посебно овлаштење инструктора за стручно оспособљавање на радном мјесту

Подносиоци захтјева за издавање посебног овлаштења ОЈТИ морају:

- (a) да имају дозволу контролора ваздушног саобраћаја са важећим додатним одобрењем за јединицу;
- (b) да су користили привилегије из дозволе контролора ваздушног саобраћаја најмање двије године непосредно прије подношења захтјева. ВНДСА може скратити на период не краћи од једне године када то захтијева организација за обуку; и
- (c) да су, у току године која претходи подношењу захтјева, завршили курс оспособљавања из техника практичне обуке, у току којег се предавало и на одговарајући начин процјењивало потребно знање и педагошке вјештине.

АТСО.С.020 Важење посебног овлаштења инструктора за стручно оспособљавање на радном мјесту

- (a) Посебно овлаштење ОЈТИ важи три године.
- (b) Посебно овлаштење ОЈТИ се може продужити након успјешно завршене обуке освјежавања знања из практичних вјештина оспособљавања у току важења посебног овлаштења ОЈТИ, под условом да су испуњени захтјеви АТСО.С.015(а) и (b).
- (c) Ако је посебно овлаштење ОЈТИ истекло, оно се може обновити након:
  - (1) завршене обуке освјежавања знања из вјештина практичног оспособљавања; и
  - (2) успјешно завршене процјене стручности инструктора за практично оспособљавање, у години која претходи подношењу захтјева за обнову, под условом да су испуњени захтјеви АТСО.С.015(а) и (b).
- (d) У случају првог издавања и обнове, период важења посебног овлаштења ОЈТИ почиње најкасније 30 дана од датума успјешно завршене процјене.

(e) Ако захтјеви АТСО.С.015(а) и (b) нису испуњени, посебно овлаштење ОЈТ се може замијенити посебним овлаштењем STDI, под условом да је обезбијеђена усклађеност са захтјевима АТСО.С.040(b) и (c).

АТСО.С.025 Привремено ОЈТ овлаштење

- (a) Када није могуће постићи усклађеност са захтјевима утврђеним у АТСО.С.010(6)(2), ВНДСА може издати привремено ОЈТ овлаштење, на основу анализе безбједности достављене од стране пружаоца услуга у ваздушној пловидби.
- (b) Привремено ОЈТ овлаштење из тачке (a) може се издати имаоцу важећег посебног овлаштења ОЈТ, које је издато у складу са АТСО.С.015.
- (c) Привремено ОЈТ овлаштење из тачке (a) се ограничава на обуку која треба да обухвати посебне ситуације и њено важење не смије прекорачити годину дана или рок важења посебног овлаштења ОЈТ које је издато у складу са АТСО.С.015, у зависности од тога шта прије истиче.

АТСО.С.030 Привилегије инструктора за спровођење оспособљавања на уређају за обуку (STDI)

- (a) Имаоци посебног овлаштења STDI овлаштени су да спроводе практично оспособљавање на уређајима за обуку:
- (1) за предмете практичне природе у току основног оспособљавања (initial training);
  - (2) за оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) које није ОЈТ; и
  - (3) за континуирано оспособљавање.
- Ако имаоци посебног овлаштења STDI спроводи почетно оспособљавање на радном мјесту (pre-OJT), има или је раније имао одговарајуће додатно одобрење за јединицу.
- (b) Имаоци посебног овлаштења STDI могу користити привилегије тог овлаштења само уколико:
- (1) имају најмање двије године искуства у овлаштењу за које ће спроводити оспособљавање;
  - (2) су доказали знање из важеће оперативне праксе;
  - (3) су вјежбали технике оспособљавања из процедура из којих намјеравају да спроводе обуку.
- (c) Изузетно од тачке (b)(1):
- (1) за потребу основне обуке (basic training) свако овлаштење се сматра одговарајућим;
  - (2) за потребу оспособљавања за овлаштење, оспособљавање за посебне и одабране оперативне задатке може да спроводи STDI који има овлаштење које је релевантно за тај посебан и одабран оперативни задатак.

АТСО.С.035 Подношење захтјева за посебно овлаштење инструктора за оспособљавање на уређају за обуку

Подносиоци захтјева за издавање посебног овлаштења STDI морају:

- (a) најмање двије године користити привилегије из дозволе контролора ваздушног саобраћаја за било које овлаштење; и
- (b) да, у току године која претходи подношењу захтјева, успјешно заврше оспособљавања из техника практичног оспособљавања, у току кога су уз кориштење теоријских и практичних метода предавани и одговарајуће процијенили потребно знање и педагошке вјештине.

АТСО.С.040 Важење посебног овлаштења инструктора за оспособљавање на уређају за обуку

- (a) Посебно овлаштење STDI важи три године.

(b) Посебно овлаштење STDI се може продужити након успјешно завршене обуке освјежавања знања из практичних вјештина оспособљавања и постојеће оперативне праксе у току важења посебног овлаштења STDI.

- (c) Ако је посебно овлаштење STDI истекло, оно се може обновити након:
- (1) завршене обуке освјежавања знања из вјештина практичног оспособљавања и најновије оперативне праксе; и
  - (2) успјешно завршене процјене стручности инструктора за практично оспособљавање у години која претходи подношењу захтјева за обнову.
- (d) У случају првог издавања и обнове, период важења посебног овлаштења STDI почиње најкасније 30 дана од датума успјешно завршене процјене.

ОДЈЕЉАК 2.

Процјењивачи (Assessors)

АТСО.С.045 Привилегије процјењивача

- (a) Процјену врши искључиво лице које има посебно овлаштење процјењивача.
- (b) Имаоци посебног овлаштења процјењивача су овлаштени да спроводе процјену:
- (1) у току основног оспособљавања (initial training) за издавање дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја или за издавање новог овлаштења и/или одобрења уз овлаштење, према потреби;
  - (2) претходне стручности за потребе АТСО.В.001(d) и АТСО.В.010(b);
  - (3) ученика контролора ваздушног саобраћаја за издавање додатно одобрења за јединицу и одобрења уз овлаштење, према потреби;
  - (4) контролора ваздушног саобраћаја за издавање додатно одобрења за јединицу и одобрења уз овлаштење, уколико је примјенљиво, као и за продужење и обнову додатно одобрења за јединицу;
  - (5) подносилаца захтјева за инструктора практичног оспособљавања или подносилаца захтјева за процјењиваче када је обезбијеђена испуњеност захтјева из тачака (d)(2) до (4).
- (c) Имаоци посебног овлаштења процјењивача користе привилегије овлаштења, само уколико:
- (1) имају најмање двије године искуства у овлаштењу и одобрењу уз овлаштење(a) за која ће вршити процјену; и
  - (2) су доказали знање тренутне оперативне праксе.
- (d) Уз захтјеве који су прописани у тачки (c), имаоци посебног овлаштења процјењивача користе привилегије тог овлаштења само:
- (1) за процјене на основу којих се издаје, продужава и обнавља додатно одобрење за јединицу, уколико су такође имали додатно одобрење за јединицу које је повезано са процјеном, у претходном периоду од најмање годину дана.
  - (2) за процјене стручности подносиоца захтјева за издавање или обнову посебног овлаштења STDI, уколико имају посебно овлаштење STDI или ОЈТ и уколико су користили привилегије на основу тог овлаштења најмање три године.
  - (3) за процјене стручности подносиоца захтјева за издавање или обнову посебног овлаштења ОЈТ, уколико имају посебно овлаштење ОЈТ и уколико

- су користили привилегије дате тим овлашћењем најмање три године.
- (4) за процјене стручности подносиоца захтјева за издавање или обнову посебног овлашћења процјенивача, уколико су користили привилегије посебног овлашћења процјенивача најмање три године.
- (e) Када врши процјену за потребе издавања и обнове додатног одобрења за јединицу, и за обезбјеђење надзора на оперативном радном мјесту, процјенивач би требало да има посебно овлашћење ОЈТ, или мора да буде присутан ОЈТ који има важеће додатно одобрење за јединицу, које је повезано са процјеном.

АТСО.С.050 Лични интереси / Сукоб интереса

Процјенивачи не смију да врше процјену ако њихова објективност може бити доведена у питање.

АТСО.С.055 Подношење захтјева за посебно овлашћење процјенивача

Подносиоци захтјева за издавање посебног овлашћења процјенивача морају:

- користити привилегије из дозволе контролора ваздушног саобраћаја најмање двије године;
- у току године која претходи подношењу захтјева успјешно завршити курс обуке за процјенивача, у току ког се предавало и на одговарајући начин процјенивало потребно знање и вјештине, уз кориштење теоријских и практичних метода.

АТСО.С.060 Важење посебног овлашћења процјенивача

- Посебно овлашћење процјенивача важи три године.
- Посебно овлашћење процјенивача се може продужити у току његовог важења након успјешно завршене обуке освјетавања знања из вјештина процјене и постојеће оперативне праксе у току његовог важења.
- Уколико посебно овлашћење процјенивача истекне, може се обновити након:
  - завршене обуке освјетавања знања из вјештина процјене и постојеће оперативне праксе; и
  - успјешно завршене процјене стручности процјенивача, у години која претходи подношењу захтјева за обнову.
- У случају првог издавања и обнове, период важења посебног овлашћења процјенивача започиње најкасније 30 дана од датума успјешно завршене процјене.

АТСО.С.065 Привремено овлашћење процјенивача

- Када није могуће постићи усклађеност са захтјевима утврђеним у АТСО.С.045(d)(1), ВНДСА може овластити имаоце посебног овлашћења процјенивача, која су издата у складу са АТСО.С.055, да изврше процјене наведене у АТСО.С.045(b)(3) и (4), како би обухватили посебне ситуације или обезбиједили независност процјене, под условом да су испуњени захтјеви утврђени у тач. (b) и (c).
- У сврху обухватања посебних ситуација, ималац посебног овлашћења процјенивача такође има додатно одобрење за јединицу са пратећим овлашћењем и, уколико је примјенљиво, одобрењем уз овлашћење, које је релевантно за процјену, у претходном периоду од најмање годину дана. Привремено овлашћење се ограничава на процјену која је неопходна да би се обухватиле посебне ситуације и не смије прекорачити рок од годину дана или рок важења посебног овлашћења процјенивача које је издато у складу са АТСО.С.055, у зависности од тога шта истиче раније.

- У сврху обезбјеђивања независности процјене из разлога понављања/због периодичности, ималац посебног овлашћења процјенивача такође има додатно одобрење за јединицу са пратећим овлашћењем и, уколико је примјенљиво, одобрењем уз овлашћење, које је релевантно за процјену, у претходном периоду од најмање годину дана. Период важења привременог овлашћења утврђује ВНДСА, али не смије прекорачити рок важења посебног овлашћења процјенивача које је издато у складу са АТСО.С.055.
- За издавање привременог овлашћења процјенивача из разлога који су наведени у тач. (b) и (c), ВНДСА може захтјевати да јој пружатељ услуга у ваздушној пловидби достави анализу безбједности.

Поддио D

ОСПОСОБЉАВАЊЕ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

ОДЈЕЉАК 1.

Општи захтјеви

АТСО.D.001 Циљеви оспособљавања контролора ваздушног саобраћаја

Оспособљавање контролора ваздушног саобраћаја обухвата све теоријске курсеве, практичне вјежбе, укључујући симулације и стручно оспособљавање на радном мјесту (ОЈТ), који су потребни да би се стекле и одржавале вјештине за пружање безбједних, редовних и експедитивних услуга контроле ваздушног саобраћаја.

АТСО.D.005 Врсте оспособљавања контролора ваздушног саобраћаја

- Оспособљавање контролора ваздушног саобраћаја се састоји од следећих врста обуке:
  - основно оспособљавање (initial training), чији је резултат издавање дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја или издавање новог овлашћења и, уколико је примјенљиво, одобрења уз овлашћење, под условом да је:
    - "основна обука" (basic training): теоријска и практична обука осмишљена да пружи основно знање и практичне вјештине које се односе на основне оперативне процедуре;
    - "обука за овлашћење и одобрење" (rating training): теоријска и практична обука осмишљена да пружи знање и практичне вјештине које се односе на одређено овлашћење и, уколико је примјенљиво, додатно овлашћење/одобрење уз овлашћење;
  - оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training), чији је резултат издавање дозволе контролора ваздушног саобраћаја, издавање одобрења уз овлашћење, потврђивање важења овлашћења или одобрења уз овлашћење и/или издавање или обнова додатног одобрења за јединицу. Обука обухвата следеће фазе:
    - фазу прелазног оспособљавања (transitional training), осмишљену првенствено за пренос знања и разумијевање оперативних процедура, које су карактеристичне за одређену локацију и аспеката који су карактеристични за задатке; и
    - фазу оспособљавања на радном мјесту (ОЈТ), која је завршна фаза оспособљавања у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) у току које се претходно стечене рутине и вјештине обједињавају у практичном раду, под надзором квалификованог

- инструктора за осposобљавање на радном мјесту у ситуацијама са живим саобраћајем.
- (iii) уз тач. (i) и (ii), за посебно овлаштење за локацију / додатно одобрење за јединицу које захтијева управљање ситуацијама сложеног и густог саобраћаја, потребна је фаза почетног осposобљавања (pre-OJT) како би се унаприједиле претходно стечене рутине и вјештине везане за овлаштење и како би се извршила припрема за ситуације са живим саобраћајем, које се могу појавити у тој јединици.
- (3) континуиране обуке, осмишљене за одржавање важења посебних овлаштења, одобрења уз овлаштење и додатних одобрења у дозволи, која се састоји од:
- (i) обуке освјежавања знања;
- (ii) конверзијске обуке, према потреби.
- (b) Осим обука наведених у тачки (a), контролори ваздушног саобраћаја могу похађати сљедеће врсте обука:
- (1) обуку за инструкторе практичног осposобљавања, за издавање, продужење или обнову посебног овлаштења OJT или STDI;
- (2) обуку за процјењиваче, за издавање, продужење или обнову посебног овлаштења процјењивача.

ОДЈЕЉАК 2.

Захтјеви за основно осposобљавање (initial training)

ATCO.D.010 Садржај основног осposобљавања (initial training)

- (a) Основно осposобљавање, намијењено за кандидате за дозволу ученика контролора ваздушног саобраћаја или за издавање новог овлаштења и/или, уколико је примјенљиво, одобрења уз овлаштење, састоји се од:
- (1) основне обуке (basic training), која обухвата све предмете, теме и подтеме које су садржане у Прилогу 2 Додатка I; и
- (2) обуке за овлаштење и одобрење уз овлаштење, која обухвата предмете, теме и подтеме за барем једно од сљедећих овлаштења:
- (i) аеродромска визуелна контрола - ADV, које је дефинисано у Прилогу 3 Додатка I;
- (ii) аеродромске инструменталне контроле са одобрењем уз овлаштење торањске контроле - ADI (TWR), које је дефинисано у Прилогу 4 Додатка I;
- (iii) прилазне процедуралне контроле - APP, које је дефинисано у Прилогу 5 Додатка I;
- (iv) обласне процедуралне контроле - ACP, које је дефинисано у Прилогу 6 Додатка I;
- (v) прилазне надзорне контроле - APS, које је дефинисано у Прилогу 7 Додатка I;
- (vi) обласне надзорне контроле - ACS, које је дефинисано у Прилогу 8 Додатка I;
- (b) Осposобљавање намијењено за ново овлаштење састоји се из предмета, тема и подтема које су примјенљиве на барем једно од овлаштења која су утврђена у тачки (a)(2).
- (c) Осposобљавање намијењено за поновно активирање овлаштења послје неуспјешно завршене процјене претходне стручности у складу са ATCO.B.010(6), и прилагођено је резултату процјене.
- (d) Осposобљавање намијењено за одобрење уз овлаштење, осим оних која су наведена у ATCO.B.015(a)(3), састоји се из предмета, тема и

- подтема које су осмишљене од стране организације за обуку и одобрено је као дио курса обуке.
- (e) Основна и/или обука за овлаштење и одобрење се може допунити предметима, темама и подтемама које су додатне или специфичне за функционални блок ваздушног простора (FAB) или државно окружење.

ATCO.D.015 План основног осposобљавања (initial training)

Организација за обуку успоставља план основног осposобљавања који одобрава BHDCA. Овај план садржи најмање:

- (a) садржај курса основног осposобљавања (initial training) који се спроводи у складу са ATCO.D.010;
- (b) структуру основног осposобљавања (initial training) који се спроводи у складу са ATCO.D.020(6);
- (c) процес за спровођење курсева основног осposобљавања (initial training);
- (d) методе обуке;
- (e) минимално и максимално вријеме трајања курсева основног осposобљавања (initial training);
- (f) у погледу ATCO.D.010(6), у процесу прилагођавања курсева основног осposобљавања (initial training) узима се у обзир успјешно завршен курс основне обуке (basic training);
- (g) поступке за спровођење испита и процјене у складу са ATCO.D.025 и ATCO.D.035, као и циљеве учинка у складу са ATCO.D.030 и ATCO.D.040;
- (h) квалификације, улоге и одговорности особља које спроводи осposобљавање;
- (i) поступак за рани прекид осposобљавања;
- (j) поступак подношења жалби;
- (k) утврђивање података и информација које се чувају у евиденцији, а који су специфични за основно осposобљавање (initial training);
- (l) поступак и разлоге за преиспитивање и измјене и допуне плана основног осposобљавања (initial training) и његово достављање у BHDCA. Преиспитивање плана основног осposобљавања (initial training) се врши најмање једном сваке три године.

ATCO.D.020 Курсеви основне обуке (basic training) и обуке за овлаштење и одобрење (rating training)

- (a) Основна обука (basic training) и обука за овлаштење и одобрење (rating training) се спровode као посебни или обједињени курсеви обуке.
- (b) Курсеве основне обуке и обуке за овлаштење или обједињен курс основног осposобљавања (initial training) израђују и спровode организације за обуку и одобрава их BHDCA.
- (c) Када се основно осposобљавање (initial training) спроводи као обједињен курс, постоји јасна разлика између испитивања и процјене за:
- (1) основну обуку (basic training); и
- (2) обуку за свако овлаштење и одобрење (rating training).
- (d) Успјешан завршетак основног осposобљавања (initial training) или обуке за овлаштење (rating training) за издавање новог овлаштења се доказује помоћу сертификата увјерења/потврде који издаје организација за обуку.

(e) Успјешан завршетак основне обуке (basic training) се доказује помоћу сертификата/увјерења/потврде који издаје организација за обуку, на захтјев кандидата.

ATCO.D.025 Испити и процјењивање код основне обуке (basic training)

- (a) Курсеви основне обуке (basic training) укључују испите из теоријског знања и процјене.
- (b) Пролазна оцјена испита из теоријског знања се даје кандидату који оствари минимално 75 % од укупног броја бодова који се додјељују за тај испит.
- (c) Процјена циљева учинка, као што је наведено у ATCO.D.030, спроводи се на уређају за оспособљавање (тренажеру) за поједине дијелове задатка или на симулатору.
- (d) Пролазна оцјена код процјене се даје кандидату који досљедно покаже потребан учинак, као што је наведено у ATCO.D.030, и покаже понашање потребно за безбједне операције у оквиру пружања услуге контроле ваздушног саобраћаја.

ATCO.D.030 Циљеви учинка основне обуке (basic training)

Процјена обухвата евалуацију сљедећих циљева учинка:

- (a) провјера и кориштење уређаја и система на радном мјесту;
- (b) развијање и одржавање свијести о ситуацији, праћењем саобраћаја и идентификовањем ваздухоплова, када је примјенљиво;
- (c) праћење и ажурирање приказа података о лету;
- (d) одржавање континуираног слушања на одговарајућој фреквенцији;
- (e) издавање одговарајућих одобрења, инструкција и информација о саобраћају;
- (f) кориштење одобрене фразеологије;
- (g) ефикасна комуникација;
- (h) примјена раздвајања;
- (i) примјена координације према потреби;
- (j) примјена прописаних процедура за симулирани ваздушни простор;
- (k) откривање потенцијалних конфликта између ваздухоплова;
- (l) поштовање приоритета активности/радњи;
- (m) избор одговарајућих метода раздвајања.

ATCO.D.035 Испити и процјене код обуке за овлашћење

- (a) Курсеви обуке за овлашћење обухватају теоријски испит и процјену.
- (b) Пролазна оцјена испита из теоријског знања се даје кандидату који оствари минимално 75 % од укупног броја бодова који се додјељују за тај испит.
- (c) Процјена се заснива на циљевима учинка обуке за овлашћење који су описани у ATCO.D.040.
- (d) Процјена се спроводи на симулатору.
- (e) Пролазна оцјена код процјене се даје кандидату који досљедно покаже потребан учинак, као што је наведено у ATCO.D.040, и покаже понашање потребно за безбједне операције у оквиру пружања услуге контроле ваздушног саобраћаја.

ATCO.D.040 Циљеви учинка обуке за овлашћење

- (a) Циљеви учинка обуке за овлашћење и задаци циљева учинка дефинишу се за сваки курс обуке за овлашћење.
- (b) Циљеви учинка обуке за овлашћење од кандидата захтијевају да:

(1) докаже способност управљања ваздушним саобраћајем на начин који обезбјеђује безбједне, редовне и експедитивне услуге; и

(2) управља ситуацијама сложеног и густог саобраћаја.

(c) Уз тачку (b), циљеви учинка код обуке за овлашћење, за овлашћење аеродромске визуелне контроле (ADV) и аеродромске инструменталне контроле (ADI) обезбјеђују да кандидати:

(1) управљају радним оптерећењем и пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у оквиру дефинисаног простора надлежности; и

(2) примјењују технике контроле на аеродрому и оперативне процедуре за аеродромски саобраћај.

(d) Уз тачку (b), циљеви учинка код обуке за овлашћење, за овлашћење прилазне процедуралне контроле (APP) обезбјеђују да кандидати:

(1) управљају радним оптерећењем и пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у оквиру дефинисане надлежности прилазне контроле ваздушног саобраћаја; и

(2) примјењују прилазну процедуралну контролу, технике планирања и оперативне процедуре ваздухопловима у доласку, на чекању, у одласку и у прелету.

(e) Уз тачку (b), циљеви учинка код обуке за овлашћење, за овлашћење прилазне надзорне контроле (APS) обезбјеђују да кандидати:

(1) управљају радним оптерећењем и пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у оквиру дефиниране надлежности прилазне контроле ваздушног саобраћаја; и

(2) примјењују прилазну надзорну контролу, технике планирања и оперативне процедуре ваздухопловима у доласку, на чекању, у одласку и у прелету.

(f) Уз тачку (b), циљеви учинка код обуке за овлашћење, за овлашћење обласне процедуралне контроле (ACP) обезбјеђују да кандидати:

(1) управљају радним оптерећењем и пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у оквиру дефинисане надлежности обласне контроле ваздушног саобраћаја; и

(2) примјењују прилазну процедуралну контролу, технике планирања и оперативне процедуре на саобраћај у зони обласне контроле ваздушног саобраћаја.

(g) Уз тачку (b), циљеви учинка код обуке за овлашћење, за овлашћење обласне надзорне контроле (ACS) обезбјеђују да кандидати:

(1) управљају радним оптерећењем и пружају услуге контроле ваздушног саобраћаја у оквиру дефинисане надлежности обласне контроле ваздушног саобраћаја; и

(2) примјењују обласну надзорну контролу, технике планирања и оперативне процедуре на саобраћај у зони обласне контроле ваздушног саобраћаја.

ОДЈЕЉАК 3.

Захтјеви за оспособљавање у јединицама контроле ваздушног саобраћаја (unit training)

ATCO.D.045 Садржај оспособљавања у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training)

- (a) Оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) се састоји од курсева обуке за свако посебно додатно одобрење за јединицу успостављено у АТС јединици, како је утврђено у

- програму за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја.
- (b) Курсеве обуке за додатно одобрење за јединицу израђују и спроводе организације за обуку у складу са АТСО.D.060, а одобрава их ВНДСА.
- (c) Оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) укључује обуку која се односи на:
- (1) оперативне процедуре;
  - (2) аспекте специфичне за задатке;
  - (3) неуобичајене и ванредне ситуације; и
  - (4) људске факторе.

АТСО.D.050 Предуслови за оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training)

Оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) могу да започну само кандидати који имају:

- (a) дозволу ученика контролора ваздушног саобраћаја са одговарајућим овлашћењем и, уколико је примјенљиво, одобрењем уз овлашћење; или
- (b) дозволу контролора ваздушног саобраћаја са одговарајућим овлашћењем и, уколико је примјенљиво, одобрењем уз овлашћење;

под условом да су испуњени захтјеви утврђени у АТСО.V.001(d) и АТСО.V.010(b).

АТСО.D.055 Програм за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (Unit Training Plan)

- (a) Организација за обуку успоставља програм за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (Unit Training Plan) за сваку АТС јединицу, који одобрава ВНДСА.
- (b) Програм за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (Unit Training Plan) садржи најмање:
  - (1) овлашћења, одобрења уз овлашћења и додатна одобрења за јединицу за коју се оспособљавање спроводи;
  - (2) структуру оспособљавања у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training);
  - (3) списак курсева обуке за додатно одобрење за јединицу, у складу са АТСО.D.060;
  - (4) поступак за спровођење курса обуке за додатно одобрење за јединицу;
  - (5) методе обуке;
  - (6) минимално трајање курсева обуке за додатно одобрење за јединицу;
  - (7) поступак за прилагођавање програма обуке за додатно одобрење за јединицу, како би се узела у обзир стечена овлашћења и/или одобрења уз овлашћења и искуство кандидата, према потреби;
  - (8) поступак за доказивање теоријског знања и разумијевања у складу са АТСО.D.065, укључујући број, учесталост и тип, као и пролазне оцјене за испите, које износе минимално 75 % од укупног броја бодова који се додјелују за ове испите;
  - (9) поступак за процјену у складу са АТСО.D.070, укључујући број и учесталост процјена;
  - (10) квалификације, улоге и одговорности особља за оспособљавање;
  - (11) поступак за рани прекид оспособљавања;
  - (12) поступак подношења жалби;
  - (13) утврђивање података и информација које се чувају у евиденцији, а који су специфични за

оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training);

- (14) списак утврђених неуобичајених и ванредних ситуација које су специфичне за свако додатно одобрење за јединицу;
- (15) поступак и разлоге за преиспитивање и измјене и допуне програма за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (Unit Training Plan) и његово достављање у ВНДСА. Преиспитивање програма за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја (Unit Training Plan) да се врши најмање једном сваке три године.

АТСО.D.060 Курс оспособљавања за посебно овлашћење за локацију / додатно одобрење за јединицу

- (a) Курс оспособљавања за додатно одобрење за јединицу је комбинација релевантних фаза оспособљавања у јединици контроле ваздушног саобраћаја (unit training) за издавање или обнову додатног одобрења за јединицу у дозволи. Сваки курс обуке садржи:
  - (1) фазу прелазног оспособљавања;
  - (2) фазу оспособљавања на радном мјесту (ОЈТ). Фаза почетног оспособљавања (Pre-ОЈТ) је обухваћена, уколико је потребно, у складу са АТСО.D.005(a)(2).
- (b) Фазе обуке у јединици контроле ваздушног саобраћаја, које су наведене у тачки (a), се спроводе посебно или на обједињен начин.
- (c) Програми обуке за додатно одобрење за јединицу дефинишу програм и циљеве учинка у складу са АТСО.D.045(c), и спроводе се у складу са планом обуке у јединици контроле ваздушног саобраћаја.
- (d) Програми обуке за додатно одобрење за јединицу који обухватају обуку за одобрење уз овлашћење(a) у складу са АТСО.V.015, допуњавају се додатном обуком која омогућава стицање одређених вјештина за додатно овлашћење.
- (e) Обука која је намијењена за додатно одобрење за јединицу, које се разликује од одобрења уз овлашћење које је наведено у АТСО.V.015(a)(3), састоји се од предмета, циљева предмета, тема и подтема које је развила организација за обуку и која је одобрена као дио курса обуке.
- (f) Курсеви обуке за додатно одобрење за јединицу, који се похађају након замјене дозвола, се прилагођавају, како би обухватили елементе основног оспособљавања (initial training) који су специфични за функционални блок ваздушног простора или локалне услове.

АТСО.D.065 Доказивање теоријског знања и разумијевања

Теоријско знање и разумијевање се доказује полагањем испита.

АТСО.D.070 Процјене у току курсева обуке за посебно овлашћење за локацију / додатно одобрење за јединицу

- (a) Процјењивање полазника обуке се спроводи у оперативном окружењу, у нормалним оперативним условима, најмање једном на крају обуке на радном мјесту (ОЈТ).
- (b) Када курс обуке за додатно одобрење за јединицу садржи фазу почетног оспособљавања (Pre-ОЈТ), вјештине полазника обуке се процјењују на уређају за обуку, најкасније на крају ове фазе.
- (c) Изузетно од тачке (a), уређај за обуку може да се користи у току процјењивања за додатно одобрење за јединицу, да би се у току процјене показала примјена

увјежбаних процедура, које се не срећу у оперативним условима у току процјењивања.

ОДЈЕЉАК 4.

Захтјеви за континуирану обуку

АТСО.Д.075 Континуирана обука

Континуирана обука се састоји од курсева обуке освјежавања знања и конверзијских курсева обуке и спроводи се у складу са захтјевима који су садржани у програмима за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја, у складу са АТСО.В.025.

АТСО.Д.080 Обука освјежавања знања

- Организација за обуку израђује и спроводи курс(еве) обуке освјежавања знања, које одобрава ВНДСА.
- Обука освјежавања знања је осмишљена да преиспита, ојача или унаприједи постојеће знање и вјештине контролора ваздушног саобраћаја, како би се обезбиједио безбједан, редован и експедитивни проток ваздушног саобраћаја и садржи најмање:
  - обуку из стандардне праксе и процедура, уз кориштење одобрене фразеологије и ефикасне комуникације;
  - обуку из неуобичајених и ванредних ситуација, уз кориштење одобрене фразеологије и ефикасне комуникације; и
  - обуку из људских фактора.
- Утврђује се програм курса обуке освјежавања знања, а тамо гдје се предметом освјежавају вјештине контролора ваздушног саобраћаја, израђују се циљеви учинка.

АТСО.Д.085 Конверзијска обука

- Организације за обуку развијају и спровode програме конверзијске обуке, које одобрава ВНДСА.
- Организације за обуку развијају конверзијску обуку која треба да обезбиједи знања и вјештине који одговарају промјени у оперативним условима, када се

на основу безбједносне процјене промјене закључи да постоји потреба за оваквом обуком.

- Курсеви конверзијске обуке обухвате утврђивање
  - одговарајуће методе обуке и трајање курса, узимајући у обзир природу и обим промјене; и
  - метода испитивања и/или процјењивања за конверзијску обуку.
- Конверзијска обука се спроводи прије кориштења привилегија из дозволе контролора ваздушног саобраћаја у промијењеним оперативним условима.

ОДЈЕЉАК 5.

Оспособљавање инструктора и процјењивача

АТСО.Д.090 Оспособљавање инструктора практичне обуке

- Организације за обуку израђују и спровode оспособљавање инструктора практичне обуке, које се састоји од:
  - курсера обуке из техника практичне обуке за ОЈТ и/или STDI, укључујући процјењивање;
  - курсера обуке освјежавања знања из вјештина практичне обуке;
  - метода за процјењивање стручности инструктора практичне обуке.
- Курсеви обуке и методе процјењивања наведене у тачки (а) одобрава ВНДСА.

АТСО.Д.095 Оспособљавање процјењивача

- Организације за обуку израђују и спровode оспособљавање процјењивача које се састоји од:
  - курсера обуке процјењивача, укључујући процјењивање;
  - курсера обуке освјежавања знања из вјештина процјењивања;
  - метода за процјену стручности процјењивача.
- Курсеви обуке и методе процјењивања, који су наведени у тачки (а), одобрава ВНДСА

Прилог 1 Додатка I

СКАЛА ОЦЈЕЊИВАЊА ПОЗНАВАЊА ЈЕЗИКА - ЗАХТЈЕВИ ЗА ЈЕЗИЧКО ЗНАЊЕ

Скала оцјењивања познавања језика: стручни, напредни и оперативни ниво

Ниво	ИЗГОВОР Користи дијалект и/или акценат разумљив за ваздухопловну заједницу.	КОНСТРУКЦИЈА Релевантне граматичке конструкције и модели реченица су одређени језичким функцијама које одговарају задатку.	ФОНД РИЈЕЧИ	ТЕЧНОСТ ИЗГОВОРА	РАЗУМИЈЕВАЊЕ	КОМУНИКАЦИЈА
Експертски 6	Изговор, акценат, ритам и интонација, иако су можда под утицајем првог језика или регионалне варијанте, готово никад не утичу на лакоћу разумјевања.	И основне и сложене граматичке конструкције и модели реченица су конзистентно добро контролисани.	Фонд ријечи и прецизност су довољни за успешну комуникацију код разних познатих и непознатих тема. Фонд ријечи је идиоматски, нијансиран и осјетљив на избор ријечи.	Може да говори опширно, течно, без напора. Мијења темпо говора ради стилских ефеката, нпр. да би истакао појединост. Спонтано користи одговарајуће реченичне маркере и везнике.	Разумјевање је конзистентно прецизно у готово сваком контексту и обухвата разумјевање лингвистичких и културолошких финеса.	Комуницира с лакоћом у готово свим ситуацијама. Осјетљив је на вербалне и невербалне знакове, и реагује на њих на одговарајући начин.

Прилог 2 Додатка I**ОСНОВНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ**

(Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (а) подтачка 1.)

САДРЖАЈ

- 1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**
- 2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО**
- 3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ**
- 4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА**
- 5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА**
- 6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ**
- 7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОРИ**
- 8. ПРЕДМЕТ: ОПРЕМА И СИСТЕМИ**
- 9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ**

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTRB 1 - ВОЂЕЊЕ КУРСА

Подтема INTRB 1.1 - Представљање курса

Подтема INTRB 1.2 - Администрација курса

Подтема INTRB 1.3 - Материјал за учење и документација за оспособљавање

ТЕМА INTRB 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА КОНТРОЛУ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема INTRB 2.1 - Садржај и организација курса

Подтема INTRB 2.2 - Систем вриједности оспособљавања

Подтема INTRB 2.3 - Поступак оцјењивања/Процес процјене (Assessment process)

ТЕМА INTRB 3 - АТСО У БУДУЋНОСТИ/УВОД У КАРИЈЕРУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема INTRB 3.1 - Перспективе у послу

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAWB 1 - Увод у ваздухопловно право

Подтема LAWB 1.1 - Значај ваздухопловног права

ТЕМА LAWB 2 - МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Подтема LAWB 2.1 - ICAO

Подтема LAWB 2.2 - Европске и друге агенције

Подтема LAWB 2.3 - Ваздухопловна удружења

ТЕМА LAWB 3 - ДРЖАВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Подтема LAWB 3.1 - Сврха и улога

Подтема LAWB 3.2 - Државни законодавни поступци

Подтема LAWB 3.3 - Надлежни орган

Подтема LAWB 3.4 - Домаћа ваздухопловна удружења

ТЕМА LAWB 4 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС-у

Подтема LAWB 4.1 - Безбједносна регулатива/Safety regulation

Подтема LAWB 4.2 - Систем управљања безбједношћу

ТЕМА LAWB 5 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ

Подтема LAWB 5.1 - Мјерне јединице

Подтема LAWB 5.2 - Лиценцирање и сертификација

контролора ваздушног саобраћаја

Подтема LAWB 5.3 - Преглед услуга у ваздушној пловидби и оперативних услуга у ваздушном саобраћају

Подтема LAWB 5.4 - Правила летења

Подтема LAWB 5.5 - Ваздушни простор и АТС руте

Подтема LAWB 5.6 - План лета

Подтема LAWB 5.7 - Аеродроми

Подтема LAWB 5.8 - Процедуре за чекање за IFR летове

Подтема LAWB 5.9 - Процедуре за чекање за VFR летове

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА АТМВ 1 - УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

Подтема АТМВ 1.1 - Примјена мјерних јединица

Подтема АТМВ 1.2 - Услуга контроле ваздушног саобраћаја (АТС)

Подтема АТМВ 1.3 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)

Подтема АТМВ 1.4 - Услуга узбуњивања

Подтема АТМВ 1.5 - Савјетодавне услуге у ваздушном саобраћају

Подтема АТМВ 1.6 - Капацитет АТС система и управљање протоком ваздушног саобраћаја

Подтема АТМВ 1.7 - Управљање ваздушним простором (ASM)

ТЕМА АТМВ 2 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА

Подтема АТМВ 2.1 - Алтиметрија

Подтема АТМВ 2.2 - Прелазни ниво

Подтема АТМВ 2.3 - Додјела нивоа

ТЕМА АТМВ 3 - РАДИО-ТЕЛЕФОНИЈА (RTF)

Подтема АТМВ 3.1 - Општи оперативни поступци у радио-телефонији (RTF general operating procedures)

ТЕМА АТМВ 4 - АТС ОДОБРЕЊА И АТС ИНСТРУКЦИЈЕ

Подтема АТМВ 4.1 - Тип и садржај АТС одобрења

Подтема АТМВ 4.2 - АТС инструкција

ТЕМА АТМВ 5 - КООРДИНАЦИЈА

Подтема АТМВ 5.1 - Принципи, типови и садржај координације

Подтема АТМВ 5.2 - Потреба за координацијом

Подтема АТМВ 5.3 - Начини координације

ТЕМА АТМВ 6 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Подтема АТМВ 6.1 - Издвајање података

Подтема АТМВ 6.2 - Управљање подацима

ТЕМА АТМВ 7 - РАЗДВАЈАЊА

Подтема АТМВ 7.1 - Вертикално раздвајање и процедуре

Подтема АТМВ 7.2 - Хоризонтално раздвајање и процедуре

Подтема АТМВ 7.3 - Визуелно раздвајање

Подтема АТМВ 7.4 - Аеродромско раздвајање и процедуре

Подтема АТМВ 7.5 - Раздвајање на основу АТС надзорних система

Подтема АТМВ 7.6 - Раздвајање узроковано вртложном турбуленцијом

ТЕМА АТМВ 8 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА

У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ

Подтема АТМВ 8.1 - Системи за избегавање судара у ваздуху

Подтема АТМВ 8.2 - Безбједносне мреже на земљи

ТЕМА АТМВ 9 - ОСНОВНЕ ПРАКТИЧНЕ ВЈЕШТИНЕ

Подтема АТМВ 9.1 - Процес управљања саобраћајем

Подтема АТМВ 9.2 - Основне практичне вјештине примјенљиве на сва овлаштења

Подтема АТМВ 9.3 - Основне практичне вјештине примјенљиве за аеродроме

Подтема АТМВ 9.4 - Основне практичне вјештине примјенљиве за надзор

Подтема АТМВ 9.4 - Основне практичне вјештине примјенљиве за надзор

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА МЕТВ 1 - УВОД У МЕТЕОРОЛОГИЈУ

Подтема МЕТВ 1.1 - Примјена јединица мјере/мјерних јединица

Подтема METB 1.2 - Ваздухопловство и метеорологија
 Подтема METB 1.3 - Организација метеоролошке службе
 ТЕМА METB 2 - АТМОСФЕРА
 Подтема METB 2.1 - Састав и структура
 Подтема METB 2.2 - Стандардна атмосфера
 Подтема METB 2.3 - Топлота и температура
 Подтема METB 2.4 - Вода у атмосфери
 Подтема METB 2.5 - Ваздушни притисак
 ТЕМА METB 3 - ЦИРКУЛАЦИЈЕ УНУТАР АТМОСФЕРЕ
 Подтема METB 3.1 - Циркулација ваздуха/опште
 Подтема METB 3.2 - Ваздушне масе и фронтални системи
 Подтема METB 3.3 - Систем mezo скала
 Подтема METB 3.4 - Вјетар/вјетрови
 ТЕМА METB 4 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ
 Подтема METB 4.1 - Облаци
 Подтема METB 4.2 - Врсте падавина
 Подтема METB 4.3 - Видљивост
 Подтема METB 4.4 - Опасне метеоролошке појаве
 ТЕМА METB 5 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА
 ВАЗДУХОПЛОВСТВО
 Подтема METB 5.1 - Поруке и извјештаји

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAVB 1 - УВОД У НАВИГАЦИЈУ
 Подтема NAVB 1.1 - Примјена мјерних јединица/јединица мјере
 Подтема NAVB 1.2 - Сврха и употреба навигације
 ТЕМА NAVB 2 - ПЛАНЕТА ЗЕМЉА
 Подтема NAVB 2.1 - Положај и кретања планете Земље
 Подтема NAVB 2.2 - Координатни систем, правац и раздаљина/одстојање
 Подтема NAVB 2.3 - Магнетизам
 ТЕМА NAVB 3 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ
 Подтема NAVB 3.1 - Израда мапа и пројекције
 Подтема NAVB 3.2 - Мапе и карте за употребу у ваздухопловству
 ТЕМА NAVB 4 - ОСНОВЕ НАВИГАЦИЈЕ
 Подтема NAVB 4.1 - Утицај вјетра
 Подтема NAVB 4.2 - Брзина
 Подтема NAVB 4.3 - Визуелна навигација
 Подтема NAVB 4.4 - Навигациони аспекти планирања лета
 ТЕМА NAVB 5 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА
 Подтема NAVB 5.1 - Земаљски системи
 Подтема NAVB 5.2 - Инерциони навигациони системи
 Подтема NAVB 5.3 - Сателитски системи
 Подтема NAVB 5.4 - Инструменталне долазне процедуре
 ТЕМА NAVB 6 - НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА ВАЗДУХОПЛОВА
 Подтема NAVB 6.1 - Принципи и бенефити просторне навигације
 Подтема NAVB 6.2 - Увод у навигацију засновану на перформансама ваздухоплова
 Подтема NAVB 6.3 - Примјена навигације засноване на перформансама ваздухоплова
 ТЕМА NAVB 7 - РАЗВОЈ НАВИГАЦИЈЕ
 Подтема NAVB 7.1 - Развој навигације у будућности

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА ACFTB 1 - УВОД У ВАЗДУХОПЛОВЕ
 Подтема ACFTB 1.1 - Употреба мјерних јединица
 Подтема ACFTB 1.2 - Ваздухопловство и ваздухоплови
 ТЕМА ACFTB 2 - ПРИНЦИПИ ЛЕТЕЊА
 Подтема ACFTB 2.1 - Силе које дјелују на ваздухоплове
 Подтема ACFTB 2.2 - Структуралне компоненте и управљање ваздухопловом
 Подтема ACFTB 2.3 - Енvelopа лета
 ТЕМА ACFTB 3 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема ACFTB 3.1 - Категорије ваздухоплова
 Подтема ACFTB 3.2 - Категорије вртложних турбуленција
 Подтема ACFTB 3.3 - ICAO категорија на основу брзине ваздухоплова у прилазу
 Подтема ACFTB 3.4 - Категорије животне средине
 ТЕМА ACFTB 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА
 Подтема ACFTB 4.1 - Препознавање
 Подтема ACFTB 4.2 - Подаци о перформансама ваздухоплова
 ТЕМА ACFTB 5 - МОТОРИ ВАЗДУХОПЛОВА
 Подтема ACFTB 5.1 - Клипни мотори
 Подтема ACFTB 5.2 - Млазни мотори
 Подтема ACFTB 5.3 - Турбоелисни мотор
 Подтема ACFTB 5.4 - Ваздухопловна горива
 ТЕМА ACFTB 6 - СИСТЕМИ И ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВИМА
 Подтема ACFTB 6.1 - Инструменти за летење
 Подтема ACFTB 6.2 - Навигациони инструменти
 Подтема ACFTB 6.3 - Моторски инструменти
 Подтема ACFTB 6.4 - Системи ваздухоплова
 ТЕМА ACFTB 7 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА
 Подтема ACFTB 7.1 - Фактори при полијетању
 Подтема ACFTB 7.2 - Фактори при пењању
 Подтема ACFTB 7.3 - Фактори при крстарењу
 Подтема ACFTB 7.4 - Фактори при понирању и почетном прилажењу
 Подтема ACFTB 7.5 - Фактори при завршном прилажењу и слијетању
 Подтема ACFTB 7.6 - Економски фактори
 Подтема ACFTB 7.7 - Еколошки фактори

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОРИ

ТЕМА HUMB 1 - УВОД У ЉУДСКИ ФАКТОР
 Подтачка HUMB 1.1 - Технике учења
 Подтачка HUMB 1.2 - Релевантност људског фактора за АТС
 Подтачка HUMB 1.3 - Људски фактор и АТС
 ТЕМА HUMB 2 - ЉУДСКЕ СПОСОБНОСТИ
 Подтема HUMB 2.1 - Понашање појединца
 Подтема HUMB 2.2 - Safety Culture и професионално понашање
 Подтема HUMB 2.3 - Здравље и задовољство
 Подтема HUMB 2.4 - Тимски рад
 Подтема HUMB 2.5 - Основне потребе људи на радном мјесту
 Подтема HUMB 2.6 - Стрес
 ТЕМА HUMB 3 - ЉУДСКА ГРЕШКА
 Подтема HUMB 3.1 - Опасности од грешке
 Подтема HUMB 3.2 - Дефиниција људске грешке
 Подтема HUMB 3.3 - Класификација људске грешке
 Подтема HUMB 3.4 - Анализа ризика и управљање ризицима
 ТЕМА HUMB 4 - КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема HUMB 4.1 - Важност/Значај добре комуникације у АТС
 Подтема HUMB 4.2 - Процес комуникације
 Подтема HUMB 4.3 - Начини комуникације
 ТЕМА HUMB 5 - РАДНО ОКРУЖЕЊЕ
 Подтема HUMB 5.1 - Ергономија и потреба за добрим дизајном
 Подтема HUMB 5.2 - Опрема и прибор за рад
 Подтема HUMB 5.3 - Аутоматизација

8. ПРЕДМЕТ: ОПРЕМА И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPSB 1 - АТС опрема
 Подтема EQPSB 1.1 - Основи типови АТС опреме
 ТЕМА EQPSB 2 - РАДИО-УРЕЂАЈИ
 Подтема EQPSB 2.1 - Радио-теорија

Подтема EQPSB 2.2- Радио-гониометрија
 ТЕМА EQPSB 3 - КОМУНИКАЦИОНА ОПРЕМА
 Подтема EQPSB 3.1 - Радио-комуникације
 Подтема EQPSB 3.2 - Гласовна комуникација између АТС јединица/позиција
 Подтема EQPSB 3.3 - Комуникација путем data линка
 Подтема EQPSB 3.4 - Комуникација између авио-превозника
 ТЕМА EQPSB 4 - УВОД У НАДЗОР
 Подтема EQPSB 4.1 - Концепт надзора у АТС-у
 ТЕМА EQPSB 5 - РАДАР
 Подтема EQPSB 5.1 - Принципи рада радара
 Подтема EQPSB 5.2 - Примарни радар
 Подтема EQPSB 5.3 - Секундарни радар
 Подтема EQPSB 5.4 - Употреба радара
 Подтема EQPSB 5.5 - Мод S
 ТЕМА EQPSB 6 - АУТОМАТСКИ НАДЗОР
 Подтема EQPSB 6.1 - Начела аутоматског надзора
 Подтема EQPSB 6.2 - Употреба аутоматског надзора
 ТЕМА EQPSB 7 - МУЛТИЛАТЕРАЦИЈА
 Подтема EQPSB 7.1 - Принципи мултилатерације
 Подтема EQPSB 7.2 - Употреба мултилатерације
 ТЕМА EQPSB 8 - ОБРАДА ПОДАТАКА НАДЗОРА
 Подтема EQPSB 8.1 - Умрежавање надзорних података
 Подтема EQPSB 8.2 - Принципи рада размјене података надзора
 ТЕМА EQPSB 9 - БУДУЋИ УРЕЂАЈИ
 Подтема EQPSB 9.1 - Нови развоји
 ТЕМА EQPSB 10 - АУТОМАТИЗАЦИЈА АТС-а
 Подтема EQPSB 10.1 - Принципи аутоматизације
 Подтема EQPSB 10.2 - Ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа (АFTN)
 Подтема EQPSB 10.3 - Размјена on-line података
 Подтема EQPSB 10.4 - Системи који се користе за аутоматску дисеминацију информација
 ТЕМА EQPSB 11 - РАДНЕ ПОЗИЦИЈЕ
 Подтема EQPSB 11.1 - Опрема на радном мјесту
 Подтема EQPSB 11.2 - Аеродромска контрола
 Подтема EQPSB 11.3 - Прилазна контрола
 Подтема EQPSB 11.4 - Обласна контрола

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА PENB 1 - УПОЗНАВАЊЕ
 Подтема PENB 1.1- АТС и уређаји на аеродрому
 ТЕМА PENB 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА
 Подтема PENB 2.1 - Цивилно ваздухопловство
 Подтема PENB 2.2 - Војска
 Подтема PENB 2.3 - Очекивања и захтјеви пилота
 ТЕМА PENB 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА
 Подтема PENB 3.1 - Односи са корисницима услуга
 ТЕМА PENB 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 Подтема PENB 4.1 - Заштита животне средине

Прилог 3 Додатка I

АЕРОДРОМСКА ВИЗУЕЛНА КОНТРОЛА (ADV)

(Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (а) подтачка 2. i)

САДРЖАЈ

- 1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**
- 2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО**
- 3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ**
- 4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА**
- 5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА**
- 6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ**
- 7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР**
- 8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ**
- 9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ**

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ
 Подтема INTR 1.1 - Увод у курс
 Подтема INTR 1.2 - Вођење курса
 Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс
 ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС
 Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса
 Подтема INTR 2.2 - Начела оспособљавања
 Подтема INTR 2.3 - Поступак оцјењивања

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ/СЕРТИФИКАТ О СТРУЧНОСТИ
 Подтема LAW 1.1 - Права и услови
 ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ
 Подтема LAW 2.1 - Извјештаји
 Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор
 ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС
 Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација
 Подтема LAW 3.2 - Безбједносна истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА АТМ 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА
 Подтема АТМ 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема АТМ 1.2. - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)
 Подтема АТМ 1.3 - Услуга узбуњивања (ALRS)
 Подтема АТМ 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног саобраћаја
 ТЕМА АТМ 2- КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема АТМ 2.1 - Ефикасна комуникација
 ТЕМА АТМ 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
 Подтема АТМ 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема АТМ 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја
 ТЕМА АТМ 4 - КООРДИНАЦИЈА
 Подтема АТМ 4.1 - Потреба за координацијом
 Подтема АТМ 4.2 - Средства и методе координације
 Подтема АТМ 4.3 - Поступци координације
 ТЕМА АТМ 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА
 Подтема АТМ 5.1 - Алтиметрија
 ТЕМА АТМ 6 - РАЗДВАЈАЊА
 Подтема АТМ 6.1 - Раздвајање ваздухоплова у одласку
 Подтема АТМ 6.2 - Раздвајање између ваздухоплова који слијеће и претходног ваздухоплова који слијеће или полијеће
 Подтема АТМ 6.3 - Лонгитудинално раздвајање вртложних турбуленција на основу времена/Временско дужинско раздвајање узроковано вртложном турбуленцијом
 Подтема АТМ 6.4. - Смањени минимум раздвајања
 ТЕМА АТМ 7 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ
 Подтема АТМ 7.1 - Системи за избјегавање судара у ваздуху
 Подтема АТМ 7.2 - Безбједносне мјере на земљи
 ТЕМА АТМ 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА
 Подтема АТМ 8.1 - Управљање подацима

ТЕМА АТМ 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ (СИМУЛИРАНО)

- Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења
- Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура
- Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација
- ТЕМА АТМ 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА АЕРОДРОМСКЕ КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
- Подтема АТМ 10.1 - Одговорност за пружање услуга
- Подтема АТМ 10.2 - Функције аеродромског контролног торња
- Подтема АТМ 10.3 - Процес управљања саобраћајем
- Подтема АТМ 10.4 - Ваздухопловна земаљска свјетла
- Подтема АТМ 10.5 - Информације ваздухоплову од стране аеродромског контролног торња
- Подтема АТМ 10.6 - Контрола аеродромског саобраћаја
- Подтема АТМ 10.7 - Контрола саобраћаја у аеродромском кругу
- Подтема АТМ 10.8 - Полетно-слетна стаза у употреби

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

- ТЕМА МЕТ 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ
- Подтема МЕТ 1.1 - Метеоролошке појаве
- ТЕМА МЕТ 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА
- Подтема МЕТ 2.1 - Метеоролошки инструменти
- Подтема МЕТ 2.2 - Остали извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

- ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ
- Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте
- ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА
- Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи
- Подтема NAV 2.2 - Стабилизован прилаз

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

- ТЕМА ACFT 1 - ИНСТРУМЕНТИ ВАЗДУХОПЛОВА
- Подтема ACFT 1.1 - Инструменти ваздухоплова
- ТЕМА ACFT 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА
- Подтема ACFT 2.1 - Вртложна турбуланција
- ТЕМА ACFT 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА
- Подтема ACFT 3.1 - Фактори при полијетању
- Подтема ACFT 3.2 - Фактори при пењању
- Подтема ACFT 3.3 - Фактори при завршном прилажењу и слијетању
- Подтема ACFT 3.4 - Економски фактори
- Подтема ACFT 3.5 - Еколошки фактори
- ТЕМА ACFT 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА
- ACFT 4.1 - Познавање типова ваздухоплова
- ACFT 4.2 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР

- ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ
- Подтема HUM 1.1 - Когнитивни
- ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ
- Подтема HUM 2.1 - Замор
- Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција
- ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ
- Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)
- Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и улоге у тиму
- Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање
- ТЕМА HUM 4 - СТРЕС
- Подтема HUM 4.1 - Стрес
- Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом
- ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА
- Подтема HUM 5.1 - Људска грешка
- Подтема HUM 5.2 - Кршење правила

ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА

- Подтема HUM 6.1 - Комуникација
- Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области одговорности
- Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности
- Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја/пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

- ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА
- Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације
- Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације
- ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТS
- Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа (AFTN)
- Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података
- ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
- Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја
- Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи
- Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету
- ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА
- Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји
- ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА
- Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења
- Подтема EQPS 5.2 - Деградиција уређаја за комуникацију
- Подтема EQPS 5.3 - Деградиција уређаја за навигацију

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

- ТЕМА PEN 1 - Упознавање
- Подтема PEN 1.1 - Студијска посјета аеродрому
- ТЕМА PEN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
- Подтема PEN 2.1 - Учесници у цивилним АТS операцијама
- Подтема PEN 2.2 - Учесници у војним АТS операцијама
- ТЕМА PEN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА
- Подтема PEN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника
- ТЕМА PEN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- Подтема PEN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

- ТЕМА AVES 1 – НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ (AVES)
- Подтема AVES 1.1 - Преглед неубичајених ситуација и ситуација у случају опасности
- ТЕМА AVES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА
- Подтема AVES 2.1 - Ефикасност комуникације
- Подтема AVES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења
- Подтема AVES 2.3 - Сарадња ваздух/земља
- ТЕМА AVES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА
- Подтема AVES 3.1 - Припрема процедура за AVES
- Подтема AVES 3.2 - Прекид радио-везе
- Подтема AVES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову
- Подтема AVES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов
- Подтема AVES 3.5 - Неовлаштени излазак на писту

11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ

- ТЕМА AGA 1 - ПОДАЦИ О АЕРОДРОМУ, ИЗГЛЕД И КООРДИНАЦИЈА
- Подтема AGA 1.1 - Дефиниција
- Подтема AGA 1.2 - Координација
- ТЕМА AGA 2 - ПОВРШИНЕ ЗА КРЕТАЊЕ

Подтема AGA 2.1 - Површине за кретање
 Подтема AGA 2.2 - Маневарске површине
 Подтема AGA 2.3 - Полетно-слетне стазе
 ТЕМА AGA 3 - ПРЕПРЕКЕ
 Подтема AGA 3.1 - Ваздушни простор и надвишавање препрека око аеродрома
 ТЕМА AGA 4 - РАЗНИ УРЕЂАЈИ
 Подтема AGA 4.1 - Локација

Прилог 4 Додатка I
АЕРОДРОМСКА ИНСТРУМЕНТАЛНА КОНТРОЛА (ADI) ДОДАТНО ОВЛАШТЕЊЕ/ОДОБРЕЊЕ УЗ ОВЛАШТЕЊЕ ТОРАЊСКЕ КОНТРОЛЕ (TWR) (Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (а) подтачка 2. ii)

САДРЖАЈ

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС
2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО
3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ
4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА
5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА
6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ
7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР
8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ
9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ
10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ
11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ
 Подтема INTR 1.1 - Увод у курс
 Подтема INTR 1.2 - Вођење курса
 Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс
 ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС
 Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса
 Подтема INTR 2.2 - Начела обуке
 Подтема INTR 2.3 - Процес процјене

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ/СЕРТИФИКАТ О СТРУЧНОСТИ
 Подтема LAW 1.1 - Права/Привилегије и услови
 ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ
 Подтема LAW 2.1 - Извјештаји
 Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор
 ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС
 Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација
 Подтема LAW 3.2 - Безбједносне истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА ATM 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА
 Подтема ATM 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема ATM 1.2 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)
 Подтема ATM 1.3 - Услуга узбуђивања (ALRS)
 Подтема ATM 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног саобраћаја
 ТЕМА ATM 2 - КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема ATM 2.1 - Ефикасна комуникација
 ТЕМА ATM 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ

ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема ATM 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема ATM 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја
 ТЕМА ATM 4 - КООРДИНАЦИЈА
 Подтема ATM 4.1 - Потреба за координацијом
 Подтема ATM 4.2 - Средства и методе координације
 Подтема ATM 4.3 - Поступци координације/Процедуре координације
 ТЕМА ATM 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА
 Подтема ATM 5.1 - Алтиметрија
 Подтема ATM 5.2 - Надвишавање терена
 ТЕМА ATM 6 - РАЗДВАЈАЊА
 Подтема ATM 6.1 - Раздвајање ваздухоплова у одласку
 Подтема ATM 6.2 - Раздвајање ваздухоплова у полијетању од ваздухоплова у слијетању
 Подтема ATM 6.3 - Раздвајање ваздухоплова у слијетању од претходног ваздухоплова у слијетању или од ваздухоплова у полијетању
 Подтема ATM 6.4 - Временско лонгитудинално раздвајање узроковано вртложном турбуленцијом
 Подтема ATM 6.5 - Смањени минимум раздвајања
 ТЕМА ATM 7 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ
 Подтема ATM 7.1 - Системи за избјегавање судара у ваздуху
 Подтема ATM 7.2 - Безбједносне мјере на земљи
 ТЕМА ATM 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА
 Подтема ATM 8.1 - Управљање подацима
 ТЕМА ATM 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ (СИМУЛИРАНО)
 Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења
 Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура
 Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација
 ТЕМА ATM 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА АЕРОДРОМСКЕ КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
 Подтема ATM 10.1 - Одговорност за пружање услуга
 Подтема ATM 10.2 - Функције аеродромског контролног торња
 Подтема ATM 10.3 - Процес управљања саобраћајем
 Подтема ATM 10.4 - Ваздухопловна земаљска свјетла
 Подтема ATM 10.5 - Информације ваздухоплову од стране аеродромског контролног торња
 Подтема ATM 10.6 - Контрола аеродромског саобраћаја
 Подтема ATM 10.7 - Контрола саобраћаја у аеродромском кругу
 Подтема ATM 10.8 - Полетно-слетна стаза у употреби
 ТЕМА ATM 11 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ АЕРОДРОМСКЕ КОНТРОЛЕ-ИНСТРУМЕНТАЛНО
 Подтема ATM 11.1 - Операције у условима смањене видљивости и посебна правила визуелног летења (VFR)
 Подтема ATM 11.2 - Одлазећи саобраћај
 Подтема ATM 11.3 - Долазећи саобраћај
 Подтема ATM 11.4 - Услуга аеродромске контроле с подршком напредних система

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА MET 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ
 Подтема MET 1.1 - Метеоролошке појаве
 ТЕМА MET 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА
 Подтема MET 2.1 - Метеоролошки инструменти
 Подтема MET 2.2 - Остали извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ
 Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте
 ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА

Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи
 Подтема NAV 2.2 - Стабилизован прилаз
 Подтема NAV 2.3 - Инструментални одласци и доласци
 Подтема NAV 2.4 - Сателитски системи
 Подтема NAV 2.5 - RBN апликације/Примјене навигације основане на перформансама

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА ACFT 1 - ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВУ
 Подтема ACFT 1.1 - Инструменти у ваздухоплову
 ТЕМА ACFT 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА
 Подтема ACFT 2.1 - Вртложна турбуленција
 Подтема ACFT 2.2 - Примјена ИСАО категорија на основу брзине ваздухоплова у прилазу/Примјена ИСАО категорије прилаза (Application of ICAO approach categories)
 ТЕМА ACFT 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА
 Подтема ACFT 3.1 - Фактори при полијетању
 Подтема ACFT 3.2 - Фактори при пењању
 Подтема ACFT 3.3 - Фактори при завршном прилажењу и слијетању
 Подтема ACFT 3.4 - Економски фактори
 Подтема ACFT 3.5 - Еколошки фактори
 ТЕМА ACFT 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА
 Подтема ACFT 4.1 - Препознавање типова ваздухоплова
 Подтема ACFT 4.2 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР

ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 1.1 - Когнитивни
 ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 2.1 - Замор
 Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција
 ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)
 Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и тимске улоге
 Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање
 ТЕМА HUM 4 - СТРЕС
 Подтема HUM 4.1 - Стрес
 Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом
 ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА
 Подтема HUM 5.1 - Људска грешка
 Подтема HUM 5.2 - Кршење правила
 ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА
 Подтема HUM 6.1 - Комуникација
 Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области одговорности
 Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности
 Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја/пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације
 Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације
 ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТС
 Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа (AFTN)
 Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података
 ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
 Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја
 Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи

Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету
 ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА
 Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји
 ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА
 Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења
 Подтема EQPS 5.2 - Деградација уређаја за комуникацију
 Подтема EQPS 5.3 - Деградација уређаја за навигацију

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА PEN 1 - УПОЗНАВАЊЕ
 Подтема PEN 1.1 - Студијска посјета аеродрому
 ТЕМА PEN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА
 Подтема PEN 2.1 - Учесници у цивилним АТС операцијама
 Подтема PEN 2.2 - Учесници у војним АТС операцијама
 ТЕМА PEN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА
 Подтема PEN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника
 ТЕМА PEN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 Подтема PEN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

ТЕМА ABES 1 - НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ (ABES)
 Подтема ABES 1.1 - Преглед неубичајених ситуација и ситуација у случају опасности
 ТЕМА ABES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА
 Подтема ABES 2.1 - Ефикасност комуникације
 Подтема ABES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења
 Подтема ABES 2.3 - Сарадња ваздух/земља
 ТЕМА ABES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА
 Подтема ABES 3.1 - Припрема процедура за ABES
 Подтема ABES 3.2 - Прекид радио-везе
 Подтема ABES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову
 Подтема ABES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов
 Подтема ABES 3.5 - Неовлаштени излазак на писту

11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ

ТЕМА AGA 1 - ПОДАЦИ ОАЕРОДРОМУ, ИЗГЛЕД И КООРДИНАЦИЈА
 Подтема AGA 1.1 - Дефиниције
 Подтема AGA 1.2 - Координација
 ТЕМА AGA 2 - ПОВРШИНЕ ЗА КРЕТАЊЕ
 Подтема AGA 2.1 - Површине за кретање
 Подтема AGA 2.2 - Маневарске површине
 Подтема AGA 2.3 - Полетно-слетне стазе
 ТЕМА AGA 3 - ПРЕПРЕКЕ
 Подтема AGA 3.1 - Ваздушни простор за надвишавање препрека око аеродрома
 ТЕМА AGA 4 - РАЗНИ УРЕЂАЈИ И ОПРЕМА
 Подтема AGA 4.1 - Локација

Прилог 5 Додатка I

ОВЛАШТЕЊЕ ПРИЛАЗНЕ ПРОЦЕДУРАЛНЕ КОНТРОЛЕ (APP)

(Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (a) подтачка 2. iii)

САДРЖАЈ

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС
2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО
3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ
4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА
5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА
6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР**8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ****9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ****10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ****11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ****1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ

Подтема INTR 1.1 - Увод у курс

Подтема INTR 1.2 - Вођење курса

Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс

ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС

Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса

Подтема INTR 2.2 - Начела обуке

Подтема INTR 2.3 - Процес процјене

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ

Подтема LAW 1.1 - Права/Привилегије и услови

ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ

Подтема LAW 2.1 - Извјештаји

Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор

ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС

Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација

Подтема LAW 3.2 - Безбједносна истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА АТМ 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА

Подтема АТМ 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 1.2 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)

Подтема АТМ 1.3 - Услуга узбуђивања (ALRS)

Подтема АТМ 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 1.5 - Управљање ваздушним простором (ASM)

ТЕМА АТМ 2 - КОМУНИКАЦИЈА

Подтема АТМ 2.1 - Ефикасна комуникација

ТЕМА АТМ 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја

ТЕМА АТМ 4 - КООРДИНАЦИЈА

Подтема АТМ 4.1 - Потреба за координацијом

Подтема АТМ 4.2 - Средства и методе координације

Подтема АТМ 4.3 - Поступци координације/Процедуре координације

ТЕМА АТМ 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА

Подтема АТМ 5.1 - Алтиметрија

Подтема АТМ 5.2 - Надвишавање терена

ТЕМА АТМ 6 - РАЗДВАЈАЊА

Подтема АТМ 6.1 - Вертикално раздвајање

Подтема АТМ 6.2 - Хоризонтално раздвајање

Подтема АТМ 6.3 - Делегирање раздвајања

ТЕМА АТМ 7 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ

Подтема АТМ 7.1 - Системи за избегавање судара у ваздуху

ТЕМА АТМ 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Подтема АТМ 8.1 - Управљање подацима

ТЕМА АТМ 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ (СИМУЛИРАНО)

Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења

Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура

Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација

ТЕМА АТМ 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА АЕРОДРОМСКЕ КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 10.1 - Одговорност за пружање услуга

Подтема АТМ 10.2 - Прилазна контрола ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 10.3 - Процес управљања саобраћајем

Подтема АТМ 10.4 - Вођење саобраћаја

ТЕМА АТМ 11 - ПОСТУПАК ЧЕКАЊА

Подтема АТМ 11.1 - Опште процедуре у поступку чекања

Подтема АТМ 11.2 - Ваздухоплов у прилазу

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА МЕТ 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ

Подтема МЕТ 1.1 - Метеоролошке појаве

ТЕМА МЕТ 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА

Подтема МЕТ 2.1 - Извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ

Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте

ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА

Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи

Подтема NAV 2.2 - Стабилизован прилаз

Подтема NAV 2.3 - Инструментални одласци и доласци

Подтема NAV 2.4 - Помоћ у навигацији

Подтема NAV 2.5 - Сателитски системи

Подтема NAV 2.6 - РВН апликације/Примјене навигације основане на перформансама

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА АСФТ 1 - ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВУ

Подтема АСФТ 1.1 - Инструменти у ваздухоплову

ТЕМА АСФТ 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема АСФТ 2.1 - Вртложна турбуленција

Подтема АСФТ 2.2 - Примјена ИСАО категорија на основу брзине ваздухоплова у прилазу

ТЕМА АСФТ 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема АСФТ 3.1 - Фактори при полијетању

Подтема АСФТ 3.2 - Фактори при крстарењу

Подтема АСФТ 3.3 - Фактори при понирању и почетном прилазу

Подтема АСФТ 3.4 - Фактори при завршном прилазу и слијетању

Подтема АСФТ 3.5 - Економски фактори

Подтема АСФТ 3.6 - Еколошки фактори

ТЕМА АСФТ 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА

Подтема АСФТ 4.1 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР

ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 1.1 - Когнитивни

ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 2.1 - Замор

Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција

ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)

Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и тимске улоге

Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање

ТЕМА HUM 4 - СТРЕС

Подтема HUM 4.1 - Стрес
 Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом
 ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА
 Подтема HUM 5.1 - Људска грешка
 Подтема HUM 5.2 - Кршење правила
 ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА
 Подтема HUM 6.1 - Комуникација
 Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области одговорности
 Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности
 Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја/пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације
 Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације
 ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТС
 Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа (AFTN)
 Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података
 ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
 Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја
 Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи
 Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету
 ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА
 Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји
 ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА
 Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења
 Подтема EQPS 5.2 - Деградиција уређаја за комуникацију
 Подтема EQPS 5.3 - Деградиција уређаја за навигацију

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА REN 1 - УПОЗНАВАЊЕ
 Подтема REN 1.1 - Студијска посјета јединици прилазне контроле ваздушног саобраћаја
 ТЕМА REN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА
 Подтема REN 2.1 - Учесници у цивилним АТС операцијама
 Подтема REN 2.2 - Учесници у војним АТС операцијама
 ТЕМА REN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА
 Подтема REN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника
 ТЕМА REN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 Подтема REN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

ТЕМА AVES 1 - НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ (AVES)
 Подтема AVES 1.1 - Преглед неубичајених ситуација и ситуација у случају опасности
 ТЕМА AVES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА
 Подтема AVES 2.1 - Ефикасност комуникације
 Подтема AVES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења
 Подтема AVES 2.3 - Сарадња ваздух/земља
 ТЕМА AVES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА
 Подтема AVES 3.1 - Припрема процедура за AVES
 Подтема AVES 3.2 - Прекид радио-везе
 Подтема AVES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову
 Подтема AVES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов
 Подтема AVES 3.5 - Одступања

11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМ

ТЕМА 1 - ПОДАЦИ О АЕРОДРОМУ, ИЗГЛЕД И КООРДИНАЦИЈА
 Подтема AGA 1.1 - Дефиниције
 Подтема AGA 1.2 - Координација
 ТЕМА AGA 2 - ПОВРШИНЕ ЗА КРЕТАЊЕ
 Подтема AGA 2.1 - Површине за кретање
 Подтема AGA 2.2 - Маневарске површине
 Подтема AGA 2.3 - Полетно-слетне стазе
 ТЕМА 3 - ПРЕПРЕКЕ
 ТЕМА AGA 3.1 - Ваздушни простор и надвишавање препрека око аеродрома
 ТЕМА AGA 4 - РАЗНИ УРЕЂАЈИ И ОПРЕМА
 Подтема AGA 4.1 - Локација

Прилог 6 Додатак 1 ОВЛАШТЕЊЕ ОБЛАСНЕ ПРОЦЕДУРАЛНЕ КОНТРОЛЕ (АСР)

(Референца: Додатак 1 - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (а) подтачка 2. iv)

САДРЖАЈ

- 1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**
- 2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО**
- 3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ**
- 4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА**
- 5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА**
- 6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ**
- 7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР**
- 8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ**
- 9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ**
- 10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ**

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ
 Подтема INTR 1.1 - Увод у курс
 Подтема INTR 1.2 - Вођење курса
 Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс
 ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС
 Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса
 Подтема INTR 2.2 - Начела обуке
 Подтема INTR 2.3 - Процес процјене

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ
 Подтема LAW 1.1 - Права/Привилегије и услови
 ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ
 Подтема LAW 2.1 - Извјештаји
 Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор
 ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС
 Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација
 Подтема LAW 3.2 - Безбједносна истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА ATM 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА
 Подтема ATM 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема ATM. 1.2 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)
 Подтема ATM 1.3 - Услуга узбуњивања (ALRS)
 Подтема ATM 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног

саобраћаја

Подтема АТМ 1.5 - Управљање ваздушним простором (ASM)

ТЕМА АТМ 2 - КОМУНИКАЦИЈА

Подтема АТМ 2.1 - Ефикасна комуникација

ТЕМА АТМ 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја

ТЕМА АТМ 4 - КООРДИНАЦИЈА

Подтема АТМ 4.1 - Потреба за координацијом

Подтема АТМ 4.2 - Средства и методе координације

Подтема АТМ 4.3 - Поступци координације/Процедуре координације

ТЕМА АТМ 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА

Подтема АТМ 5.1 - Алтиметрија

Подтема АТМ 5.2 - Надвишавање терена

ТЕМА АТМ 6 - РАЗДВАЈАЊА

Подтема АТМ 6.1 - Вертикално раздвајање

Подтема АТМ 6.2 - Хоризонтално раздвајање

ТЕМА АТМ 7- СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ

Подтема АТМ 7.1 - Системи за избјегавање судара у ваздуху

ТЕМА АТМ 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Подтема АТМ 8.1 - Управљање подацима

ТЕМА АТМ 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ

(СИМУЛИРАНО)

Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења

Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура

Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација

ТЕМА АТМ 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА АЕРОПРОМСКЕ КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 10.1 - Одговорност и обрада информација

Подтема АТМ 10.2 - Обласна контрола ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 10.3 - Процес управљања саобраћајем

Подтема АТМ 10.4 - Вођење саобраћаја

ТЕМА АТМ 11 - ПОСТУПАК ЧЕКАЊА

Подтема АТМ 11.1 - Опште процедуре у поступку чекања

Подтема АТМ 11.2 - Ваздухоплов у поступку чекања

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА МЕТ 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ

Подтема МЕТ 1.1 - Метеоролошке појаве

ТЕМА МЕТ 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА

Подтема МЕТ 2.1 - Извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ

Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте

ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА

Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи

Подтема NAV 2.2 - Навигациона помоћ

Подтема NAV 2.3 - РВН апликације

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА АСFT 1 - ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВУ

Подтема АСFT 1.1 - Инструменти у ваздухоплову

ТЕМА АСFT 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема АСFT 2.1 - Вртложна турбуленција

ТЕМА АСFT 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА

ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема АСFT 3.1 - Фактори при пењању

Подтема АСFT 3.2 - Фактори при крстарењу

Подтема АСFT 3.3 - Фактори при понирању

Подтема АСFT 3.4 - Економски фактори

Подтема АСFT 3.5 - Еколошки фактори

ТЕМА АСFT 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА

Подтема АСFT 4.1 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОРИ

ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 1.1 - Когнитивни

ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 2.1 - Замор

Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција

ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)

Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и тимске улоге

Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање

ТЕМА HUM 4 - СТРЕС

Подтема HUM 4.1 - Стрес

Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом

ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА

Подтема HUM 5.1 - Људска грешка

Подтема HUM 5.2 - Кршење правила

ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА

Подтема HUM 6.1 - Комуникација

Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области

одговорности

Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности

Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја/пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА

Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације

Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације

ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТС

Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна

телекомуникациона мрежа (AFTN)

Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података

ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛОРА

ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја

Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи

Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету

ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА

Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји

ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА

Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења

Подтема EQPS 5.2 - Деградација уређаја за комуникацију

Подтема EQPS 5.3 - Деградација уређаја за навигацију

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА PEN 1 - УПОЗНАВАЊЕ

Подтема PEN 1.1 - Студијска посјета обласној контроли ваздушног саобраћаја

ТЕМА PEN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА

Подтема PEN 2.1 - Учесници у цивилним АТС операцијама

Подтема PEN 2.2 - Учесници у војним АТС операцијама

ТЕМА PEN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА

Подтема PEN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника

ТЕМА PEN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подтема PEN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

ТЕМА AVES 1 - НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ

СИТУАЦИЈЕ (ABES)

Подтема ABES 1.1 - Преглед неубичајених ситуација и ситуација у случају опасности
ТЕМА ABES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА
 Подтема ABES 2.1 - Ефикасност комуникације
 Подтема ABES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења
 Подтема ABES 2.3 - Сарадња ваздух/земља
ТЕМА ABES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА
 Подтема ABES 3.1 - Припрема процедура за ABES
 Подтема ABES 3.2 - Прекид радио-везе
 Подтема ABES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову
 Подтема ABES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов
 Подтема ABES 3.5 - Одступања

Прилог 7 Додатка I**ОВЛАШТЕЊЕ ПРИЛАЗНЕ НАДЗОРНЕ КОНТРОЛЕ (APS)**

(Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјељак 2, став АТСО.D.010 тачка (a) подтачка 2. iv)

САДРЖАЈ

- 1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**
- 2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО**
- 3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ**
- 4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА**
- 5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА**
- 6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ**
- 7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР**
- 8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ**
- 9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ**
- 10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ**
- 11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ**

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ
 Подтема INTR 1.1 - Увод у курс
 Подтема INTR 1.2 - Вођење курса
 Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс
ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС
 Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса
 Подтема INTR 2.2 - Начела обуке
 Подтема INTR 2.3 - Процес процјене

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ
 Подтема LAW 1.1 - Права/Привилегије и услови
ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ
 Подтема LAW 2.1 - Извјештаји
 Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор
ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС
 Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација
 Подтема LAW 3.2 - Безбједносна истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА АТМ 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА
 Подтема АТМ 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја
 Подтема АТМ 1.2 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)
 Подтема АТМ 1.3 - Услуга узбуђивања (ALRS)

Подтема АТМ 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 1.5 - Управљање ваздушним простором (ASM)

ТЕМА АТМ 2 - КОМУНИКАЦИЈА

Подтема АТМ 2.1 - Ефикасна комуникација

ТЕМА АТМ 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја

Подтема АТМ 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја

ТЕМА АТМ 4 - КООРДИНАЦИЈА

Подтема АТМ 4.1 - Потреба за координацијом

Подтема АТМ 4.2 - Средства и методе координације

Подтема АТМ 4.3 - Поступци координације/Процедуре координације

ТЕМА АТМ 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА

Подтема АТМ 5.1 - Алтиметрија

Подтема АТМ 5.2 - Надвишавање терена

ТЕМА АТМ 6 - РАЗДВАЈАЊА

Подтема АТМ 6.1 - Вертикално раздвајање

Подтема АТМ 6.2 - Лонгитудинално раздвајање у надзорном окружењу

Подтема АТМ 6.3 - Делегирање раздвајања

Подтема АТМ 6.4 - Раздвајање узроковано вртложном турбуленцијом

Подтема АТМ 6.5 - Раздвајање на основу АТС надзорних система

ТЕМА АТМ 7 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ

Подтема АТМ 7.1 - Системи за избјегавање судара у ваздуху

Подтема АТМ 7.2 - Безбједносне мреже на земљи

ТЕМА АТМ 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Подтема АТМ 8.1 - Управљање подацима

ТЕМА АТМ 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ (СИМУЛИРАНО)

Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења

Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура

Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација

ТЕМА АТМ 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема АТМ 10.1 - Одговорност и обрада информација

Подтема АТМ 10.2 - АТС надзорна услуга

Подтема АТМ 10.3 - Процес управљања саобраћајем

Подтема АТМ 10.4 - Вођење саобраћаја

Подтема АТМ 10.5 - Услуга контроле ваздушног саобраћаја уз подршку унапријеђеног система

ТЕМА АТМ 11 - ПОСТУПАК ЧЕКАЊА

Подтема АТМ 11.1 - Опште процедуре у поступку чекања

Подтема АТМ 11.2 - Ваздухоплов у прилазу

Подтема АТМ 11.3 - Ваздухоплов у поступку чекања у надзорном окружењу

ТЕМА АТМ 12 - ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Подтема АТМ 12.1 - Успостављање идентификације

Подтема АТМ 12.2 - Одржавање идентификације

Подтема АТМ 12.3 - Губитак идентитета

Подтема АТМ 12.4 - Информације о позицији

Подтема АТМ 12.5 - Трансфер идентитета/Пренос идентификације

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА МЕТ 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ

Подтема МЕТ 1.1 - Метеоролошке појаве

ТЕМА МЕТ 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА

Подтема MET 2.1 - Извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ

Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте

ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА

Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи

Подтема NAV 2.2 - Стабилизован прилаз

Подтема NAV 2.3 - Инструментални одласци и доласци

Подтема NAV 2.4 - Навигациона помоћ

Подтема NAV 2.5 - Сателитски системи

Подтема NAV 2.6 - PBN апликације/Примјене навигације основане на перформансама (PBN applications)

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА ACFT 1 - ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВУ

Подтема ACFT 1.1 - Инструменти у ваздухоплову

ТЕМА ACFT 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема ACFT 2.1 - Вртложна турбуленција

Подтема ACFT 2.2 - Примјена ИСАО категорија на основу

брзине ваздухоплова у прилазу

ТЕМА ACFT 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема ACFT 3.1 - Фактори при пењању

Подтема ACFT 3.2 - Фактори при крстарењу

Подтема ACFT 3.3 - Фактори при понирању и почетном прилазу

Подтема ACFT 3.4 - Фактори при завршном прилазу и слијетању

Подтема ACFT 3.5 - Економски фактори

Подтема ACFT 3.6 - Еколошки фактори

ТЕМА ACFT 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА

Подтема ACFT 4.1 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОРИ

ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 1.1 - Когнитивни

ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 2.1 - Замор

Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција

ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ

Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)

Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и тимске улоге

Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање

ТЕМА HUM 4 - СТРЕС

Подтема HUM 4.1 - Стрес

Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом

ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА

Подтема HUM 5.1 - Људска грешка

Подтема HUM 5.2 - Кршење правила

ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА

Подтема HUM 6.1 - Комуникација

Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области одговорности

Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности

Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја /пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА

Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације

Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације

ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТС

Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа (AFTN)

Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података

ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛORA ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја

Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи

Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету

Подтема EQPS 3.4 - Кориштење АТС надзорних система

Подтема EQPS 3.5 - Унапријеђени системи

ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА

Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји

ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА

Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења

Подтема EQPS 5.2 - Деградација уређаја за комуникацију

Подтема EQPS 5.3 - Деградација уређаја за навигацију

Подтема EQPS 5.4 - Деградација уређаја за надзор

Подтема EQPS 5.5 - Деградација АТС система за обраду података

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА PEN 1 - УПОЗНАВАЊЕ

Подтема PEN 1.1 - Студијска посјета обласној контроли ваздушног саобраћаја

ТЕМА PEN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА

Подтема PEN 2.1 - Учесници у цивилним АТС операцијама

Подтема PEN 2.2 - Учесници у војним АТС операцијама

ТЕМА PEN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА

Подтема PEN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника

ТЕМА PEN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подтема PEN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

ТЕМА ABES 1 - НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ (ABES)

Подтема ABES 1.1 - Преглед неуобичајених ситуација и ситуација у случају опасности

ТЕМА ABES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА

Подтема ABES 2.1 - Ефикасност комуникације

Подтема ABES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења

Подтема ABES 2.3 - Сарадња ваздух/земља

ТЕМА ABES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА

Подтема ABES 3.1 - Припрема процедура за ABES

Подтема ABES 3.2 - Прекид радио-везе

Подтема ABES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову

Подтема ABES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов

Подтема ABES 3.5 - Одступања

Подтема ABES 3.6 - Отказ транспондера

11. ПРЕДМЕТ: АЕРОДРОМИ

ТЕМА AGA 1 - ПОДАЦИ О АЕРОДРОМУ, ИЗГЛЕД И КООРДИНАЦИЈА

Подтема AGA 1.1 - Дефиниције

Подтема AGA 2.2 - Координација

ТЕМА AGA 2 - ПОВРШИНЕ ЗА КРЕТАЊЕ

Подтема AGA 2.1 - Површине за кретање

Подтема AGA 2.2 - Маневарске површине

Подтема AGA 2.3 - Полетно-слетне стазе

ТЕМА AGA 3 - ПРЕПРЕКЕ

Подтема AGA 3.1 - Ваздушни простор за надвишавање препрека око аеродрома

ТЕМА AGA 4 - РАЗНОВРСНИ УРЕЂАЈИ

Подтема AGA 4.1 - Локација

Прилог 8 Додатка I**ОВЛАШТЕЊЕ ПРИЛАЗНЕ НАДЗОРНЕ КОНТРОЛЕ (APS)****(Референца: Додатак I - дио АТСО поддио D, одјелак 2, став АТСО.D.010 тачка (a) подтачка 2. vi)****САДРЖАЈ**

- 1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС**
- 2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО**
- 3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ**
- 4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА**
- 5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА**
- 6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ**
- 7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОР**
- 8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ**
- 9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ**
- 10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ**

1. ПРЕДМЕТ: УВОД У КУРС

ТЕМА INTR 1 - УПРАВЉАЊЕ КУРСОМ

Подтема INTR 1.1 - Увод у курс

Подтема INTR 1.2 - Вођење курса

Подтема INTR 1.3 - Материјали за учење и документација за курс

ТЕМА INTR 2 - УВОД У КУРС ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА АТС

Подтема INTR 2.1 - Садржај и организација курса

Подтема INTR 2.2 - Начела обуке

Подтема INTR 2.3 - Процес процјене

2. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВНО ПРАВО

ТЕМА LAW 1 - АТСО ЛИЦЕНЦИРАЊЕ

Подтема LAW 1.1 - Права/Привилегије и услови

ТЕМА LAW 2 - ПРАВИЛА И ПРОПИСИ

Подтема LAW 2.1 - Извјештаји

Подтема LAW 2.2 - Ваздушни простор

ТЕМА LAW 3 - УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ У АТС

Подтема LAW 3.1 - Процес повратних информација

Подтема LAW 3.2 - Безбједносна истрага

3. ПРЕДМЕТ: УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА ATM 1 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА

Подтема ATM 1.1 - Услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја

Подтема ATM 1.2 - Услуга информисања ваздухоплова у лету (FIS)

Подтема ATM 1.3 - Услуга узбуњивања (ALRS)

Подтема ATM 1.4 - Капацитет система оперативних услуга у ваздушном саобраћају и управљање протоком ваздушног саобраћаја

Подтема ATM 1.5 - Управљање ваздушним простором (FIS)

ТЕМА ATM 2 - КОМУНИКАЦИЈА

Подтема ATM 2.1 - Ефикасна комуникација

ТЕМА ATM 3 - ОДОБРЕЊА И УПУТСТВА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема ATM 3.1 - Одобрење контроле ваздушног саобраћаја

Подтема ATM 3.2 - Инструкције контроле ваздушног саобраћаја

ТЕМА ATM 4 - КООРДИНАЦИЈА

Подтема ATM 4.1 - Потреба за координацијом

Подтема ATM 4.2 - Средства и методе координације

Подтема ATM 4.3 - Поступци координације/Процедуре координације

ТЕМА ATM 5 - АЛТИМЕТРИЈА И ДОДЈЕЛА НИВОА

Подтема ATM 5.1 - Алтиметрија

Подтема ATM 5.2 - Надвишавање терена

ТЕМА ATM 6 - РАЗДВАЈАЊА

Подтема ATM 6.1 - Вертикално раздвајање

Подтема ATM 6.2 - Лонгитудинално раздвајање у условима надзорног окружења

Подтема ATM 6.3 - Раздвајање узроковано вртложном турбуленцијом

Подтема ATM 6.4 - Раздвајање на основу АТС надзорних система

ТЕМА ATM 7 - СИСТЕМИ ЗА ИЗБЈЕГАВАЊЕ СУДАРА У ВАЗДУХУ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ МРЕЖЕ НА ЗЕМЉИ

Подтема ATM 7.1 - Системи за избегавање судара у ваздуху

Подтема ATM 7.2 - Безбједносне мреже на земљи

ТЕМА ATM 8 - ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Подтема ATM 8.1 - Управљање подацима

ТЕМА ATM 9 - ОПЕРАТИВНО ОКРУЖЕЊЕ (СИМУЛИРАНО)

Подтема 9.1 - Интегритет радног окружења

Подтема 9.2 - Провјера актуелности оперативних процедура

Подтема 9.3 - Пренос-преузимање информација

ТЕМА ATM 10 - ПРУЖАЊЕ УСЛУГА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Подтема ATM 10.1 - Одговорност и обрада информација

Подтема ATM 10.2 - АТС надзорна услуга

Подтема ATM 10.3 - Процес управљања саобраћајем

Подтема ATM 10.4 - Вођење саобраћаја

Подтема ATM 10.5 - Услуга контроле ваздушног саобраћаја уз подршку унапријеђеног система

ТЕМА ATM 11 - ПОСТУПАК ЧЕКАЊА

Подтема ATM 11.1 - Опште процедуре у поступку чекања

Подтема ATM 11.2 - Ваздухоплов у поступку чекања

Подтема ATM 11.3 - Ваздухоплов у поступку чекања у надзорном окружењу

ТЕМА ATM 12 - ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Подтема ATM 12.1 - Успостављање идентификације

Подтема ATM 12.2 - Одржавање идентификације

Подтема ATM 12.3 - Губитак идентитета

Подтема ATM 12.4 - Информације о позицији

Подтема ATM 12.5 - Трансфер идентитета/Пренос идентификације

4. ПРЕДМЕТ: МЕТЕОРОЛОГИЈА

ТЕМА MET 1 - МЕТЕОРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ

Подтема MET 1.1 - Метеоролошке појаве

ТЕМА MET 2 - ИЗВОРИ МЕТЕОРОЛОШКИХ ПОДАТАКА

Подтема MET 2.1 - Извори метеоролошких података

5. ПРЕДМЕТ: НАВИГАЦИЈА

ТЕМА NAV 1 - МАПЕ И ВАЗДУХОПЛОВНЕ КАРТЕ

Подтема NAV 1.1 - Мапе и карте

ТЕМА NAV 2 - ИНСТРУМЕНТАЛНА НАВИГАЦИЈА

Подтема NAV 2.1 - Навигациони системи

Подтема NAV 2.2 - Навигациона помоћ

Подтема NAV 2.3 - PBN апликације/Примјене навигације основане на перформансама (PBN applications)

6. ПРЕДМЕТ: ВАЗДУХОПЛОВИ

ТЕМА ACFT 1 - ИНСТРУМЕНТИ У ВАЗДУХОПЛОВУ

Подтема ACFT 1.1 - Инструменти у ваздухоплову

ТЕМА ACFT 2 - КАТЕГОРИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема ACFT 2.1 - Вртложна турбуленција

ТЕМА ACFT 3 - ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА

ПЕРФОРМАНСЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Подтема ACFT 3.1 - Фактори при пењању

Подтема ACFT 3.2 - Фактори при крстарењу

Подтема ACFT 3.3 - Фактори при понирању
 Подтема ACFT 3.4 - Економски фактори
 Подтема ACFT 3.5 - Еколошки фактори
 ТЕМА ACFT 4 - ПОДАЦИ О ВАЗДУХОПЛОВИМА
 Подтема ACFT 4.1 - Подаци о перформансама ваздухоплова

7. ПРЕДМЕТ: ЉУДСКИ ФАКТОРИ

ТЕМА HUM 1 - ПСИХОЛОШКИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 1.1 - Когнитивни
 ТЕМА HUM 2 - МЕДИЦИНСКИ И ФИЗИОЛОШКИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 2.1 - Замор
 Подтема HUM 2.2 - Психофизичка кондиција
 ТЕМА HUM 3 - СОЦИЈАЛНИ И ОРГАНИЗАЦИОНИ ФАКТОРИ
 Подтема HUM 3.1 - Управљање тимским ресурсима (TRM)
 Подтема HUM 3.2 - Тимски рад и тимске улоге
 Подтема HUM 3.3 - Одговорно понашање
 ТЕМА HUM 4 - СТРЕС
 Подтема HUM 4.1 - Стрес
 Подтема HUM 4.2 - Управљање стресом
 ТЕМА HUM 5 - ЉУДСКА ГРЕШКА
 Подтема HUM 5.1 - Људска грешка
 Подтема HUM 5.2 - Кршење правила
 ТЕМА HUM 6 - САРАДЊА
 Подтема HUM 6.1 - Комуникација
 Подтема HUM 6.2 - Сарадња у оквиру исте области одговорности
 Подтема HUM 6.3 - Сарадња у оквиру различитих области одговорности
 Подтема HUM 6.4 - Сарадња између контролора ваздушног саобраћаја/пилота

8. ПРЕДМЕТ: УРЕЂАЈИ И СИСТЕМИ

ТЕМА EQPS 1 - ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА
 Подтема EQPS 1.1 - Радио-комуникације
 Подтема EQPS 1.2 - Други облици говорне комуникације
 ТЕМА EQPS 2 - АУТОМАТИЗАЦИЈА У АТС
 Подтема EQPS 2.1 - Ваздухопловна фиксна телекомуникацијска мрежа (AFTN)
 Подтема EQPS 2.2 - Аутоматска размјена података
 ТЕМА EQPS 3 - РАДНО МЈЕСТО КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
 Подтема EQPS 3.1 - Рад и праћење уређаја
 Подтема EQPS 3.2 - Прикази ситуација и информациони системи
 Подтема EQPS 3.3 - Системи за податке о лету
 Подтема EQPS 3.4 - Кориштење АТС надзорних система
 Подтема EQPS 3.5 - Унапријеђени системи
 ТЕМА EQPS 4 - БУДУЋА ОПРЕМА
 Подтема EQPS 4.1 - Нови развоји
 ТЕМА EQPS 5 - ОГРАНИЧЕЊА И ДЕГРАДАЦИЈА ОПРЕМЕ И СИСТЕМА
 Подтема EQPS 5.1 - Реакција на ограничења
 Подтема EQPS 5.2 - Деградиција уређаја за комуникацију
 Подтема EQPS 5.3 - Деградиција уређаја за навигацију
 Подтема EQPS 5.4 - Деградиција уређаја за надзор
 Подтема EQPS 5.5 - Деградиција АТС система за обраду података

9. ПРЕДМЕТ: ПРОФЕСИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

ТЕМА PEN 1 - УПОЗНАВАЊЕ
 Подтема PEN 1.1 - Студијска посјета обласној контроли ваздушног саобраћаја
 ТЕМА PEN 2 - КОРИСНИЦИ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА
 Подтема PEN 2.1 - Учесници у цивилним АТС операцијама
 Подтема PEN 2.2 - Учесници у војним АТС операцијама

ТЕМА PEN 3 - ОДНОСИ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА
 Подтема PEN 3.1 - Пружање услуга и захтјеви корисника
 ТЕМА PEN 4 - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 Подтема PEN 4.1 - Заштита животне средине

10. ПРЕДМЕТ: НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

ТЕМА ABES 1 - НЕУОБИЧАЈЕНЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ (ABES)
 Подтема ABES 1.1 - Преглед неубичајених ситуација и ситуација у случају опасности
 ТЕМА ABES 2 - УСАВРШАВАЊЕ ВЈЕШТИНА
 Подтема ABES 2.1 - Ефикасноста комуникације
 Подтема ABES 2.2 - Избјегавање менталног преоптерећења
 Подтема ABES 2.3 - Сарадња ваздух/земља
 ТЕМА ABES 3 - ПРОЦЕДУРЕ У НЕУОБИЧАЈЕНИМ И ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА
 Подтема ABES 3.1 - Припрема процедура за ABES
 Подтема ABES 3.2 - Прекид радио-везе
 Подтема ABES 3.3 - Незаконито ометање и пријетња бомбом у ваздухоплову
 Подтема ABES 3.4 - Залутали или неидентификовани ваздухоплов
 Подтема ABES 3.5 - Одступања
 Подтема ABES 3.6 - Отказ транспондера

ДОДАТАК II

Дио АТСО.АР

ЗАХТЈЕВИ ЗА НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА

Поддио А

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

АТСО.АР.А.001 Предмет и обим

Овај дио утврђује захтјеве, који се примјењују на надлежне органе који су одговорни за издавање, одржавање, суспензију или одузимање дозвола, овлаштења, додатних и посебних овлаштења и одобрења уз овлаштења и увјерења о здравственој способности за контролоре ваздушног саобраћаја и сертификацију и надзор организација за обуку и ваздухопловно-медицинских центара.

АТСО.АР.А.005 Особље

- ВНДСА сваке двије године израђује и ажурира процјену људских ресурса који су неопходни за спровођење функција надзора, на основу анализе процеса који се захтијевају овим правилником и њихове примјене.
- Особље које је ВНДСА овластила да спроводи сертификацију и/или задатке везане за надзор овлаштено је да обавља минимално сљедеће задатке:
  - преглед докумената, укључујући дозволе, сертификате, евиденције, податке, процедуре и сваки други материјал који је релевантан за извршење захтијеваог задатка;
  - узимање копија или извода из евиденција, података, поступака, процедура и осталог материјала;
  - захтијева објашњења;
  - улази у релевантне просторије и на оперативне локације;
  - спроводи надзоре и инспекције, укључујући и ненајављене;
  - предузима или покреће мјере за обезбјеђење примјене прописа/принуде, према потреби.
- ВНДСА може да овласти своје особље да врши процјене за издавање, продужење и обнову додатног одобрења за јединицу под условом да испуњава захтјеве који су прописани у АТСО.С.045, са изузетком

тачке (d)(1). Међутим, неопходно је обезбиједити познавање важећих оперативних поступака и процедура јединице у којој се врши процјена.

ATCO.AR.A.010 Задаци надлежних органа

- (a) Задаци надлежних органа обухватају:
- (1) издавање, суспензију и одузимање дозвола, овлаштења, додатних и посебних овлаштења и одобрења уз овлаштења и увјерења о здравственој способности;
  - (2) издавање привремених ОЈП овлаштења у складу са ATCO.C.025;
  - (3) издавање привремених овлаштења процјењивача у складу са ATCO.C.065;
  - (4) продужење и обнову додатних и посебних овлаштења и одобрења уз овлаштења;
  - (5) продужење, обнову и ограничење увјерења о здравственој способности након комуникације са АМЕ или АеМС;
  - (6) издавање, продужење, обнову, суспензију, одузимање, ограничавање и измјену сертификата овлаштених љекара;
  - (7) издавање, суспензију, одузимање и ограничавање сертификата организација за обуку и сертификата ваздухопловно-медицинских центара;
  - (8) одобравање курсева обуке, планова оспособљавања, програма за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја и програма за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја, као и метода процјењивања;
  - (9) одобравање метода процјењивања за доказивање језичког знања и успостављање захтјева који се примјењују на тијела за процјену језичког знања, у складу са ATCO.B.040;
  - (10) одобравање потребе за напредни ниво (ниво пет) језичког знања у складу са ATCO.B.030(d);
  - (11) праћење организација за обуку, укључујући њихове курсеве обуке и планове обука;
  - (12) праћење програма за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја;
  - (13) успостављање одговарајућих поступака подношења жалби и механизма за извјештавање;
  - (14) олакшавање признавања и замјене дозвола, укључујући пренос евиденција контролора ваздушног саобраћаја и враћање старих дозвола надлежном органу који их је издао у складу са ATCO.A.010;
  - (15) олакшавање признавања сертификата организација за обуку и одобравања курсева обуке.

ATCO.AR.A.015 Начини усклађивања

- (a) EASA развија прихватљива средства усклађивања (АМС) која могу да се користе за успостављање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја. Када постоји усклађеност са АМС, испуњени су захтјеви Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.
- (b) За успостављање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за

безбједност ваздушног саобраћаја могу се користити алтернативни начини усклађивања.

- (c) ВНДСА успоставља систем за досљедну евалуацију свих алтернативних начина усклађивања које примјењује ВНДСА или организације и лица које су предмет надзора, који омогућавају успостављање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.
- (d) ВНДСА процјењује све алтернативне начине усклађивања које предлаже организација у складу са ATCO.OR.B.005, анализирањем достављене документације и, уколико сматра неопходним, спровођењем надзора над организацијом. Када ВНДСА утврди да су алтернативни начини усклађивања у складу са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја, без непотребног одлагања:
- (1) обавјештава подносиоца захтјева да алтернативни начини усклађивања могу спровести и, по потреби, измјени и допуни одобрење или сертификат подносиоца захтјева у складу с тим;
  - (2) обавјештава EASA-у о њиховом садржају, укључујући копије цјелокупне релевантне документације; и
  - (3) обавјештава остале државе потписнице ЕСАА Споразума о прихваћеним алтернативним начинима усклађивања.
- (e) Када ВНДСА користи алтернативне начине усклађивања како би постигла усклађеност са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја:
- (1) ставља их на располагање свим организацијама и лицима које су предмет њеног надзора; и
  - (2) одмах обавјештава EASA-у.
- ВНДСА доставља EASA-и комплетан опис алтернативних начина усклађивања, укључујући сваку ревизију поступака и процедура која може да буде релевантна, као и процјену којом се доказује да су испуњени захтјеви Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.

ATCO.AR.A.020 Извјештавање EASA-e

- (a) ВНДСА без непотребног одлагања обавјештава EASA-у у случају сваког значајног проблема са спровођењем Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.
- (b) ВНДСА доставља EASA-и информације од значаја за безбједност, које произилазе из пријава догађаја које је ВНДСА примила.

ATCO.AR.A.025 Неодложна реакција на безбједносни проблем

- (a) Не доводећи у питање Правилник о извјештавању о догађајима, ВНДСА спроводи систем одговарајућег прикупљања, анализе и ширења безбједносних информација.
- (b) EASA спроводи систем за одговарајућу анализу сваке релевантне безбједносне информације која је примљена и одмах доставља државама потписницама ЕСАА Споразума и Европској Комисији сваку информацију, укључујући препоруке или корективне мјере које треба

- предузети, које су неопходне за благовремено реаговање на безбједносни проблем који обухвата производе, дијелове, уређаје, лица или организације сходно Правилнику о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја.
- (c) Након пријема информација које су наведене у тач. (a) и (b), VHDCА предузима одговарајуће мјере како би ријешила безбједносни проблем.
- (d) О мјерама које су предузете у складу са тачком (c), VHDCА обавјештава сва лица или организације које треба да буду усклађене са њима, сходно Правилнику о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја. VHDCА обавјештава EASA-у о овим мјерама и, када је потребна удружена активност, остале државе потписнице ECAA Споразума које су у питању.

Подио В

УПРАВЉАЊЕ

ATCO.AR.B.001 Систем управљања

- (a) VHDCА успоставља и одржава систем управљања, који минимално обухвата:
- (1) документовану политику, поступке и процедуре како би описала своју организацију, начине и методе за постизање усклађености са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овим правилником. Процедуре су ажурне и служе као основни радни документи у оквиру VHDCА за све припадајуће задатке;
  - (2) довољан број особља, укључујући инспекторе и овлаштена лица за лиценцирање и сертификацију, који извршавају своје задатке и испуњавају своје одговорности. Ово особље је квалификовано да извршава додијелене задатке и има потребно знање, искуство, почетну, практичну и обуку освјежавања знања како би се обезбиједила стална стручност. Постоји успостављен систем за планирање располагања особљем, како би се обезбиједило одговарајуће извршење свих припадајућих задатака;
  - (3) одговарајућу опрему, просторије и смјештај за извршење додијелених задатака;
  - (4) процес за праћење усклађености система управљања са релевантним захтјевима и адекватности поступака и процедура, укључујући успостављање процеса интерних провјера/audit-а и процеса управљања безбједносним ризицима. Праћење усклађености обухвата систем повратних информација вишем руководству VHDCА о налазима утврђеним током интерних провјера/audit-а, како би се обезбиједило спровођење корективних мјера према потреби; и
  - (5) лице или групу лица који су одговорни вишем руководству VHDCА за процес праћења усклађености.
- (b) VHDCА именује једно или више лица са свеобухватном одговорношћу за управљање релевантним задацима за сваку област активности која је дио система управљања.
- (c) VHDCА успоставља процедуре за учествовање у размјени свих неопходних информација и помоћи

осталим надлежним органима које су у питању, укључујући размјену информација о свим утврђеним налазима и активностима накнадне провјере које се предузимају као резултат надзора лица и организација које обављају активности на територији Босне и Херцеговине, али су сертифицирани од стране надлежног органа друге државе потписнице ECAA Споразума или EASA-е.

- (d) Копије процедура које се односе на систем управљања и њихове измјене и допуне су на располагању EASA-и за потребе стандардизације.

ATCO.AR.B.005 Додјела задатака квалификованим тијелима

- (a) Уколико VHDCА додијели задатке који се односе на иницијалну сертификацију или надзор над лицима или организацијама, сходно Правилнику о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја, они се додјељују само квалификованим тијелима. Када додјељује задатке, VHDCА обезбјеђује да има:
- (1) успостављен систем за иницијалну и сталну процјену да је квалификовано тијело усклађено са Анексом V Додатка I Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја. Овај систем и резултати процјене се документују;
  - (2) успостављен документован споразум са квалификованим тијелом, одобрен обострано од стране одговарајућег нивоа руководства, који јасно дефинише:
    - (i) задатке које треба извршити;
    - (ii) изјаве, извјештаје и евиденције које треба обезбиједити;
    - (iii) техничке услове који требају да буду испуњени у извршавању оваквих задатака;
    - (iv) одговарајуће покриће од одговорности за штету; и
    - (v) заштиту информација које су добијене при извршавању оваквих задатака.
- (b) VHDCА обезбјеђује да процес интерних провјера/audit-а и процес управљања безбједносним ризицима, који се захтјевају у ATCO.AR.B.001 (a)(4), обухвате све задатке сертификације или надзора који се спроводе у њено име.

ATCO.AR.B.010 Промјене у систему управљања

- (a) VHDCА има успостављен систем за утврђивање промјена које имају утицаја на њене могућности за извршавање задатака и одговорности, као што је дефинисано у Правилнику о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овом правилнику. Систем омогућава да предузима активности, према потреби, како би обезбиједила да систем управљања остане одговарајући и ефикасан.
- (b) VHDCА правовремено ажурира свој систем управљања у складу са било каквом промјеном Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овог правилника, како би се обезбиједило ефективно спровођење.
- (c) VHDCА обавјештава Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине о промјенама које

утичу на њену могућност за спровођење задатака и извршавање одговорности.

ATCO.AR.B.015 Вођење евиденције

- (a) BHDCA води евиденцију о сертификатима свих организација и дозвола и сертификата особља које је издала.
- (b) BHDCA успоставља систем вођења евиденције који омогућава одговарајуће чување, могућност приступа и поуздано праћење:
  - (1) документоване политике и процедура система управљања;
  - (2) обуке, квалификација и овлаштења свог особља;
  - (3) додјеливања задатака, који обухватају елементе који се захтијевају у ATCO.AR.B.005, као и детаља додијелиених задатака;
  - (4) процеса сертификације и надзора сертифицираних организација;
  - (5) детаља о курсевима обуке које спроводе организације за обуку;
  - (6) процеса за издавање дозвола, овлаштења, додатних, посебних овлаштења, одобрења уз овлаштења и сертификата, и процеса за надзор ималаца ових дозвола, овлаштења, додатних и посебних овлаштења и одобрења уз овлаштења и сертификата;
  - (7) надзора лица и организација који обављају активности у оквиру територије Босне и Херцеговине, али су сертифицирани од стране надлежног органа друге државе потписнице ЕСАА Споразума, као што је договорено између ових органа;
  - (8) налаза, корективних мјера и датума извршења мјера и затварања налаза;
  - (9) предузетих мјера за обезбјеђивање примјене прописа;
  - (10) безбједносних информација и пропратних мјера;
  - (11) кориштења одредаба о одступању у складу са чланом 14. Додатка I Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја; и
  - (12) евалуације и обавјештавања ЕАSА-е о алтернативним начинима усклађивања које су предложиле организације и процене алтернативних начина усклађивања, које користи BHDCA.
- (c) Евиденције се чувају најмање пет година, а евиденције о дозволама особља најмање 10 година након истека последњег овлаштења у дозволи, на начин прописан у Закону о архивској грађи и архиву Босне и Херцеговине.

Поддио С

НАДЗОР И МЈЕРЕ ЗА ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ ПРИМЈЕНЕ ПРОПИСА

ATCO.AR.C.001 Надзор

- (a) BHDCA провјерава:
  - (1) усклађеност са захтјевима који се примјењују на организације или лица прије издавања сертификата организацији или дозволе особљу, сертификата, овлаштења или додатног и посебног овлаштења и одобрења уз овлаштење, уколико је примјенљиво;
  - (2) сталну усклађеност са захтјевима који се примјењују и условима који се прилажу уз сертификат организације за обуку, као и захтјеве

који се примјењују на курсеве обуке, планове обуке, програме за стручно оспособљавање у јединици контроле ваздушног саобраћаја и програме за одржавање нивоа обучености у јединицама контроле ваздушног саобраћаја које је одобрила и захтјеве који се примјењују на особље; спровођење одговарајућих безбједносних мјера које је наложила BHDCA, као што је дефинисано у ATCO.AR.A.025(c) и (d).

- (b) Ова провјера:
  - (1) је заснована на документацији чија је посебна намјена да обезбједи упутства и смјернице особљу које је одговорно за безбједносни надзор, како би обављало своје функције;
  - (2) обезбјеђује да се лицима и организацијама, које су предмет надзора, достављају резултати активности везане за безбједносни надзор;
  - (3) се заснива на стручним и инспекцијским надзорима укључујући, према потреби, ненајављене надзоре; и
  - (4) обезбјеђује BHDCA доказе који су потребни у случају да су неопходне даље активности, укључујући мјере које су предвиђене у ATCO.AR.C.010 и ATCO.AR.E.015.
- (c) Обим надзора се утврђује на основу предмета и обима и резултата ранијих активности везаних за надзор и приоритета везаних за безбједност.
- (d) Не доводећи у питање надлежности држава потписница ЕСАА Споразума, предмет и обим и резултат надзора активности, које на територији државе потписнице ЕСАА Споразума спроводе лица или организације које су успостављене или се налазе у другој држави потписници ЕСАА Споразума, утврђују се на основу приоритета везаних за безбједност, као и ранијих активности везаних за надзор.
- (e) Када активност лица или организације укључује више држава потписница ЕСАА Споразума, BHDCA, која је одговорна за надзор у складу са тач. (a)-(c), може да договори са другим надлежним органом посебне алтернативне аранжмане који се тичу надзора. Свако лице или организација, сходно оваквом споразуму, се обавјештава о њиховом постојању и њиховом предмету и обиму.

ATCO.AR.C.005 Програм надзора

- (a) BHDCA, у складу са чланом 30. Правилника о надзору у цивилном ваздухопловству, успоставља и одржава програм надзора који обухвата активности надзора, које се захтијевају у ATCO.AR.C.001.
- (b) BHDCA за организације које је сертифицивала, израђује програм надзора тако да се узима у обзир специфична природа организације, сложеност њених активности и раније активности сертификације и/или надзора. У сваком циклусу планирања надзора програм надзора обухвата:
  - (1) стручне и инспекцијске надзоре, уколико је потребно, укључујући ненајављене надзоре према потреби; и
  - (2) састанке који се сазивају између BHDCA и руководства организације за обуку, како би се обезбједило да обе стране буду обавијештене о значајним питањима.
- (c) За организације које је сертифицивала, BHDCA примјењује циклус планирања надзора који није дужи од 24 мјесеца. Циклус планирања надзора може се скратити уколико постоји доказ да је смањен

достигнути ниво безбједности организације. Циклус планирања надзора може се продужити на највише 36 мјесеци уколико ВНДСА у току претходна 24 мјесеца утврди да:

- (1) је организација доказала ефективно идентификовање опасности везаних за безбједност ваздушног саобраћаја и управљање повезаним ризицима; и
- (2) је организација доказала да сходно АТСО.ОР.В.015 спроводи континуирану потпуну контролу над свим промјенама; и
- (3) нису били подизани налази категорије 1; и
- (4) су све корективне мјере биле спроведене у року који је прихваћен или продужен од стране ВНДСА, као што је дефинисано у АТСО.АР.Е.015.

Циклус планирања надзора може се додатно продужити на највише 48 мјесеци уколико је, уз наведено, организација успоставила, а ВНДСА одобрила, ефективан систем сталног извјештавања надлежног органа о достигнутом нивоу безбједности и усклађености организације са захтјевима садржаним у закону и прописима донесеним на основу њега.

- (d) Програм надзора за организације за обуку обухвата праћење стандарда обуке, укључујући узорковање спровођења обуке ако је потребно.
- (e) За лица која имају дозволе, овлашћења или додатна и посебна овлашћења и одобрења уз овлашћења која је издала ВНДСА, програм надзора обухвати стручне и инспекцијске надзоре, укључујући ненајављене надзоре ако је потребно.

АТСО.АР.С.010 Налази и мјере за обезбјеђивање примјене прописа за особље

- (a) Уколико у току надзора или на било који други начин ВНДСА, која је одговорна за надзор у складу са АТСО.АР.С.001, нађе доказ који показује неусклађеност са важећим захтјевима код лица које има дозволу која је издата у складу са овим правилником, ВНДСА подиже налаз, евидентира га и доставља у писаној форми имаоцу дозволе и, ако је примјенљиво, организацији у којој је имаоца дозволе запослен.
- (b) Ако је ВНДСА подигла налаз, а истовремено је одговорна за издавање дозволе, она:
  - (1) може да суспендује или стави ван снаге дозволу, овлашћење или додатно и посебно овлашћење и одобрење уз овлашћење, уколико је примјенљиво, ако се утврди безбједносни проблем; и
  - (2) предузима сваку додатну мјеру за обезбјеђивање примјене прописа која је неопходна, како би се спријечило наставак утврђене неусклађености.
- (c) Ако је ВНДСА подигла налаз, а други надлежни орган је одговоран за издавање дозволе, она обавјештава надлежни орган који је издао ту дозволу. У овом случају, надлежни орган који је издао дозволу предузима мјере у складу са тачком (b) и обавјештава ВНДСА која је подигла налаз.

Поддио D ИЗДАВАЊЕ, ПРОДУЖЕЊЕ, ОБНОВА, СУСПЕНЗИЈА И ОДУЗИМАЊЕ ДОЗВОЛА, ОВЛАШТЕЊА И ДОДАТНИХ И ПОСЕБНИХ ОВЛАШТЕЊА И ОДОБРЕЊА УЗ ОВЛАШТЕЊЕ

АТСО.АР.Д.001 Процедура за издавање, продужење и обнову дозвола, овлашћења и додатних и посебних овлашћења и одобрења уз овлашћење

- (a) ВНДСА успоставља процедуре за подношење захтјева, издавање и замјену дозвола, издавање овлашћења и додатних и посебних овлашћења и одобрења уз

овлашћења, као и продужење и обнову додатних и посебних овлашћења и одобрења уз овлашћења. Ове процедуре могу да обухвате:

- (1) издавање привременог ОЈП овлашћења и привременог овлашћења процјенивача; и
- (2) уколико је примјенљиво, одобрење за процјениваче за продужење и обнову додатног одобрења за јединицу (Unit Endorsement), при чему процјенивачи достављају све евиденције, извјештаје и сваку другу информацију у ВНДСА, како је дефинисано у процедурама.
- (b) Након пријема захтјева и, уколико је релевантно, остале пратеће документације, ВНДСА утврђује да ли је захтјев потпун и да ли подносилац захтјева испуњава важеће захтјеве који су прописани у Додатку I.
- (c) Ако подносилац захтјева испуњава важеће захтјеве, ВНДСА издаје, продужава или обнавља, када је то потребно, релевантну дозволу, овлашћење и додатно и посебно овлашћење и одобрење уз овлашћење, користећи образац дозвола из Прилога I Додатка II. Привремено ОЈП овлашћење, које је наведено у АТСО.С.025, и привремено овлашћење процјенивача, које је наведено у АТСО.С.065, се издају као посебан документ, при чему се наводе привилегије имаоца, као и рок важења овлашћења.
- (d) За потребе смањења непотребног административног оптерећења, ВНДСА може да успостави процедуре које дају могућност успостављања јединственог датума важења за неколико додатних и посебних овлашћења. У сваком случају, не смију да се прекораче периоди важења додатних и посебних овлашћења која су у питању.
- (e) ВНДСА мијења дозволу контролора ваздушног саобраћаја уколико је потребно из административних разлога и када је тачка (ХПа) у дозволи попуњена и нема више простора. Датум првог издавања овлашћења и одобрења уз овлашћење се преноси у нову дозволу.

АТСО.АР.Д.005 Одузимање и суспензија дозвола, овлашћења и додатних и посебних овлашћења и одобрења уз овлашћење

- (a) За потребе АТСО.А.020 ВНДСА успоставља поступак за суспензију и одузимање дозвола, овлашћења и додатних и посебних овлашћења и одобрења уз овлашћење.
- (b) ВНДСА може да суспендује дозволу у случају привремене неспособности која није престала у складу са процедурама које су наведене у АТСО.А.015(e).
- (c) ВНДСА суспендује или одузима дозволу, овлашћење или додатно и посебно овлашћење или одобрење уз овлашћење у складу са АТСО.АР.С.010 у сљедећим околностима:
  - (1) кориштење привилегија из дозволе када имаоца дозволе више не испуњава важеће захтјеве ове уредбе;
  - (2) добијање дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја или контролора ваздушног саобраћаја, овлашћења, додатног и посебног овлашћења и одобрења уз овлашћење или сертификата на основу достављене фалсификоване документације;
  - (3) фалсификовање евиденција о дозволи или сертификату;
  - (4) кориштење привилегија из дозволе, привилегија датих овлашћењем или додатним и посебним

- овлаштењем и одобрењем уз овлаштење под утицајем психоактивних супстанци.
- (d) У случају суспензије или одузимања дозвола, овлаштења и додатних и посебних овлаштења и одобрења уз овлаштење, ВНДСА обавјештава имаоца дозволе писменим путем о овој одлуци и његовим правима подношења жалбе, у складу са поступцима који су успостављени у АТСО.А.Р.А.010(а)(14). Такође би требало да о суспензији или одузимању посебног овлаштења процијенивача буде обавијештен и релевантан пружалац услуга у ваздушној пловидби.
- (e) ВНДСА такође суспендује или одузима дозволу, овлаштење или додатно и посебно овлаштење и одобрење уз овлаштење на основу писменог захтјева имаоца дозволе.

Поддио Е

ПОСТУПАК СЕРТИФИКАЦИЈЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА И ОДОБРАВАЊЕ ПРОГРАМА ОБУКЕ АТСО.А.Р.Е.001 Подношење захтјева и поступак сертификације организација за обуку

- (a) Након пријема захтјева за издавање сертификата организацији за обуку, ВНДСА провјерава усклађеност организације за обуку са важећим захтјевима који су прописани у Додатку III.
- (b) ВНДСА издаје сертификат користећи образац који је прописан у Прилогу 2 Додатка II, када организација за обуку, која је поднијела захтјев, испуњава важеће захтјеве.
- (c) Да би омогућила организацији да спроведе промјене без претходног одобрења од стране надлежног органа у складу са АТСО.О.Р.В.015 и АТСО.А.Р.Е.010(c), ВНДСА одобрава процедуру коју је доставила организација за обуку која дефинише предмет и обим оваквих промјена и описује како ће се поступати у случају оваквих промјена и начин обавјештавања.

АТСО.А.Р.Е.005 Одобравање курсева обуке и планова обуке

- (a) ВНДСА одобрава курсеве обуке и планове обуке који су израђени у складу са захтјевима који су прописани у АТСО.О.Р.Д.001.
- (b) Након замјене дозволе у складу са АТСО.А.010, ВНДСА одобрава или одбија курс оспособљавања за посебно овлаштење за локацију / додатно одобрење за јединицу који је успостављен у складу са АТСО.В.020(b) и (c), најкасније шест недеља након достављања захтјева за одобрење курса оспособљавања, и обезбјеђује да се поштују принципи недискриминације и сразмјерности.

АТСО.А.Р.Е.010 Промјене у организацијама за обуку

- (a) Након пријема захтјева за промјену која захтијева претходно одобрење у складу са АТСО.О.Р.В.015, ВНДСА провјерава усклађеност организације за обуку са важећим захтјевима који су прописани у Додатку III, прије издавања одобрења. ВНДСА одобрава услове под којима организација може да ради у току промјене, осим ако ВНДСА не утврди да промјена не може да се спроведе. Након што провјери да је организација за обуку усклађена са важећим захтјевима, ВНДСА одобрава промјену.
- (b) Не доводећи у питање додатне мјере за обезбјеђивање примјене прописа у складу са АТСО.А.Р.Е.015, када организација спроведе промјене које захтијевају претходно одобрење без добијања одобрења од стране

надлежног органа како је дефинисано у тачки (a), ВНДСА одмах предузима одговарајуће мјере.

- (c) За промјене које не захтијевају претходно одобрење, ВНДСА одобрава процедуру коју је израдила организација за обуку у складу са АТСО.О.Р.В.015, која дефинише предмет и обим оваквих промјена и њихово спровођење и механизам обавјештавања. У процесу сталног надзора, ВНДСА врши процјену информација које су достављене у обавјештењу, како би провјерила да ли су предузете мјере усклађене са одобреним процедурама и важећим захтјевима.

АТСО.А.Р.Е.015 Налази и корективне мјере

- (a) ВНДСА има систем за анализу налаза у односу на њихов значај за безбједност.
- (b) ВНДСА подиже налаз категорије 1 када се открије свака значајна неусклађеност са важећим захтјевима Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овим правилником, у процедурама и приручницима организација за обуку, у врсти обуке и/или услугама које се пружају или сертификатима, која умањује или озбиљно угрожава безбједност и/или доводи до значајног погоршања оспособљавања које се спроводи. Налаз категорије 1 обухвата, али не смије да буде ограничен, на:
- (1) забрану приступа ВНДСА просторијама организације за обуку, како је дефинисано у АТСО.О.Р.В.025, у току нормалног радног времена и након два писана захтјева;
  - (2) добијање или одржавање важећег сертификата организације за обуку на основу достављене фалсификоване документације;
  - (3) доказ злоупотребе или лажног кориштења сертификата организације за обуку; и
  - (4) непостојање одговорног руководиоца.
- (c) ВНДСА подиже налаз категорије 2 када се открије неусклађеност са важећим захтјевима Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овог правилника, у процедурама и приручницима организације за обуку, у врсти обуке и/или услугама које се пружају или сертификатима, која би могла да умањи или угрози безбједност и/или која би могла да доведе до погоршања оспособљавања које се спроводи.
- (d) Када се открије налаз у току надзора или на било који други начин, ВНДСА, не доводећи у питање ниједну додатну мјеру која се захтијева Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овим правилником, писменим путем обавјештава о налазу организацију за обуку и захтјева корективну мјеру за утврђену неусклађеност.
- (1) У случају налаза категорије 1, ВНДСА одмах предузима одговарајуће мјере како би забранила или ограничила активности, и према потреби, предузима мјере да стави ван снаге сертификат или да ограничи или суспендује сертификат у цјелости или дјелимично, у зависности од обима налаза, док организација за обуку не спроведе успјешне корективне мјере.
  - (2) У случају налаза категорије 2, ВНДСА:

- (i) одобрава организацији за обуку период за спровођење корективне мјере који је обухваћен планом корективних мјера који одговара природи налаза; и
- (ii) процјењује план корективних мјера и план спровођења који је предложила организација за обуку и да их, уколико се на основу процјене закључи да су довољни да отклоне неусклађеност, прихвати.
- (3) Када организација за обуку, у случају налаза категорије 2, не достави прихватљив план корективних мјера, или не спроведе корективну мјеру у прихваћеном или року продуженом од стране ВНДСА, ВНДСА ће промијенити категорију налаза у налаз категорије 1, и предузети мјере које су прописане у тачки (d)(1).
- (e) ВНДСА води евиденцију свих налаза које је подигла и, где је могуће, мјера за обезбјеђивање примјене прописа које је примјенила, као и свих корективних мјера и датума затварања мјера.
- ознака састављена од арапских бројева и/или слова на латиничном писму (III);
- (4) Име имаоца (IV);
- (5) Држављанство имаоца (VI);
- (6) Датум рођења имаоца (XIV);
- (7) Потпис имаоца (VII);
- (8) Ограничење(а) (XIII);
- (9) Датум истека увјерења о здравственој способности класе 3 (IX);
- (10) Датум прегледа;
- (11) Датум последњег електрокардиограма;
- (12) Датум последњег аудиограма;
- (13) Датум издавања и потпис АМЕ или медицинског процјењивача који је издао увјерење о здравственој способности (X);
- (14) Печат или жиг;
- (b) Материјал: Папир или други материјал који се користи мора да спријечи или јасно прикаже сваку измјену или брисање. ВНДСА одобрава сваки унос или брисање у обрасцу.
- (c) Језик: Увјерења о здравственој способности су написана на једном од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини и на енглеском језику.
- (d) Сви датуми у увјерењу о здравственој способности се уписују у формату дд/мм/гггг.

Поддио F

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКУ СЕРТИФИКАЦИЈУ ОДЈЕЉАК I

Општи захтјеви

ATCO.AR.F.001 Ваздухопловно-медицински центри и ваздухопловно-медицинска сертификација

Не доводећи у питање поддјелове А, В и С, у погледу ваздухопловно-медицинских центара (АеМС) и ваздухопловно-медицинске сертификације, ВНДСА примјењује сљедеће одредбе Прилога VI, Правилника о летачком особљу, без позивања на референце које се односе на љекаре специјалисте опште медицине (GMP):

- 1) Поддио АРА.GEN;
- 2) Поддио АРА.АеМС;
- 3) АРА.MED.120 Медицински процјењивачи;
- 4) АРА.MED.125 Упућивање надлежном органу за издавање дозвола;
- 5) АРА.MED.150 Чување евиденција;
- 6) АРА.MED.200 Поступак издавања, продужавања, обнављања или промјене АМЕ сертификата;
- 7) АРА.MED.245 Континуирани надзор АМЕ-ова и GMP-ова;
- 8) АРА.MED.250 Ограничење, суспензија или одузимање АМЕ сертификата;
- 9) АРА.MED.255 Присилне мјере за обезбјеђење спровођења прописа;
- 10) АРА.MED.315 Провјера љекарских извјештаја; и
- 11) АРА.MED.325 Процедура другостепене процјене.

ОДЈЕЉАК II

Документација

ATCO.AR.F.005 Увјерење о здравственој способности

Увјерење о здравственој способности одговара сљедећим спецификацијама:

- (a) Садржај
- (1) Држава у којој је дозвола издата дозвола контролора ваздушног саобраћаја или у којој је поднесен захтјев за издавање дозволе (I);
  - (2) Класа увјерења о здравственој способности (II);
  - (3) Број увјерења које почиње UN ознаком државе у којој је дозвола контролора ваздушног саобраћаја издата или у којој је поднесен захтјев за издавање, иза ког слиједи

ATCO.AR.F.010 АМЕ Сертификат

Када утврди да је АМЕ усклађен са важећим захтјевима, ВНДСА издаје, продужава, обнавља или мијења АМЕ сертификат користећи образац који је утврђен у Прилогу 3 Додатка II.

ATCO.AR.F.015 АеМС Сертификат

Када утврди да је АеМС усклађен са важећим захтјевима, ВНДСА издаје, продужава, обнавља или мијења АеМС сертификат користећи образац који је утврђен у Прилогу 4 Додатка II.

ATCO.AR.F.020 Ваздухопловно-медицински образци

ВНДСА обезбјеђује образце за АМЕ и АеМС који се могу користити за:

- (a) подношење захтјева за увјерења о здравственој способности; и
- (b) љекарски извјештај за подносиоце захтјева класе 3.

Прилог I Додатку II

Образац дозволе

ДОЗВОЛА КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Дозвола контролора ваздушног саобраћаја, издата у складу са овим правилником, усклађена је са сљедећим спецификацијама:

- (a) Садржај. Број рубрике мора увијек бити одштампан у складу са називом рубрике. Рубрике од I до XI су "сталне" рубрике, а рубрике од XII до XIV су "промјенљиве" рубрике које могу да се појаве на посебном или одвојеном дијелу главног обрасца, као што је прописано у тексту који слиједи. Сваки посебан или одвојен дио мора да буде јасно препознатљив као дио дозволе.
- (1) Сталне рубрике:
    - (I) држава издавања дозволе;
    - (II) назив дозволе;
    - (III) серијски број дозволе са UN ознаком државе у којој је дозвола издата иза ког слиједи "дозвола (ученика) контролора

- ваздушног саобраћаја" и ознака састављена од арапских бројева и/или слова на латиничном писму;
- (IV) пуно име имаоца (латиничним писмом, чак и ако писмо које је у службеној употреби није латинично);
- (IVa) датум рођења;
- (V) адреса имаоца, уколико захтијева ВНДСА;
- (VI) држављанство имаоца;
- (VII) потпис имаоца;
- (VIII) надлежни ваздухопловни орган;
- (IX) потврда рока важења и одобрена привилегија из дозволе, укључујући датуме првог издавања;
- (X) потпис службеног лица које издаје дозволу и датум издавања;
- (XI) печат или жиг надлежног ваздухопловног органа.
- (2) Промјенљиве рубрике:
- (XII) овлаштења, додатна и посебна овлаштења и одобрења уз овлаштења са датумом истека;
- (XIII) примједбе: посебна језичка овлаштења; и
- (XIV) сваки други детаљ који захтијева надлежни ваздухопловни орган.
- (b) Уз дозволу се користи важеће увјерење о здравственој способности, осим у случају када се користе само STDI привилегије.
- (c) Материјал. Користи се папир високог квалитета и/или други одговарајући материјал, укључујући пластичне картице, како би се спријечила или била видљива свака измјена или брисање. ВНДСА одобрава сваки упис или брисање у обрасцу.
- (d) Језик. Дозволе су написане на енглеском језику и једним од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини.

<p>Назив надлежног органа и лого <i>Competent authority's name and logo</i></p> <p>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА <i>Bosnia and Herzegovina</i></p> <p>ДОЗВОЛА (УЧЕНИКА) КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА (STUDENT) AIR TRAFFIC CONTROLLER LICENCE</p> <p>Издата у складу са [навести назив референтног правилника] <i>Issued in accordance with Commission Regulation (EU) No 2015/340</i></p> <p>Ова дозвола је у складу са ICAO стандардима <i>This licence complies with the ICAO Standards</i></p> <p>EASA образац 152 — 1. издање <i>EASA Form 152 — Issue 1</i></p>	<p>Захтјеви¹</p> <p>Величина сваке странице је једна осмина А4.</p>
--	--

¹ Захтјеви:

Стране које се односе на упутства о начину попуњавања дозволе (ученика) контролора ваздушног саобраћаја су намијењене за попуњавање надлежном органу или процјењивачу којима је изричито одобрено продужавање или обнављање посебног овлаштења за локацију / додатног одобрења за јединицу. Почетна издавања овлаштења, посебних језичких овлаштења, посебног овлаштења инструктора и процјењивача увијек уноси надлежни орган. Продужење или обнову посебног овлаштења за локацију / додатног одобрења за јединицу уноси надлежни орган или овлаштени процјењивачи.

I	Држава издавања дозволе: <i>State of issue:</i>	Захтјеви:
II	Назив дозволе: <i>Title of licence:</i>	
III	Серијски број дозволе: <i>Serial number of the licence:</i>	Серијски број дозволе са UN ознаком државе у којој је дозвола издата иза кога слиједи „дозвола (ученика) контролора ваздушног саобраћаја“.
IV	Пуно име и презиме имаоца дозволе: <i>Name of the holder in full:</i>	
IVa	Датум рођења: <i>Date of birth:</i>	Користити стандардни формат датума, нпр. дан/мјесец/година (нпр. 31.01.2010)
XIV	Мјесто рођења: <i>Place of birth:</i>	
V	Адреса имаоца дозволе, уколико се захтијева: Улица, град и поштански број <i>Holder's address, if desired by the competent authority:</i> <i>Street, town, area, postal code</i>	
VI	Држављанство имаоца дозволе: <i>Nationality of holder:</i>	Назначено UN ознаком државе
VII	Потпис имаоца: <i>Signature of holder:</i>	
VIII	Надлежни орган: <i>Competent authority:</i>	
X	Потпис службеног лица које издаје дозволу и датум издавања: <i>Signature of officer issuing the licence and date of issue:</i>	

XI	<p>Печат или жиг надлежног ваздухопловног органа:</p> <p><i>Seal or stamp of issuing competent authority:</i></p>	
----	---	--

IX	<p>Важење привилегија из дозволе: Ималац има привилегију да обавља послове на основу следећег(их) овлаштења и одобрења уз овлаштење(а):</p> <p>Validity of privileges: <i>The holder is entitled to exercise the privileges of the following rating(s) and rating endorsement(s), when validated:</i></p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Овлаштење(а) <i>Rating(s)</i></th> <th style="text-align: center;">Датум првог издавања <i>Date of first issue</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Одобрење уз овлаштење(а) <i>Rating endorsement(s)</i></th> <th style="text-align: center;">Датум првог издавања <i>Date of first issue</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>	Овлаштење(а) <i>Rating(s)</i>	Датум првог издавања <i>Date of first issue</i>													Одобрење уз овлаштење(а) <i>Rating endorsement(s)</i>	Датум првог издавања <i>Date of first issue</i>																					<p>Захтјеви:</p> <p>Енглески и један од језика у службеној употреби у Босни и Херцеговини.</p> <p>Датум првог издавања овлаштења и/или одобрења уз овлаштење је датум успјешног завршетка оспособљавања релевантног за дато овлаштење и/или одобрење уз овлаштење.</p>
Овлаштење(а) <i>Rating(s)</i>	Датум првог издавања <i>Date of first issue</i>																																					
Одобрење уз овлаштење(а) <i>Rating endorsement(s)</i>	Датум првог издавања <i>Date of first issue</i>																																					

Страна 5
Page 5

XIIb	<p>Остала посебна овлаштења: Ималац има привилегију да обавља послове на основу сљедећег(их) посебног(их) овлаштења</p> <p>Other endorsements: <i>The holder is entitled to exercise the privileges of the following endorsement(s)</i></p> <table border="1" data-bbox="347 577 817 766"> <thead> <tr> <th data-bbox="347 577 657 689">Посебно овлаштење OJT/STDI/процјењивача OJT/STDI /Assessor endorsement</th> <th data-bbox="663 577 817 689">Датум истека Expiry date</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table>	Посебно овлаштење OJT/STDI/процјењивача OJT/STDI /Assessor endorsement	Датум истека Expiry date							Захтјеви: није примјенљиво
Посебно овлаштење OJT/STDI/процјењивача OJT/STDI /Assessor endorsement	Датум истека Expiry date									

XIII	<p>Напомене:</p> <p>Посебна језичка овлаштења: [језик(ци)/ниво/датум истека]</p> <p>Remarks: <i>Language proficiency endorsement(s):</i> [language(s)/level/expiry date]</p>	<p>Уносе се посебна језичка овлаштења, ниво и датум истека.</p> <p>Све додатне информације везане за лиценцирање се уносе овдје.</p>
-------------	---	--

Скраћенице

Abbreviations

Овлаштење контролора ваздушног саобраћаја Air traffic controller ratings		Захтјеви: није примјенљиво
ADV	Аеродромска визуелна контрола <i>Aerodrome Control Visual</i>	
ADI	Аеродромска инструментална контрола <i>Aerodrome Control Instrument</i>	
APP	Прилазна процедурална контрола <i>Approach Control Procedural</i>	
APS	Прилазна надзорна контрола <i>Approach Control Surveillance</i>	
ACP	Обласна процедурална контрола <i>Area Control Procedural</i>	
ACS	Обласна надзорна контрола <i>Area Control надзорна</i>	
Одобрења уз овлаштења Rating endorsements		
AIR	Контрола у ваздуху <i>Air Control</i>	
GMC	Контрола кретања по маневарским површинама <i>Ground Movement Control</i>	
TWR	Торањска контрола <i>Tower Control</i>	
GMS	Надзорна контрола кретања по маневарским површинама <i>Ground Movement Surveillance</i>	
RAD	Аеродромска радарска контрола <i>Aerodrome Radar Control</i>	
PAR	Прецизни прилазни радар <i>Precision Approach Radar</i>	
SRA	Надзорни прилазни радар <i>Surveillance Radar Approach</i>	
TCL	Терминална контрола <i>Terminal Control</i>	
OCN	Океанска контрола <i>Oceanic Control</i>	
Посебна овлаштења придодата дозволи Licence endorsements		
ОЈП	Инструктор за стручно оспособљавање на радном мјесту <i>On-the-job training instructor</i>	
STDI	Инструктор за спровођење оспособљавања на уређају за обуку <i>Synthetic training device instructor</i>	
Assessor	Процјењивач <i>Assessor</i>	

Прилог 2 Додатку II

СЕРТИФИКАТ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ
САОБРАЋАЈАНадлежни орган
*Competent authority*СЕРТИФИКАТ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
[БРОЈ СЕРТИФИКАТА/РЕФЕРЕНЦА]
AIR TRAFFIC CONTROLLERS TRAINING ORGANISATION CERTIFICATE
[CERTIFICATE NUMBER/REFERENCE]

У складу са [навести назив референтног правилника] и сходно условима наведеним у наставку [надлежни орган] овим сертифиције

Pursuant to Commission Regulation (EU) No 2015/340 and subject to the conditions specified below, the [competent authority] hereby certifies

[НАЗИВ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ]

[АДРЕСА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ]

као организацију за оспособљавање у складу са Дијелом АТСО.ОР са привилегијама пружања услуге обуке у складу са Дијелом АТСО, као што је наведено у приложеном одобрењу за обуку.

as a Part ATCO.OR certified training organisation with the privilege to provide Part ATCO training, as listed in the attached training approval.

Услови одобрења и привилегија:

Terms of approval and privileges:

Овај сертификат је ограничен на привилегије и обим спровођења обуке као што је наведено у одобрењу за обуку.

This certificate is limited to the privileges and the scope of providing training as listed in the attached training approval.

Овај сертификат важи док је сертифицикована организација усклађена са Дијелом АТСО.ОР, Дијелом АТСО и осталим важећим прописима.

This certificate is valid whilst the certified organisation remains in compliance with Part ATCO.OR, Part ATCO and other applicable regulations.

Овај сертификат важи сходно усклађености са претходно наведеним условима одобрења и привилегијама, осим у случају кад је враћен, замијењен, ограничен, суспендован или одузет.

Subject to compliance with the foregoing terms of approval and privileges, this certificate shall remain valid unless the certificate has been surrendered, superseded, limited, suspended or revoked.

Датум издавања:

Date of issue:

Потписао: [надлежни орган]

Signed: [Competent authority]

EASA образац 153 — 1. Издање, страна 1/2

EASA Form 153 — Issue 1, Page 1/2

**СЕРТИФИКАТ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА
ОДОБРЕЊЕ ЗА ОБУКУ
AIR TRAFFIC CONTROLLERS TRAINING ORGANISATION CERTIFICATE
TRAINING APPROVAL**

Прилог уз број ATCO TO сертификата
Attachment to ATCO TO certificate number:

[БРОЈ СЕРТИФИКАТА/РЕФЕРЕНЦА]

[НАЗИВ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ]

је добила привилегије да спроводи сљедећу обуку у складу са Дијелом ATCO:
has obtained the privileges to provide and conduct the following training in accordance with Part ATCO:

ВРСТА(Е) ОБУКЕ TYPE(S) OF TRAINING			
Type of training	Course	Rating endorsements ⁴	Remarks ⁵
☐ Основно оспособљавање ATCO Initial training	☐ Основна обука Basic training	није примјенљиво n/a	
	☐ Обука за овлаштење ⁶ Rating training		
☐ Обука у јединици ATCO Unit training	..... ⁷		
☐ ATCO Continuation training	☐ Обука освежавања знања ATCO Refresher training	није примјенљиво n/a	
	☐ Конверзијска обука ⁸ ATCO Conversion training	није примјенљиво n/a	
☐ Обука инструктора за практичну обуку Practical instructor training	није примјенљиво n/a	није примјенљиво n/a	
		није примјенљиво n/a	
☐ Обука процјенивача Assessor training	није примјенљиво n/a	није примјенљиво n/a	
		није примјенљиво n/a	

Ово одобрење за курсеве обуке важи све док:

- (a) ATCO TO није враћен, замијењен, ограничен, суспендован или одузет; и
(b) се све активности спровode у складу са Дијелом ATCO.OR, Дијелом ATCO, другим важећим прописима и, када је релевантно, са поступцима у документацији организације као што се захтијева Дијелом ATCO.OR.

This training course approval is valid as long as:

- (a) the ATCO TO certificate has not been surrendered, superseded, limited, suspended or revoked; and
(b) all operations are conducted in compliance with Part ATCO.OR, Part ATCO, other applicable regulations, and, when relevant, with the procedures in the organisation's documentation as required by Part ATCO.OR.

Датум издавања:

Date of issue:

Потписао: [Надлежни орган]

Signed: {Competent authority}

EASA образац 153 — 1. Издање, страна 2/2

EASA Form 153 — Issue 1, Page 2/2

⁴ Надлежни орган наводи одобрења уз овлаштења у складу са ATCO.B.015 за која се спроводи оспособљавање, према потреби.

⁵ Кад год је потребно.

⁶ Надлежни орган наводи овлаштења у складу са ATCO.B.010 за која се спроводи оспособљавање.

⁷ Надлежни орган наводи додатна одобрења за јединицу за која се оспособљавање спроводи.

⁸ Није опште оспособљавање; спроводи се по потреби након посебног одобрења од надлежног органа.

Прилог 3 Додатку II

СЕРТИФИКАТ ЗА ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКЕ ИСПИТИВАЧЕ (АМЕ)

Надлежни орган
*Competent authority*СЕРТИФИКАТ ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКОГ ИСПИТИВАЧА
СЕРТИФИКАТ [БРОЈ СЕРТИФИКАТА/РЕФЕРЕНЦА]:**AERO-MEDICAL EXAMINER CERTIFICATE**
CERTIFICATE [NUMBER/REFERENCE]:

У складу са [навести назив референтног правилника] и сходно условима наведеним у наставку [надлежни орган] овим сертифициује
Pursuant to Commission Regulation (EU) No 2015/340 and subject to the conditions specified below, the [competent authority] hereby certifies

[ИМЕ И ПРЕЗИМЕ]

[АДРЕСА]

као ваздухопловно-медицински испитивач
as aero-medical examiner

УСЛОВИ:

1. Овај сертификат је ограничен на привилегије које су наведене у прилогу уз овај АМЕ сертификат.
2. Овај сертификат захтијева усклађеност са правилима и поступцима наведеним у Дијелу MED и/или ATCO.MED, према потреби.
3. Овај сертификат важи три године до [дд/мм/гггг] сходно усклађености са захтјевима наведеним у Дијелу MED и/или Дијелу ATCO.MED, према потреби, осим у случају када је враћен, замијењен, суспендован или одузет.

CONDITIONS:

1. *This certificate is limited to the privileges specified in the attachment to this AME certificate.*
2. *This certificate requires compliance with the implementing rules and procedures specified in Part MED and/or ATCO.MED as appropriate.*
3. *This certificate shall remain valid for a period of three years until [dd/mm/yyyy] subject to compliance with the requirements of Part MED and/or Part ATCO.MED as appropriate unless it has been surrendered, superseded, suspended or revoked.*

.....
Датум издавања:
Date of issue:.....
Потпис: [Надлежни орган]
Signature: [Competent authority]

СЕРТИФИКАТ ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКОГ ИСПИТИВАЧА
CERTIFICATE FOR AERO-MEDICAL EXAMINERS (AME)

Прилог уз АМЕ сертификат број:
Attachment to AME certificate number:

ПРИВИЛЕГИЈЕ И ОБИМ
PRIVILEGES AND SCOPE

[Име и презиме и академска титула овлаштеног љекара] је стекао(ла) привилегију(е) да обавља ваздухопловно-медицинске прегледе и процјене за издавање увјерења о здравственој способности, као што је наведено у табели, и да издаје ова увјерења о здравственој способности за:

[Name and academic title of the aero-medical examiner] has obtained the privilege(s) to undertake aero-medical examinations and assessments for the issuance of medical certificates as stated in the table below and to issue these medical certificates for:

LAPL <i>LAPL</i>	[да/датум] <i>[yes/date]</i>
Класа 2 <i>Class 2</i>	[да/датум] <i>[yes/date]</i>
Продужење/обнова класе 1 <i>Class 1 revalidation/renewal</i>	[да/датум] <i>[yes/date]</i>
Продужење/обнова класе 3 <i>Class 3 revalidation/renewal</i>	[да/датум] <i>[yes/date]</i>

.....
Датум издавања:
Date of issue:

.....
Потпис: [Надлежни орган]
Signature: [Competent authority]

ДОДАТАК III
Дио АТСО.ОР
ЗАХТЈЕВИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ
КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА И
ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКЕ ЦЕНТРЕ

Поддио А

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

АТСО.ОР.А.001 Предмет и обим

Овај дио утврђује захтјеве који се примјењују на организације за обуку контролора ваздушног саобраћаја и ваздухопловно-медицинске центре ради добијања и одржавања сертификата у складу са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овим правилником.

Поддио В

ЗАХТЈЕВИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОБУКУ
КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

АТСО.ОР.В.001 Захтјев за издавање сертификата организације за обуку

- (a) Захтјев за издавање сертификата организације за обуку достављају се благовремено ВНДСА како би се омогућило вршење процјене захтјева. Захтјев се доставља у складу са процедуром коју успоставља ВНДСА.
- (b) Подносиоци захтјева за иницијалну сертификацију доказују ВНДСА како ће испунити захтјеве који су утврђени у Правилнику о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овом правилнику.
- (c) Захтјев за издавање сертификата организације за обуку садржи сљедеће информације:
  - (1) назив и адресу подносиоца захтјева;
  - (2) адресу пословног сједишта (укључујући, гдје је релевантно, списак АТЦ јединица) уколико се адреса разликује од адресе подносиоца захтјева која је наведена у тачки (1);
  - (3) имена и презимена и контакт детаље:
    - (i) одговорног руководиоца;
    - (ii) руководиоца организације за обуку, уколико се не ради о истом лицу као под (i);
    - (iii) лице, односно лица које је именовала организација за обуку као координатора, односно, координаторе за комуникацију са ВНДСА;
  - (4) датум предвиђеног почетка активности или промјене;
  - (5) списак врста обуке које ће се спроводити и најмање по један курс обуке за сваку врсту оспособљавања које намјерава да се спроводи;
  - (6) изјаву о континуираној усклађености са важећим захтјевима, потписану од стране одговорног руководиоца организације за обуку;
  - (7) процесе система управљања; и
  - (8) датум подношења захтјева.

АТСО.ОР.В.005 Начини усклађивања

- (a) Организација може да користи алтернативне начине усаглашавања у односу на АМС које је усвојила ЕАСА, како би успоставила усклађеност са Правилником о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овим правилником.

- (b) Када организација жели да користи алтернативне начине усклађивања, прије њихове примјене доставља ВНДСА комплетан опис алтернативних начина усклађивања. Опис обухвата ревизије приручника или процедура које могу бити релевантне, као и процјену која доказује да су испуњени захтјеви из Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и других прописа произашлих из њега.
- (c) Организација може примјенити ове алтернативне начине усклађивања уз претходно одобрење ВНДСА и након пријема обавјештења, као што је прописано у АТСО.ОР.А.015(d).

АТСО.ОР.В.010 Услови одобрења и привилегије из сертификата организације за обуку

- (a) Организације за обуку морају да буду усклађене са предметом и обимом и привилегијама које су дефинисане у условима одобрења које је приложено уз сертификат организације.
- (b) Да би се обезбиједило да се испуњени важећи захтјеви из Поддијела D Додатка I (Дио АТСО), привилегија на спровођење обуке у јединицама контроле ваздушног саобраћаја и континуиране обуке се даје само организацијама које:
  - (1) имају сертификат за пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја; или
  - (2) су закључиле посебан споразум са АТЦ пружаоцем услуга.

АТСО.ОР.В.015 Промјене у организацији за обуку

- (a) Промјене у организацији које утичу на сертификат или услове одобрења организације за обуку или неки релевантан елемент система управљања организацијом за обуку захтијевају претходно одобрење од ВНДСА.
- (b) Организације за обуку усаглашавају са ВНДСА о промјенама које захтијевају претходно одобрење уз оне које су наведене у тачки (a).
- (c) За сваку промјену која захтијева претходно одобрење у складу са тач. (a) и (b), организација за обуку подноси захтјев за добијање одобрења које издаје ВНДСА. Захтјев се доставља прије спровођења сваке овакве промјене, како би се омогућило да ВНДСА утврди сталну усклађеност са овим правилником и да, према потреби, измени сертификат организације за обуку и одговарајуће услове одобрења које се прилаже уз њега. Организације за обуку достављају ВНДСА сву релевантну документацију. Промјена се може спровести само по пријему званичног одобрења од ВНДСА, у складу са АТСО.ОР.Е.010. Организације за обуку у току оваквих промјена раде у условима које је, по потреби, прописала ВНДСА.
- (d) Организација за обуку одмах обавјештава ВНДСА о промјенама у елементима који су наведени у тачки (a) усљед непредвиђених околности, како би добила потребно одобрење.
- (e) Организација за обуку управља свим промјенама које не захтијевају претходно одобрење и о њима обавјештава ВНДСА, како је дефинисано у процедури коју је одобрила ВНДСА, у складу са АТСО.ОР.Е.010.
- (f) Организације за обуку обавјештавају ВНДСА у случају престанка обављања своје дјелатности.

АТСО.ОР.В.020 Неограничено важење

- (a) Сертификација организације за обуку се сматра важећом све док сертификат није враћен или одузет и

све док организација за обуку остаје усклађена са захтјевима Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја и овог правилника, узимајући у обзир одредбе које се односе на поступање са налазима у складу са ATCO.OR.B.030.

- (b) Сертификат се враћа BHDCA одмах након његовог одузимања или престанка обављања дјелатности.

ATCO.OR.B.025 Приступ просторијама и подацима организација за обуку

Организације за обуку и подносиоци захтјева за издавање сертификата организација за обуку омогућују сваком лицу, које је овлаштено или које дјелује у име BHDCA, слободан приступ у одговарајуће просторије, како би оно прегледало потребну евиденцију, податке, процедуре и други материјал примјерено извршавању задатака BHDCA.

ATCO.OR.B.030 Налази

Након пријема обавјештења о налазима које је издала BHDCA у складу са ATCO.AR.E.015, организација за обуку:

- (a) утврђује коријенски узрок налаза;
- (b) дефинише план корективних мјера; и
- (c) доказује BHDCA да су корективне мјере спроведене на одговарајући начин у роковима који су договорени са BHDCA, као што је дефинисано у ATCO.AR.E.015.

ATCO.OR.B.035 Тренутна реакција на безбједносни проблем

Организација за обуку спроводи сваку безбједносну мјеру коју је наложила BHDCA у складу са ATCO.AR.C.001 (a)(3) за активности организација за обуку.

ATCO.OR.B.040 Извјештавање о догађајима

- (a) Организације за обуку, које спроводе оспособљавање на радном мјесту (ОЈТ), пријављују BHDCA и свакој другој организацији, за коју држава пружаоца услуга контроле ваздушног саобраћаја захтијева да буде обавијештена, сваку несрећу, озбиљну незгоду и догађај, као што је дефинисано у Правилнику о истраживању несрећа и озбиљних инцидената и Правилнику о извјештавању о догађајима, а који произађу из њихових активности обуке.
- (b) Пријаве се достављају што је прије могуће, али у сваком случају у року од 72 сата од када је организација за обуку утврдила стање на које се пријава односи, осим у случају када изузетне околности ово спречавају.
- (c) Ако је то релевантно, организације за обуку израђују додатни извјештај у ком наводе детаље о мјерама које намјеравају да предузму како би се спријечили слични догађаји у будућности, чим се утврде ове мјере.
- (d) Не доводећи у питање Правилник о истраживању несрећа и озбиљних инцидената и Правилник о извјештавању о догађајима, пријаве наведене у тач. (a), (b) и (c) израђују се у облику и на начин који је успоставила BHDCA и морају да садрже све важне информације о стању о ком организација за обуку има сазнање.

Поддио С

УПРАВЉАЊЕ У ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЗА ОБУКУ КОНТРОЛОРА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА ATCO.OR.C.001 Систем управљања организација за обуку

Организације за обуку успостављају, спроводе и одржавају систем управљања, који обухвата:

- (a) јасно дефинисане линије дужности и одговорности у цијелој организацији, укључујући непосредну одговорност одговорног руководиоца за безбједност;
- (b) опис цјелокупних принципа организације у погледу безбједности, кроз политику безбједности;
- (c) утврђивање опасности по ваздухопловну безбједност, које су последица активности организације за обуку, њихову оцјену и управљање пратећим ризицима, укључујући активности за умањење ризика и проверу њихове ефикасности;
- (d) одржавање обучености и стручности особља за извршавање њихових задатака;
- (e) документацију о свим кључним процесима система управљања, укључујући процес упознавања особља са њиховим одговорностима и процедуром за измјену и допуно ове документације;
- (f) функцију праћења усклађености организације са релевантним захтјевима. Праћење усклађености обухвата систем повратних информација о налазима, које се достављају одговорном руководиоцу, како би се, према потреби, обезбиједило ефективно спровођење корективних мјера;
- (g) систем управљања је сразмјеран величини организације и њених активности, узимајући у обзир опасности и пратеће ризике који су својствени за ове активности.

ATCO.OR.C.005 Уговорне активности

- (a) Када уговарају или купују неки дио својих активности, организације за обуку обезбеђују да уговорена или купљена активност или дио активности буде усклађен са важећим захтјевима.
- (b) Када организација за обуку уговара неки дио својих активности са организацијом која није сертификована у складу са овим правилником, за обављање таквих активности, уговорна организација ради према условима одобрења које је дио сертификата који је издат уговорној организацији за обуку. Уговорна организација за обуку обезбеђује да се BHDCA омогући приступ уговорној организацији, како би утврдила сталну усклађеност са важећим захтјевима.

ATCO.OR.C.010 Захтјеви за особље

- (a) Организација за обуку именује одговорног руководиоца.
- (b) Организација именује лице или лица која су одговорна за обуку. Овакво лице или лица су крајње одговорна одговорном руководиоцу.
- (c) Организације за обуку имају довољно квалификованог особља за планиране задатке и активности који треба да се обављају у складу са важећим захтјевима.
- (d) Организације за обуку воде евиденцију о инструкторима теоријске обуке, која обухвата њихове релевантне професионалне квалификације, одговарајуће знање и искуство, као и доказе о томе, процјену њихових техника обуке и предмете које имају право да предају.
- (e) Организације за обуку успостављају процедуру за одржавање стручности инструктора теоријске обуке.
- (f) Организације за обуку обезбеђују да инструктори практичне обуке и процјенивачи успјешно заврше

обуку освјежавања знања како би могли да продуже та овлаштења.

- (g) Организације за обуку воде евиденцију о лицима која су квалификована за процјену стручности инструктора практичне обуке и стручности процјењивача, у складу са АТСО.С.045, са њиховим одговарајућим овлаштењима.

АТСО.ОР.С.015 Просторије и опрема

- (a) Организације за обуку имају просторије које им омогућавају извођење и управљање планираним задацима и активностима у складу са овим правилником.
- (b) Организације за обуку обезбјеђују да уређаји за обуку буду усклађени са важећим спецификацијама и захтјевима који су одговарајући за задатак.
- (c) У току оспособљавања на радном мјесту, организација за обуку обезбјеђује да инструктор има исту информацију као и лице које је на ОЈТ обуци и да инструктор располаже средствима да одмах интервенише.

АТСО.ОР.С.020 Вођење евиденције

- (a) Организације за обуку чувају детаљну евиденцију о лицима која се обучавају или која су се обучавала, како би доказале да су сви захтјеви програма обуке испуњени.
- (b) Организације за обуку успостављају и одржавају систем за вођење евиденције о професионалним квалификацијама и процјенама инструктора и процјењивача из техника обуке, као и о предметима које имају право да предају, уколико је примјенљиво.
- (c) Евиденције које се захтијевају у тач. (a) и (b) се чувају најмање пет година на начин прописан важећим Законом о архивској грађи и архиву Босне и Херцеговине:
- (1) након што лице које се обучава заврши програм обуке; и
  - (2) након што инструктор или процјењивач престане да обавља посао за организацију за обуку, уколико је примјенљиво.
- (d) Процес архивирања, укључујући формат евиденција, прецизно је наведен у систему управљања организације за обуку.
- (e) Евиденција се чува на начин који обезбјеђује заштиту од оштећења, измјене и крађе.

АТСО.ОР.С.025 Финансирање и осигурање

Организације за обуку доказују да имају довољно финансијских средстава на располагању, како би могле да спроводе обуку у складу са овим правилником и да активности имају довољно покрића осигурањем од штете, у складу са природом обуке коју спроводе, и да се све активности могу спроводити у складу са овим правилником.

Поддио D

ЗАХТЈЕВИ ЗА КУРСЕВЕ ОБУКЕ И ПЛАНОВЕ ОБУКЕ АТСО.ОР.Д.001 Захтјеви за курсеве обуке и планове обуке

Организације за обуку израђују:

- (a) планове обуке и курсеве обуке који су повезани са врстом обуке која се спроводи у складу са захтјевима, који су прописани у Додатку I (Дио АТСО), Поддио D;
- (b) предмете, циљеве предмета, теме и подтеме за одобрења уз овлаштење у складу са захтјевима који су прописани у Додатку I (Дио АТСО);

- (c) методе процјењивања у складу са АТСО.Д.090(a)(3) и АТСО.Д.095(a)(3).

АТСО.ОР.Д.005 Резултати испита и процјењивања и сертификати

- (a) Организација за обуку омогућава кандидату увид у његове/њене резултате испита и процјењивања и на захтјев кандидата, издаје сертификат са његовим/њеним резултатима испита и процјењивања.
- (b) По успјешном завршетку основног оспособљавања (initial training) или обуке за овлаштење за издавање новог овлаштења, организација за обуку издаје сертификат.
- (c) Сертификат о завршетку основне обуке (basic training) се издаје само на захтјев кандидата уколико су сви предмети, теме и подтеме, садржани у Прилогу 2 Додатка I, завршени и уколико је кандидат успјешно положио пратеће испите и процјењивања.

Поддио А

ЗАХТЈЕВИ ЗА ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКЕ ЦЕНТРЕ

АТСО.ОР.Е.001 Ваздухопловно-медицински центри

Ваздухопловно-медицински центри (АеМС) примјењују одредбе Поддијелова ОРА.ГЕН и ОРА.АеМС Прилога VII, Правилника о летачком особљу, с тим:

- (a) што се сва реферисања на класу I замјењују класом 3; и
- (b) што се сва реферисања на дио MED замјењују дијелом АТСО.МЕД.

ДОДАТАК IV

Дио АТСО.МЕД

ЗДРАВСТВЕНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА КОНТРОЛОРЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

Поддио А

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ОДЈЕЉАК I

Опште

АТСО.МЕД.А.001 Надлежни орган

За потребе овог дијела надлежни орган је:

- (a) за ваздухопловно-медицинске центре (АеМС):
  - (1) орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума у којој АеМС има своје пословно сједиште;
  - (2) ЕАСА, када се АеМС налази у трећој земљи;
- (b) за ваздухопловно-медицинске испитиваче (АМЕ):
  - (1) орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума у којој АМЕ обавља праксу;
  - (2) орган који је именovala држава потписница ЕСАА Споразума у којој АМЕ, који обавља праксу у трећој земљи, подноси захтјев за издавање сертификата.

АТСО.МЕД.А.005 Подручје примјене

Овај дио утврђује захтјеве за:

- (a) издавање, важење, продужење и обнову увјерења о здравственој способности које је потребно за кориштење привилегија из дозволе контролора ваздушног саобраћаја или дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја са изузетком инструктора за обуку на уређају за обуку; и
- (b) сертификацију АМЕ за издавање увјерења о здравственој способности класе 3.

ATCO.MED.A.010 Дефиниције

За потребе овог дијела примјењују се сљедеће дефиниције:

- (a) Акредитован љекарски закључак: означава закључак добијен од једног или више медицинских експерата који је прихватљив за орган за лицензирање, на основу објективних и недискриминаторних критеријума, за потребе случаја који је у питању, уз консултацију са оперативним експертима или другим експертима, уколико је потребно, укључујући процјену оперативног ризика;
- (b) Ваздухопловно-медицинска оцјена: означава закључак о здравственој способности кандидата на основу процјене медицинске анамнезе кандидата и/или ваздухопловно-медицинских прегледа који се захтјевају у овом дијелу и даље прегледе и медицинска испитивања, уколико је потребно;
- (c) Ваздухопловно-медицински преглед: означава инспекцију, палпацију, перкусију, аускултацију или други начин испитивања посебно за утврђивање здравствене способности за кориштење привилегија из дозволе;
- (d) Очни специјалиста означава офталмолога или квалификованог оптометристу који је обучен да препозна патолошка стања;
- (e) Испитивање: означава оцјену сумњивих патолошких стања кандидата на основу прегледа и испитивања у циљу верификације њиховог присуства или одсуства;
- (f) Орган за лицензирање: означава надлежни орган државе потписнице ЕСАА Споразума која је издала дозволу или којој лице подноси захтјев за издавање дозволе, или, када лице још увек није поднијело захтјев за издавање дозволе, надлежни орган у складу са овим дијелом. У случају Босне и Херцеговине, орган за лицензирање је ВНДСА;
- (g) Ограничење: означава стање наведено у увјерењу о здравственој способности у складу с којим мора да се поступа у току кориштења привилегија из дозволе;
- (h) Грешка рефракције: означава одступање од еметропије која се мјери у диоптријама већег аметропног меридијана, мјерено стандардним методама.
- (i) Значајно: означава степен здравственог стања, чији би утицај могао да спријечи безбједно кориштење привилегија из дозволе.

ATCO.MED.A.015 Љекарска тајна

Сва лица укључена у ваздухопловно-медицински преглед, ваздухопловно-медицинску процјену и сертификацију обезбјеђују да се љекарска тајна поштује у сваком тренутку.

ATCO.MED.A.020 Умањење здравствене способности

- (a) Имаоци дозволе не смију никад да користе привилегије из дозволе ако:
  - (1) су свјесни умањења своје здравствене способности које их може онемогућити да безбједно користе ове привилегије;
  - (2) узимају или користе неки преписан или неписан лијек који може да утиче на безбједно кориштење привилегија из дозволе;

- (3) су подвргнути неком медицинском, хируршком или другом третману који може да утиче на безбједно кориштење привилегија из дозволе.
- (b) Уз то, имаоци увјерења о здравственој способности класе 3 морају, одмах и прије кориштења привилегија из дозволе, да затраже ваздухопловно-медицински савјет када су:
  - (1) били подвргнути хируршкој операцији или инвазивној процедури;
  - (2) започели редовно кориштење лијека;
  - (3) имали неку значајну личну повреду која укључује неспособност за кориштење привилегија из дозволе;
  - (4) имали неку значајну болест која укључује неспособност за кориштење привилегија из дозволе;
  - (5) у другом стању;
  - (6) примљени у болницу или на клинику;
  - (7) им по први пут потребна корективна сочива.

У овим случајевима АеМС или АМЕ оцјењује здравствену способност имаоца дозволе или ученика контролора ваздушног саобраћаја одлучује да ли су способни да наставе да обављају своје послове.

ATCO.MED.A.025 Обавезе АеМС и АМЕ

- (a) Приликом обављања ваздухопловно-медицинских прегледа и/или процјена, како се захтијева у овом дијелу, АеМС или АМЕ:
  - (1) обезбјеђују успостављање комуникације са кандидатом без језичких препрека;
  - (2) упознају кандидата са посљедицама изношења непотпуне, нетачне или лажне изјаве о својој медицинској анамнези;
  - (3) обавјештавају ВНДСА да ли кандидат износи непотпуне, нетачне или лажне изјаве о својој медицинској анамнези;
  - (4) обавјештавају ВНДСА да ли је кандидат повукао захтјев за увјерење о здравственој способности у било којој фази процеса.
- (b) Након завршетка ваздухопловно-медицинског прегледа и процјене, АеМС и АМЕ:
  - (1) обавјештавају кандидата да ли је способан, неспособан или се упућује на ВНДСА;
  - (2) обавјештавају кандидата о свим ограничењима у увјерењу о здравственој способности;
  - (3) обавјештавају кандидата о његовом праву на преиспитивање одлуке, уколико је оцијењен као неспособан;
  - (4) одмах достављају ВНДСА потписан или електронски овјерен извјештај, који садржи детаљне резултате ваздухопловно-медицинског прегледа и оцјене за увјерење о здравственој способности и копију захтјева, љекарског извјештаја и увјерења о здравственој способности; и
  - (5) обавјештавају кандидата о његовој одговорности у случају умањења здравствене способности, као што је наведено у АТСО.МЕД.А.020.
- (c) АеМС и АМЕ воде евиденцију са детаљима о извршеним ваздухопловно-медицинским прегледима и процјенама који се обављају у складу са овим дијелом и њиховим резултатима у периоду од најмање 10 година, или у периоду који је утврдило државно законодавство уколико је овај период дужи.
- (d) АеМС и АМЕ достављају медицинском процјењивачу ВНДСА, на захтјев, све ваздухопловно-медицинске

податке и извјештаје, као и све друге релевантне информације када је потребно, за:

- (1) издавање увјерења о здравственој способности;
- (2) послове надзора.

ОДЈЕЉАК 2.

Захтјеви за увјерења о здравственој способности

ATCO.MED.A.030 Увјерења о здравственој способности

- (a) Кандидати за стицање и имаоци дозволе контролора ваздушног саобраћаја или дозволе ученика контролора ваздушног саобраћаја имају увјерење о здравственој способности класе 3.
- (b) Ималац дозволе не смије никад да има више од једног увјерења о здравственој способности које је издато у складу са овим дијелом.

ATCO.MED.A.035 Захтјев за увјерење о здравственој способности

- (a) Захтјеви за увјерење о здравственој способности се подносе на обрасцу који је утврдила ВНДСА.
- (b) Кандидати за увјерење о здравственој способности достављају АеМС или АМЕ:
  - (1) доказ идентитета;
  - (2) потписану изјаву:
    - (i) о медицинским чињеницама које се односе на медицинску анамнезу;
    - (ii) да ли су раније подносили захтјев за увјерење о здравственој способности или да ли су били подвргнути ваздухопловно-медицинском прегледу за увјерење о здравственој способности и, уколико јесу, ко је обавио преглед и са којим резултатом;
    - (iii) да ли су икада били оцијењени као неспособни или да ли им је увјерење о здравственој способности било суспендовано или одузето.
- (c) Приликом подношења захтјева за продужење или обнову увјерења о здравственој способности, кандидати прије почетка одговарајућег ваздухопловно-медицинског прегледа достављају посљедње увјерење о здравственој способности АеМС или АМЕ.

ATCO.MED.A.040 Издавање, продужење и обнова увјерења о здравственој способности

- (a) Увјерење о здравственој способности се издаје, обнавља или продужава само након завршетка захтијеваних ваздухопловно-медицинских прегледа и процјена и након доношења процјене да је кандидат способан.
- (b) Иницијално издавање:
Иницијална увјерења о здравственој способности класе 3 издаје АеМС.
- (c) Продужење и обнова
Увјерења о здравственој способности класе 3 продужава или обнавља АеМС или АМЕ.
- (d) АеМС или АМЕ издаје, продужава или обнавља увјерење о здравственој способности искључиво ако је:
  - (1) кандидат доставио комплетну медицинску анамнезу и, уколико АеМС или АМЕ захтијева, резултате ваздухопловно-медицинских прегледа и испитивања које је обавио изабрани лекар кандидата или неки други лекар специјалиста;
  - (2) АеМС или АМЕ извршио ваздухопловно-медицинску процјену на основу ваздухопловно-медицинских прегледа и испитивања потребних за потврђивање да кандидат испуњава све релевантне захтјеве овог дијела.

(e) АМЕ, АеМС или, у случају упућивања, ВНДСА може да захтијева да се кандидат подвргне додатним медицинским прегледима и испитивањима када је то клинички индиковано, прије издавања, продужења или обнове увјерења о здравственој способности.

(f) ВНДСА може, у зависности шта је примјенљиво, да изда или поново изда увјерење о здравственој способности:

- (1) ако јој је случај упућен;
- (2) ако је утврдила да су потребне корекције информација у увјерењу о здравственој способности, при чему се нетачно увјерење о здравственој способности одузима.

ATCO.MED.A.045 Важење, продужење и обнова увјерења о здравственој способности

- (a) Важење
  - (1) Увјерења о здравственој способности класе 3 важе 24 мјесеца.
  - (2) Рок важења увјерења о здравственој способности класе 3 се скраћује на 12 месеци имаоцима дозвола који су напунили 40 година. Увјерења о здравственој способности издата прије напуњених 40 година престају да важе када ималац дозволе напуни 41 годину.
  - (3) Рок важења увјерења о здравственој способности, укључујући неки пратећи преглед или посебно испитивање, се:
    - (i) одређује у зависности од старости кандидата на дан обављања ваздухопловно-медицинског прегледа;
    - (ii) рачуна од дана обављања ваздухопловно-медицинског прегледа у случају иницијалног издавања и обнове, и од датума истека важења претходног увјерења о здравственој способности у случају продужења.
- (b) Продужење
Ваздухопловно-медицински прегледи и процјене за продужење увјерења о здравственој способности могу да буду обављени до 45 дана прије датума истека важења увјерења о здравственој способности.

(c) Обнова

- (1) Ако ималац увјерења о здравственој способности не испуњава услове наведене у тачки (b), захтијева се ваздухопловно-медицински преглед и оцјена за обнову.
- (2) У случају истека рока увјерења о здравственој способности:
  - (i) мање од двије године, обавља рутински ваздухопловно-медицински преглед за продужење;
  - (ii) више од двије године, АеМС или АМЕ, након процјене ваздухопловно-медицинских података кандидата, обавља само ваздухопловно-медицински преглед за обнову;
  - (iii) више од пет година, примјењују се захтјеви за ваздухопловно-медицинске прегледе за иницијално издавање, а процјена се заснива на захтјевима за продужење.

ATCO.MED.A.046 Суспензија или одузимање увјерења о здравственој способности

- (a) Након стављања ван снаге увјерења о здравственој способности, ималац одмах враћа увјерење о здравственој способности у ВНДСА.

- (b) Након суспензије увјерења о здравственој способности, ималац на захтјев одмах враћа увјерење о здравственој способности у ВНДСА.

АТСО.МЕД.А.050 Упућивање

Ако је кандидат за увјерење о здравственој способности класе 3 упућен на ВНДСА у складу са АТСО.МЕД.В.001, АеМС или АМЕ просљеђује ВНДСА одговарајућу медицинску документацију.

Подно В

ЗАХТЈЕВИ ЗА УВЈЕРЕЊА О ЗДРАВСТВЕНОЈ СПОСОБНОСТИ ЗА КОНТРОЛОРЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА

ОДЈЕЉАК 1.

ОПШТЕ

АТСО.МЕД.В.001 Ограничења увјерења о здравственој способности

- (a) Ограничења увјерења о здравственој способности класе 3:

- (1) Ако кандидат не испуњава у потпуности захтјева за увјерење о здравственој способности класе 3, али се сматра да није вјероватно да угрожава безбједно кориштење привилегија из дозволе, АеМС или АМЕ:

(i) упућује кандидата на ВНДСА ради доношења одлуке о његовој здравственој способности, као што је наведено у овом поддијелу;

(ii) у случајевима када упућивање на ВНДСА није дефинисано у овом поддијелу, процјењује да ли је кандидат способан да безбједно обавља своје дужности у складу са једним или више ограничења која су наведена у увјерењу о здравственој способности и према потреби издаје увјерење о здравственој способности са ограничењем, односно, ограничењима;

- (2) АеМС или АМЕ може да продужи или обнови увјерење о здравственој способности са истим ограничењем без упућивања кандидата на ВНДСА.

- (b) Приликом процјене да ли је ограничење потребно, посебно се разматра:

(1) да ли акредитовани љекарски закључак указује да у посебним околностима кандидат не испуњава неки од захтјева, бројчани или други, на начин да кориштење привилегија из дозволе не угрожава безбједно кориштење привилегија из дозволе;

(2) искуство кандидата које је релевантно за посао који треба да обавља.

- (c) Оперативна ограничења

(1) ВНДСА, заједно са пружаоцем услуга у ваздушној пловидби, утврђује оперативна ограничења која су примјенљива у специфичним оперативним условима који су у питању.

(2) само ВНДСА уноси одговарајућа оперативна ограничења у увјерење о здравственој способности.

- (d) Свако друго ограничење се може увести имаоцу увјерења о здравственој способности уколико је потребно како би се обезбиједило безбједно кориштење привилегија из дозволе.

- (e) Свако ограничење које је уведено имаоцу увјерења о здравственој способности је наведено у увјерењу о здравственој способности.

ОДЈЕЉАК 2.

Здравствени захтјеви за увјерења о здравственој способности класе 3

АТСО.МЕД.В.005 Опште

Кандидати за увјерење о здравственој способности не смију имати ниједно од наведеног што би изазвало одређени степен функционалне неспособности која би утицала на безбједно обављање послова или која би могла да изненада онеспособи кандидата да безбједно користи привилегије из дозволе:

- (1) абнормалност, урођену или стечену;
- (2) активно, латентно, акутно или хронично обољење или неспособност;
- (3) рану, повреду или посљедицу операције;
- (4) дејство или нежељени ефекат неких преписаних или непреписаних терапеутских, дијагностичких или превентивних лијекова које користе.

АТСО.МЕД.В.010 Кардиоваскуларни систем

- (a) Преглед:

(1) Стандардни 12-канални електрокардиограм (ECG) у мировању и извјештај раде се приликом прегледа за иницијално издавање увјерења о здравственој способности, и затим:

- (i) сваке четири године до навршених 30 година;
- (ii) након тога приликом сваког прегледа за продужење или обнову; и
- (iii) када је клинички индикувано.

(2) комплетна кардиоваскуларна процјена се ради:

- (i) приликом прегледа за прво продужење или обнову након навршених 65 година;
- (ii) послје тога сваке четири године;
- (iii) када је клинички индикувано.

(3) Процјена серум липида, укључујући холестерол, се захтјева приликом прегледа за иницијално издавање увјерења о здравственој способности, приликом првог прегледа након навршених 40 година и када је клинички индикувано.

- (b) Кардиоваскуларни систем - Опште:

(1) Кандидати за увјерење о здравственој способности класе 3 са неким од наведених стања процјењују се као неспособни:

- (i) анеуризма грудне или надбубрежне аорте прије операције;
- (ii) значајна функционална или симптоматска абнормалност било ког срчаног залиска;
- (iii) трансплантација срца или срца/плућа.

(2) Кандидати за увјерење о здравственој способности класе 3, са установљеном анамнезом или дијагнозом неког од наведених стања, упућују се на ВНДСА прије доношења процјене способан:

- (i) болест периферних артерија, прије или послје операције;
- (ii) анеуризма грудне или надбубрежне аорте послје операције;
- (iii) анеуризма инфра-реналне абдоминалне аорте прије или послје операције;
- (iv) функционално безначајна абнормалност срчаних залисака;
- (v) након операције срчаних залисака;
- (vi) абнормалност перикарда, миокарда или ендокарда;
- (vii) урођена срчана мана, прије или послје корективне операције;
- (viii) повратна вазовагална синкопа;

- (ix) тромбоза артерија или вена;
 (x) плућна емболија;
 (xi) кардиоваскуларно стање које захтјева систематску антикоагулантну терапију.
- (c) Крвни притисак:
 (1) Крвни притисак се мјери приликом сваког прегледа.
 (2) Крвни притисак кандидата мора да буде у нормалним границама.
 (3) Кандидати се процјењују као неспособни када:
 (i) имају симптоматску хипотензију, или
 (ii) чији крвни притисак приликом прегледа константно прелази 160 mmHg систолни и/или 95 mmHg дијастолни, са или без терапије.
 (4) Иницирање терапијске контроле крвног притиска мора да захтјева период процјене привремене неспособности ради утврђивања одсуства значајних нежељених ефеката.
- (d) Болест коронарних артерија:
 (1) Кандидати са неким од сљедећих стања морају да буду процијењени као неспособни:
 (i) симптоматска болест коронарних артерија;
 (ii) симптоми болести коронарних артерија контролисани лијековима.
 (2) Кандидати са неким од сљедећих стања упућују се на BHDCA и пролазе кардиолошку процјену у циљу искључивања исхемије миокарда прије доношења процјене способан:
 (i) суспектна исхемија миокарда,
 (ii) асимптоматско мање обољење коронарних артерија, које не захтјева анти-ангинално лијечење.
 (3) Кандидати са анамнезом или дијагнозама неких од сљедећих стања упућују се на BHDCA и пролазе кардиолошку процјену прије доношења процјене способан:
 (i) исхемија миокарда;
 (ii) инфаркт миокарда;
 (iii) реваскуларизација и стентовање због болести коронарних артерија.
- (e) Поремећаји ритма/спровођења:
 (1) Кандидати за увјерење о здравственој способности класе 3 који имају неки значајан поремећај срчаног спровођења или ритма, повремен или сталан, укључујући неки од наведених случајева, упућују се на BHDCA и пролазе кардиолошку процјену са задовољавајућим резултатима прије доношења процјене способан:
 (i) сметње суправентрикуларног ритма, укључујући повремену или сталну синоатријалну дисфункцију, атријалну фибрилацију и/или флатер и/или асимптоматску синус паузу;
 (ii) комплетан блок лијеве гране;
 (iii) Mobitz 2 атриовентрикуларни блок;
 (iv) опсежна и/или кратка комплексна тахикардија;
 (v) вентрикуларна пре-ексцитација;
 (vi) асимптоматски продужени QT интервал;
 (vii) електрокардиографски доказан Бругада синдром.
 (2) Кандидати са неким од наведених стања у тач. (i)-(viii) могу да се процијене као способни уколико не постоје друге абнормалности и уз задовољавајућу кардиолошку процјену:
 (i) некомплетан блок лијеве гране;
 (ii) комплетан блок десне гране;
 (iii) стабилна девијација лијеве осе;
 (iv) асимптоматска синус брадикардија;
 (v) асимптоматска синус тахикардија;
 (vi) асимптоматски изоловани униформни суправентрикуларни или вентрикуларни ектопични комплекси;
 (vii) атриовентрикуларни блок првог степена;
 (viii) Mobitz 1 атриовентрикуларни блок;
- (3) Кандидати са анамнезом неког од наведених стања упућују се на BHDCA и пролазе кардиоваскуларну процјену са задовољавајућим резултатима прије доношења процјене способан:
 (i) аблациона терапија;
 (ii) уграђен пејсмејкер;
- (4) Кандидати са неким од наведених стања морају да буду процијењени као неспособни:
 (i) симптоматска синоатријална болест;
 (ii) комплетан атриовентрикуларни блок;
 (iii) симптоматски продужени QT интервал;
 (iv) аутоматски имплантабилни систем дефибрилације;
 (v) вентрикуларни анти-тахикардни пејсмејкер.

ATCO.MED.B.015 Респираторни систем

- (a) Кандидати са значајним оштећењем плућних функција упућују се на BHDCA за ваздухопловно-медицинску процјену. Када се плућна функција успостави и када је задовољавајућа, доноси се процјена способан.
- (b) Преглед: Испитивања плућне функције су потребна приликом иницијалног прегледа и на основу клиничке индикације.
- (c) Кандидати са анамнезом или утврђеном дијагнозом астме, која захтјева лијечење, пролазе успјешну респираторну процјену. Уколико је кандидат асимптоматичан и лијечење не утиче на безбједност, може се оцијенити као способан.
- (d) Кандидати са анамнезом или утврђеном неком од сљедећих дијагноза упућују се на BHDCA и пролазе респираторну процјену са задовољавајућим резултатом прије доношења процјене способан:
 (1) активно инфламаторно обољење респираторног система;
 (2) активна саркоидоза;
 (3) пнеумоторакс;
 (4) синдром прекида дисања у спавању;
 (5) већа операције грудног коша;
 (6) хронична опструктивна пулмонарна болест;
 (7) трансплантација плућа.

ATCO.MED.B.020 Дигестивни систем

- (a) Кандидати са неком последицом болести или хирушког захвата у било ком дијелу дигестивног система или његових аднекса, која би могла да изазове губитак способности, посебно неком врстом опструкције која је настала усљед стриктуре или компресије, морају да буду процијењени као неспособни.
- (b) Кандидати не смију да имају хернију која би могла да доведе до симптома губитка способности.
- (c) Кандидати са поремећајем дигестивног система, укључујући оне у тач. (1)-(5) могу да буду процијењени као способни сходно задовољавајућој гастроентеролошкој процјени након успјешног лијечења или потпуног опоравка послје операције:
 (1) рекурентни диспептички поремећај контролисан лијековима;

- (2) панкреатитис;
- (3) симптоматски каменци у жучној кеси;
- (4) утврђена дијагноза или анамнеза хроничне инфламаторне болести criјева;
- (5) стање послје операције на дигестивном систему или његовим аднексима, укључујући операцију дјелимичног или потпуног одвајања или одстрањивања било ког наведеног органа.

АТСО.МЕД.В.025 Метаболички и ендокрини систем

- (a) Кандидати са метаболичком, нутритивном или ендокрином дисфункцијом могу да буду процијењени као способни сходно стабилном стању и задовољавајућој ваздухопловно-медицинској процјени.
- (b) Шећерна болест:
  - (1) Кандидати који имају шећерну болест, која захтијева инсулин, морају да буду процијењени као неспособни.
  - (2) Кандидати који имају шећерну болест, која захтијева кориштење других лијекова за контролу шећера у крви, упућују се на ВНДСА. Уколико се покаже да је контрола шећера у крви постигнута и стабилна, кандидат се може оцијенити као способан.

АТСО.МЕД.В.030 Хематологија

- (a) Тестирање крви, уколико је потребно, утврђује АМЕ или АеМС, узимајући у обзир медицинску анамнезу и након физичког прегледа.
- (b) Кандидати са хематолошким стањем, као што је:
  - (1) поремећај коагулације, хеморагија или тромбоза;
  - (2) хронична леукемија;
  - (3) поремећај хемоглобина, који укључује али није ограничен на анемију, еритроцитозу или хемоглобинопатију;
  - (4) значајно увећање лимфних жлијезда;
  - (5) увећање слезине;
 упућују се на ВНДСА. Могу да буду процијењени као способни након задовољавајуће ваздухопловно-медицинске процјене.
- (c) Кандидати са стањем акутне леукемије морају да буду процијењени као неспособни.

АТСО.МЕД.В.035 Генитоуринарни систем

- (a) Анализа урина мора да буде дио сваког ваздухопловно-медицинског прегледа. Урин не смије да садржи ниједан патолошки значајан абнормални елемент.
- (b) Кандидати са неком последицом болести или хирушког захвата на генитоуринарном систему или његовим аднексима, која би могла да изазове губитак способности, посебно са неком опструкцијом усљед стриктуре или компресије, морају да буду процијењени као неспособни.
- (c) Кандидати са генитоуринарним поремећајима, као што су:
  - (1) обољење бубрега;
  - (2) један или више каменаца у бубрегу, могу да буду процијењени као способни након задовољавајуће нефролошке/уролошке процјене.
- (d) Кандидати који су били подвргнути:
  - (1) већој операцији на генитоуринарном систему или његовим аднексима, који укључују дјелимично или потпуно одвајање или одстрањивање неког од његових органа; или
  - (2) већој уролошкој операцији,

упућују се на ВНДСА на ваздухопловно-медицинску процјену након потпуног опоравка прије него што буду процијењени као способни.

АТСО.МЕД.В.040 Инфективне болести

- (a) Кандидати који су HIV позитивни упућују се на ВНДСА и могу да буду процијењени као способни након задовољавајуће специјалистичке процјене и под условом да ВНДСА има довољно доказа да терапија не угрожава безбједно кориштење привилегија из дозволе.
- (b) Кандидати који имају дијагнозу или симптоме инфективне болести, као што су:
  - (1) акутни сифилис;
  - (2) активна туберкулоза;
  - (3) инфективни хепатитис;
  - (4) тропске болести,
 упућују се на ВНДСА на ваздухопловно-медицинску процјену. Кандидати могу да буду процијењени као способни након потпуног опоравка и процјене специјалисте под условом да ВНДСА има довољно доказа да терапија не угрожава безбједно кориштење привилегија из дозволе.

АТСО.МЕД.В.045 Акушерство и гинекологија

- (a) Кандидаткиње које су биле подвргнуте већој гинеколошкој операцији морају да буду процијењене као неспособне до потпуног опоравка.
- (b) Трудноћа:
У случају трудноће, ако АеМС или АМЕ сматра да је ималац дозволе способан да користи привилегије, он ће ограничити рок важења увјерења о здравственој способности до краја 34. недеље трудноће. Ималац дозволе мора да прође ваздухопловно-медицински преглед или процјену за продужење након потпуног опоравка послје трудноће.

АТСО.МЕД.В.050 Мишићно-скелетни систем

- (a) Кандидати морају да имају задовољавајући ниво функционалности мишићно-скелетног система који им омогућава безбједно кориштење привилегија из дозволе.
- (b) Кандидати који имају статичка или прогресивна мишићно-скелетна или реуматолошка стања која би могла да утичу на безбједно кориштење привилегија из дозволе, упућују се на ВНДСА. Кандидат може да буде процијењен као способан након задовољавајуће процјене специјалисте.

АТСО.МЕД.В.055 Психијатрија

- (a) Кандидати са менталним или поремећајем у понашању које је условљено употребом алкохола или злоупотребом психоактивних супстанци, укључујући рекреативне дроге са или без зависности, морају да буду процијењени као неспособни до документованог опоравка или престанка употребе или злоупотребе супстанци и до добијања задовољавајуће психијатријске процјене након успјешног лијечења. Кандидати се упућују на ВНДСА.
- (b) Кандидати са психијатријским стањем, као што је:
  - (1) поремећај расположења;
  - (2) неуротски поремећај;
  - (3) поремећај личности;
  - (4) ментални или поремећај понашања,
 пролазе задовољавајућу психијатријску процјену прије доношења процјене способан. Кандидати се упућују на ВНДСА ради процјене њихове здравствене способности.
- (c) Кандидати са анамнестичким податком о појединачним или понављаним актима самоповређивања процјењују се као неспособни. Кандидати се упућују на ВНДСА и

пролазе задовољавајућу психијатријску процјену прије доношења процјене способан.

- (d) Кандидати са анамнестичким податком или клиничком дијагнозом шизофреније, шизопатских поремећаја, поремећаја са суманутошћу или манијама процјењују се као неспособни.

ATCO.MED.V.060 Психологија

- (a) Кандидати који имају симптоме стреса, који би могли да утичу на способност безбједног кориштења привилегија из дозволе, упућују се на BHDCA. Могу да буду процијењени као способни након психолошке и/или психијатријске процјене, која показује да се кандидат опоравио од симптома стреса.
- (b) Психолошка процјена може да се захтијева као дио или допуна специјалистичког психијатријског или неуролошког прегледа.

ATCO.MED.V.065 Неурологија

- (a) Кандидати са анамнезом или клиничком дијагнозом неког од сљедећих стања морају да буду процијењени као неспособни:
- (1) епилепсије, осим у случајевима који су наведени у тач. (b)(1) и (2) које слиједи;
  - (2) поновљених поремећаја свијести непознатог узрока;
  - (3) стања склоности ка церебралном поремећају.
- (b) Кандидати са анамнезом или клиничком дијагнозом неког од сљедећих стања упућују се на BHDCA и пролазе додатну процјену прије него што буду процијењени као способни:
- (1) епилепсија без рецидива након навршених пет година;
  - (2) епилепсија без рецидива и без медицинског третмана дуже од 10 година;
  - (3) епилептиформне EEG абнормалности и спори фокални таласи;
  - (4) прогресивне или непрогресивне болести нервног система;
  - (5) једна епизода поремећаја или губитка свијести;
  - (6) повреда мозга;
  - (7) повреда спиналних или периферних нерава;
  - (8) поремећај нервног система усљед васкуларних недостатака, укључујући хеморагијске и исхемијске догађаје.

ATCO.MED.V.070 Офталмологија

- (a) Преглед:
- (1) Свеобухватан офталмолошки преглед је дио иницијалног прегледа и спроведен периодично у зависности од рефракције и видних функција.
  - (2) Рутински преглед ока је дио сваког прегледа за продужење и обнову.
  - (3) Кандидати пролазе тонометрију приликом прегледа за прво продужење након 40 година старости, код клиничке индикације и уколико је индицирано породичном анамнезом.
  - (4) Кандидати морају да доставе АеМС или АМЕ извјештај о офталмолошком прегледу у случајевима када:
    - (i) видне функције показују значајне промјене;
    - (ii) визуелни стандарди на даљину могу да се постигну само са корективним сочивима;
  - (5) Кандидати са великом рефрактивном грешком упућују се на BHDCA.
- (b) Оштрина вида на даљину, са или без корекције, мора да буде 6/9 (0,7) или боља на сваком оку посебно, а

оштрина вида са оба ока мора да буде 6/6 (1,0) или боља.

- (c) Кандидати код иницијалног прегледа, који имају монокуларни или функционални монокуларни вид, укључујући проблеме са балансом мишића ока, процјењују се као неспособни. Код прегледа приликом продужења или обнове, кандидат може бити процијењен као способан под условом да је офталмолошки преглед задовољавајући. Кандидат мора да буде упућен на BHDCA.
- (d) Кандидати за издавање иницијалног увјерења о здравственој способности са стеченим субстандардним видом једног ока морају да буду процијењени као неспособни. Приликом прегледа за продужење или обнову, кандидат мора да буде упућен на BHDCA и може да буде процијењен као способан под условом да је офталмолошки преглед задовољавајући.
- (e) Кандидати морају да буду у могућности да прочитају N5 таблицу или еквивалент на удаљености од 30-50 st и N14 таблицу или еквивалент на удаљености од 60-100 st, са корекцијом, уколико је потребна.
- (f) Кандидати морају имају нормална видна поља и нормалну бинокуларну функцију.
- (g) Кандидати који су имали операцију ока процјењују се као неспособни до потпуног опоравка видних функција. BHDCA може да донесе процјену способан након успјешне офталмолошке процјене.
- (h) Кандидати са клиничком дијагнозом кератоконуса упућују се на BHDCA и могу да буду процијењени као способни након задовољавајућег прегледа офталмолога.
- (i) Кандидати са диплопијом процјењују се као неспособни.
- (j) Наочаре и контактна сочива
- (1) Уколико се задовољавајућа оштрина вида за одређене дужности постиже само уз употребу корекције, наочаре или контактна сочива морају да обезбиједи оптималну функцију вида, да се добро подносе и да буду одговарајуће за потребе контролора ваздушног саобраћаја.
  - (2) Не смије да се користи више од једног пара наочара, током кориштења привилегија из дозволе, како би се испунили захтјеви за оштрину вида на свим удаљеностима.
  - (3) Резервни комплет сличних корективних наочара мора да буде на располагању за тренутну употребу током кориштења привилегија из дозволе.
  - (4) Контактна сочива која се носе током кориштења привилегија из дозволе, морају да буду монофокална, безбојна и не смију да буду ортокератолошки.
  - (5) Кандидати са великом грешком рефракције морају да користе контактна сочива или наочаре са стаклима великог индекса преламања.

ATCO.MED.V.075 Колорни вид

Кандидати морају да буду нормални трихромати.

ATCO.MED.V.080 Оториноларингологија

- (a) Преглед:
- (1) Рутински оториноларинголошки преглед је дио прегледа за иницијално издавање увјерења о здравственој способности, продужење и обнову.
  - (2) Слух се тестира на сваком прегледу. Кандидат јасно разумије конверзациони говор када се

тестира свако уво на удаљености од два метра од и са леђима окренутим према АМЕ.

- (3) Слух се тестира чистом тоналном аудиометријом на иницијалном прегледу и на сваком следећем прегледу за продужење или обнову сваке четири године до навршених 40 година старости и сваке двије године након тога.
- (4) Чиста тонална аудиометрија:
  - (i) Кандидати за увјерење о здравственој способности класе 3 не смију да имају губитак слуха, на било ком уву одвојено, већи од 35 dB на фреквенцијама од 500, 1,000 и 2,000 Hz, или више од 50 dB на фреквенцији од 3,000 Hz.
  - (ii) Кандидати који не испуњавају критеријуме слуха који су напријед наведени, упућују се на BHDCA и пролазе процјену специјалисте прије него што буду процијењени као способни. Приликом иницијалног прегледа, пролазе тест разликовања говора. Кандидати за продужење или обнову увјерења о здравственој способности класе 3 пролазе тест функционалне способности слуха у радним условима.
- (5) Слушни апарати:
  - (i) Иницијални преглед: потреба за слушним апаратима у циљу испуњења захтјева за способност слуха има за последицу процјену неспособан.
  - (ii) Прегледи за продужење и обнову: кандидат може да буде процијењен као способан уколико кориштење апарата за слух или одговарајућег протетичког средства побољша слух тако да се постиже нормалан стандард, као и код процјене помоћу комплетног функционалног тестирања у радним условима.
  - (iii) Уколико је потребно протетичко средство да би се постигао нормалан стандард слуха, резервни комплет уређаја или прибора, као што су батерије, мора да буде на располагању када се користе привилегије из дозволе.
- (b) Кандидати са:
  - (1) активним хроничним патолошким процесом унутрашњег или средњег ува;
  - (2) незараслом перфорацијом или дисфункцијом бубне опне;
  - (3) поремећајем вестибуларне функције;
  - (4) значајном малформацијом или значајном хроничном инфекцијом усне дупље или горњих дисајних путева;
  - (5) значајним поремећајем говора или гласа што умањује могућност разумијевања; упућују се на BHDCA и пролазе додатни ORL преглед и процјену како би се утврдило да то стање не утиче на безбједно кориштење привилегија из дозволе.

ATCO.MED.V.085 Дерматологија

Кандидати не смију да имају ниједно утврђено дерматолошко стање које би могло да утиче на безбједно кориштење привилегија из дозволе.

ATCO.MED.V.090 Онкологија

- (a) Након дијагнозе примарне или секундарне малигне болести, кандидати се упућују на BHDCA и пролазе

задовољавајућу онколошку процјену прије него што буду процијењени као способни.

- (b) Кандидати са утврђеном анамнезом или клиничком дијагнозом интрацеребралног малигног тумора процијењују се као неспособни.

Подно С

ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕДИЦИНСКИ ИСПИТИВАЧИ (АМЕ)

ATCO.MED.C.001 Привилегије

- (a) У складу са овим дијелом, привилегије АМЕ су да продужава и обнавља увјерења о здравственој способности класе 3 и да обавља одговарајуће ваздухопловно-медицинске прегледе и процјене.
- (b) Предмет и обим привилегија АМЕ, и сваког услова који из њих проистекне, мора да буде наведен у увјерењу.
- (c) Имаоци АМЕ сертификата не смију да обављају ваздухопловно-медицинске прегледе и процјене у држави потписници ЕСАА Споразума која није држава која им је издала сертификат, осим у случају када:
  - (1) им та друга држава чланица одобри да извршавају своје професионалне активности као љекари специјалисти;
  - (2) обавијесте надлежни орган друге државе потписнице ЕСАА Споразума о својој намјери да обављају ваздухопловно-медицинске прегледе и процјене и да издају увјерења о здравственој способности у оквиру привилегија АМЕ; и
  - (3) добију инструкције од надлежног органа потписнице ЕСАА Споразума.

ATCO.MED.C.005 Подношење захтјева

- (a) Захтјев за добијање АМЕ сертификата се подноси у складу са процедуром коју је успоставила BHDCA.
- (b) Подносиоци захтјева за добијање АМЕ сертификата достављају BHDCA:
  - (1) личне податке и адресу послодавца;
  - (2) документацију којом потврђују да испуњавају услове утврђене у ATCO.MED.C.010, укључујући увјерење о завршеним курсевима обуке из области ваздухопловне медицине која одговара привилегијама за које подносе захтјев;
  - (3) писану изјаву да ће АМЕ издавати увјерења о здравственој способности на основу захтјева наведених у овом дијелу.
- (c) Када АМЕ обавља ваздухопловно-медицинске прегледе на више локација, мора да достави надлежном органу одговарајуће информације које се односе на све локације на којима обавља праксу.

ATCO.MED.C.010 Захтјеви за издавање АМЕ сертификата

Кандидати за АМЕ сертификат са привилегијама за продужење и обнову увјерења о здравственој способности класе 3:

- (a) су потпуно квалификовани и лиценцирани за медицинску праксу и имају диплому или доказ о завршеној специјализацији;
- (b) имају завршене курсеве основне и напредне обуке из ваздухопловне медицине, укључујући посебне модуле за ваздухопловно-медицинску процјену контролора ваздушног саобраћаја и посебне услове у контроли ваздушног саобраћаја;
- (c) доказују BHDCA да:
  - (1) имају одговарајуће просторије, процедуре, документацију и функционалну опрему за ваздухопловно-медицинске прегледе; и

- (2) имају успостављене потребне процедуре и услове како би се поштовала љекарска тајна.

ATCO.MED.C.015 Курсеви обуке из ваздухопловне медицине

- (a) Курсеве обуке из ваздухопловне медицине одобрава надлежни орган државе потписнице ЕСАА Споразума у којој организација, која је спроводи обуку, има своје пословно сједиште. Организација која спроводи обуку доказује да курс обуке садржи циљеве обуке за стицање потребне стручности и да лица, која су задужена за спровођење обуке, имају одговарајуће знање и искуство.
- (b) Осим у случају обуке за освјежавање знања, курсеви обуке се завршавају испитом у писаној форми из предмета који су обухваћени садржајем курса обуке.
- (c) Организација за обуку издаје сертификат о завршетку обуке кандидату који је положио испит.

ATCO.MED.C.020 Измјене АМЕ сертификата

- (a) АМЕ обавјештавају ВНДСА о сљедећим околностима које могу да утичу на њихове сертификате:
- (1) када је против АМЕ покренут дисциплински поступак или истрага од стране медицинског регулаторног тијела;
  - (2) када постоје промјене у условима под којима је сертификат издат, укључујући садржај изјава датих приликом подношења захтјева;
  - (3) када више не испуњава захтјеве за издавање АМЕ сертификата;
  - (4) када је дошло до промјене локације на којој се обавља ваздухопловно-медицинска пракса или је промијењена контакт адреса.
- (b) Пропуст да се обавијести ВНДСА има за последицу суспензију или одузимање привилегија добијених АМЕ сертификатом, на основу одлуке ВНДСА која суспендује или одузима сертификат.

ATCO.MED.C.025 Важење АМЕ сертификата

АМЕ сертификат се издаје на период који не прекорачује три године. Може да буде продужен под условом да има лац:

- (a) и даље испуњава опште услове за медицинску праксу и да је регистрован у складу са државним законом;
- (b) има завршену обуку освјежавања знања из ваздухопловне медицине и о радним условима контролора ваздушног саобраћаја током претходне три године;
- (c) има најмање 10 обављених ваздухопловно-медицинских прегледа сваке године; Овај број прегледа може да смањи само ВНДСА у оправданим околностима;
- (d) и даље испуњава услове за издавање АМЕ сертификата; и
- (e) користи АМЕ привилегије у складу са овим дијелом.

Na osnovu člana 16. i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02 i 102/09) i člana 14. stav (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 39/09), generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK O DOZVOLAMA KONTROLORA ZRAČNOG PROMETA, ORGANIZACIJAMA ZA OBUKU I ZRAKOPLOVNO-MEDICINSKIM CENTRIMA

Član 1.
(Predmet)

- (1) Ovim pravilnikom se utvrđuju:
- a) uvjeti za izdavanje, suspenziju i oduzimanje dozvola kontrolora zračnog prometa i učenika kontrolora zračnog prometa, pripadajućih ovlaštenja, dodatnih ovlaštenja, odobrenja uz ovlaštenje i posebnih ovlaštenja i privilegija i odgovornosti njihovih imatelja;
  - b) uvjeti za izdavanje, ograničenje, suspenziju i oduzimanje uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za kontrolore zračnog prometa i učenike kontrolore zračnog prometa i privilegija i odgovornosti njihovih imatelja;
  - c) uvjeti za certifikaciju zrakoplovno-medicinskih ispitivača i zrakoplovno-medicinskih centara za kontrolore zračnog prometa i učenike kontrolore zračnog prometa;
  - d) uvjeti za certifikaciju organizacija za obuku kontrolora zračnog prometa;
  - e) uvjeti za važenje, produženje, obnovu i korištenje ovih dozvola, ovlaštenja, dodatnih i posebnih ovlaštenja, odobrenja uz ovlaštenja i certifikata.
- (2) Ovak pravilnik se primjenjuje na:
- a) kontrolore zračnog prometa i učenike kontrolore zračnog prometa koji obavljaju svoje poslove utvrđene Pravilnikom o zajedničkim pravilima u području civilnog zrakoplovstva i nadležnostima Evropske agencije za sigurnost zračnog prometa ("Službeni glasnik BiH", br. 45/10);
  - b) lica i organizacije koji su uključeni u licenciranje, obuku, testiranje, provjeru i zdravstveni pregled i procjenu zdravstvene sposobnosti kandidata u skladu sa ovim pravilnikom.

Član 2.

(Usklađenost sa zahtjevima i postupcima)

- (1) Učenici kontrolori zračnog prometa, kontrolori zračnog prometa i lica koja su uključena u licenciranje, obuku, testiranje, provjeru i zdravstveni pregled i procjenu zdravstvene sposobnosti kandidata, koji su navedeni u članu 1. stav (2) tač. a) i b), kvalificirani su i licencirani u skladu sa odredbama Dodataka I, III i IV od strane nadležnog organa navedene u članu 6.
- (2) Organizacije navedene u članu 1. stav (2). tačka (b) su kvalificirane u skladu sa tehničkim zahtjevima i postupcima koji su utvrđeni u Aneksima I, III i IV i certifikovane su od strane nadležnog organa navedenog u članu 6.
- (3) Izdavanje uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti osoblju navedenom u članu 1. stav (2). tač. (a) i (b) je usklađeno sa tehničkim zahtjevima i postupcima koji su utvrđeni u Dodacima III i IV.
- (4) Kontrolori zračnog prometa, zaposleni kod pružatelja usluga u zračnoj plovidbi koji pružaju usluge kontrole zračnog prometa u zračnom prostoru teritorije na koju se primenjuje ECAA Sporazum i koji imaju matično mjesto operacija i registrirano predstavništvo, ukoliko postoji, izvan teritorije koja podliježe odredbama ECAA Sporazuma, licencirani u skladu sa stavom (1) ukoliko ispunjavaju oba sljedeća uvjeta: